

SÕJAAJANDUSE AJAKIRI

Nr. 13/14.

Laupäeval, 7. aprillil

1928.

Tallinna Linnapank

Tallinnas, Mundi tänav nr. 2.

Telefonid: 19-30 ja 3-13.

Aitade telefon: 7-48.

Võtab raha hoiule ja maksab hoiusummade pealt kuni 9% aastas.

Toimetab kõiki panga operatsioone sise- ja väljamaal.

Võtab kaupe oma aitadesse hoiule ja annab nende vastu laenusid

Juhatuses koosolekud iga äripäev kella 12-1 e. l.
Diskontokomitee koosolekud iga kesknädalal ja
laupäeval kell 9 hommiku.

JUHATUS.

A.-S. „SILVA”

Tallinn,

Merepuiestee 17.

Telegr. aadress: „SILVA — TALLINN“

Telefonid: kontoris 9-29 ja 13-80.
kaupluses 18-09 ja 21-37
metsaosakonnas 13-20 ja 21-39.

Igasugusse põllutööriistade ja masinate ladu ja müük.

Igasuguste ehitusmaterjalide, nagu palkide, laudade, lubja, tsemendi, gipsi, katuspapi, katusepleki, igat sorti raua, laudtalade, Rootsi shamottkivide, naelte jne.

ladu ja müük.

Igasuguste metsamaterjalide ost, ümbertöötamine, müük ja eksport.

Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük. „SHELL“ bensiini ja õlide ainuesitus Eestis.

Amerika „McCormick'u“ mootorite, viljaniitjate, heinaniitjate ja teiste põllutööriistade ainuesitus Eestis.

Ameerika „FIRESTONE“ autokummide ladu ja müük.

Ameerika „SIUDEBAKER“ autode ainuesitus Eestis.

Metallide kokkukeete vahendi „FERRO-CYAN'i“ ainuesitus Eestis, Lätis ja Leedus.

SISUSTIK: A. Traksmann. Õppemeetodid, õppe- ja töövahendid sõjalisel õppustel. — E. Ms. Taani vabatahtlikud Vabadussõjas. — kolonel-leitnant Borgelin. — J. M. Sõjaväe ja rahva toitlustamist sõja ajal. — J. U. Kuis valgustada mõõdund sündmusi — H. Stunde. Suurtükiväe tegevus Viru rindel novemb. ja detsembri kuudel 1919 a. — P. M. Uus üksiku väeosa majapidamise seadlus. — Joh. Pi. Superpenisodüün. — Sõjaväelisi teateid. — E. M. Vabaduse Risti Vendade Ühenduse 1927 aasta tegevusest. — Vabaduse Risti kavalerid. — Kapten Tilger ja leitnant Maim. — P. Kollin. Reserv - sõjaväelaste Abiandmise Ühing. — Sõjakirjandust. — Bibliograafia. — Uusi raamatuid. — Kuulutused.

Õppemeetodid, õppe- ja töövahendid sõjalisel õppusel.

A. Traksmann.

B. Töömeetodid.

a) Töömeetoditest üldse.

Töömeetodite aluseks on õpilaste kaval-kindel iseseisev töö, mille täitmiseks õpilastele antakse suuremaid ja vähemaid õppeülesandeid. Õpetaja, olles andnud ülesande, jälgib tähelepanelikult õpilaste tööd ning tehtud vaatluse põhjal parandab ettetulnud vigu ja annab täiendavaid juhatusi tööks, muutudes seega tööjuhatajaks. Niipea, kui on üks ülesanne täidetud, minnakse teise juure j. n. e.

Töömeetodid rohkem kui ükski teine õppemeetod rakendavad tegevusse õpilase terve isiku. Et antud ülesannet täita, selleks õpilane peab koondama terve oma tähelepanu, mõistuse ja tahtejõu ning, vastavalt töö iseloomule, rakendama tarbekorral töösse ka kõik oma kehalised võimed ja oskused.

Seega töömeetodid mõjuvamalt kui teised õppemeetodid aitavad kaasa sõjalise kasvatus ja väljaõppe eesmärkide saavutamisele.

Töömeetodeid või viise on väga palju. Siia kuuluvad: rivi harjutused, kehalised harjutused, laskeõppused ja harjutused, fortifikatsioonilised ja topograafilised õppetööd, praktilised õppetööd juhtimise ja lahingutegevuse alal j. n. e.

Kooskõlas §§ 3—8 ülesseatud põhimõtetest sõjaline kasvatus ja väljaõpe on

praktiline ala, samuti nagu on praktiline ala tegevus lahingus.

Seepärast sõjalise kasvatus ja väljaõppe aluseks on töömeetodid ning kaitseväge — töökool selle sõna kõige otsemas mõttes.

Jga ohvitser, olles saanud ülesande kaitseväge kasvatus või väljaõppe alal, on kohustatud vastavalt selle ülesande iseloomule, seda täitma võimalikult praktiliselt, kasutades töömeetodeid.

Töömeetodite alusel teostatava tööõppuse käik jaguneb kolme järku:

- ettevalmistus tööks;
- töö teostamine;
- töö lõpetamine.

Erilise tähtsuse töö edukuse seisukohalt omab ettevalmistus tööks, mis jaguneb järgmiselt:

- õppeülesande andmine;
- töö juhataja ja tema abiliste ettevalmistamine;
- töökava kokkuseadmine.

Ettevalmistus tööks.

Õppeülesanne töö juhatajale antakse tema ülemuse poolt. Sõdurite väljaõpetamisel, näiteks, õppeülesanded annab kompaniiülem, need määrates kindlaks nädala õppekavas. Ohvitseride täiendusõppustel õppeülesanded annab rügemendiülem.

Õppeülesanne, samuti nagu sõjaline ülesanne, peab olema täpne, selge ja kindel. Temas tuleb kindlaks määrata:

- teem (ülesande nimetus);
- missuguses ulatuses teemis ettenähtud aine tuleb läbi töötada: õpilase eelteadmised enne ülesande juure asumist ning kui kaugemale harjutuste puhtuse, täpsuse ja kiiruse või teadmiste põhjalikkuse mõttes tuleb jõuda antava ülesande jooksul. Aine ulatuse äramääramisega defineeritakse täpselt õppeülesande eesmärk.
- kellega ülesanne tuleb käsitada (noored, reamehed, allohvitserid, ohvitserid; õppegrupi suurus, tööjuhataja abilised);
- missugustes tingimustes (tarbekorral üldjoontes) koha ja abinõude mõttes ülesannet tuleb käsitada;
- ülesande täitmise täpne aeg;
- tarbekorral kõrval-ülesanded;
- sõjalise kasvatuse erinõuded.

Näitena oigu toodud järgmine õppeülesanne:

T e e m .

Üldine tutvunemine vintpüssiga.

Eesmärk ja ulatus.

1. Esialgne tutvunemine vintpüssiga kui relva ülesannetega, vintpüssi tähtsamate osadega, osalise koostvõtmise ja kokkupanemise võtetega (harilikuks puhastamiseks).
2. Aine läbitöötamisel nõuda: selget arusaamist, võtete korralikkust ja puhtust, mitte nimetuste päheõppimist ja võtete kiirust.

Kellega ülesanne käsitada.

Ülesanne käsitada noortega, kellel puuduvad igasugused eelteadmised vintpüssist.

Õppegrupp — 1 jalaväe rühm. Tööjuhataja — rühmaülem, abilised — jaotajad.

Üldised tingimused käsitamiseks.

Ülesanne täita relvade toas. On olemas pingid ja lauad, kuhu võib asetada istuma terve rühm. Relvade toas on olemas kõik õppe- ja töövahendid, mis on tarvilikud ülesande läbitöötamisel.

A e g .

Aeg 50 minutit.

Kõrvalülesanded.

Kõrvalülesandeid ei ole.

Sõjalise kasvatuse erinõuded.

Äratada huvi ja armastust vintpüssi kui üksikvõitleja tähtsama isikliku relva vastu. Õppusel arendada: noore väljaastumist, julgust, osavust ja mehisust ülemaga läbikäimisel.

Niisuguse kuju õppeülesanne omab siis, kui ta on antud täiesti iseseisvalt. Nädala õppekavas antavad õppeülesanded ei pruugi sisaldada kõiki eeltoodud küsimusi.

Tööjuhataja, olles saanud õppeülesande, on kohustatud temasse põhjalikult süvenema. Süvenemise eesmärgiks on:

- ülesande sisulise külje väljaselgitamine;
- ülesande täitmise organisatsioonilise külje väljaselgitamine.

Süvenemise tulemuseks on tööjuhataja poolt kokkuseatav töökaava, kus määratakse kindlaks:

- antud ülesande jaotus allülesanneteks;
- kõrval- ja allülesannete täitmise kord ning aja jaotus selleks;
- õpilaste asetus, mis on eriti tähtis, kui õppegrupp tuleb jaotada allgruppidesse, milledest igaüks töötab oma allgrupi õpetaja juhatusel;
- töövahendite asetus, jaotus ja kasutamine;
- sõjalise kasvatuse nõuete täitmine.

Näitena olgu toodud järgmine töökaava eeltoodud õppeülesande täitmiseks.

Ülesanne.

Üldine tutvunemine vintpüssiga.

Allülesanded, nende täitmise kord ja aja jaotus.

Ülesanne jaguneb järgmisteks allülesanneteks:

1. Tutvunemine vintpüssi kui relva ülesannetega. 5 min.
2. vintpüssi tähtsamad tunnused. 3 „
3. Vintpüssi tähtsamad osad — nende nimetus, otstarb ja rikete eest hoidmine. 25 „
4. Vintpüssi osaline koostvõtmine — reeglid ja võtted selleks. 6 „
5. Vintpüssi kokkupanemine (pärast koostvõtmist) ühes korraliku töötamise kontrollimisega — reeglid ja võtted selleks. 6 „

Kokkuvõte: vintpüssi ülesannete ja tähtsuse allakriipsutamise, vajadus teda hästi tunda, hooldada ja käsitada. 5 „

Kokku: 50 min.

Allülesanded töötatakse läbi töökavas toodud järjekorras minu, kui tööjuhataja, poolt isiklikult. Töökord — v. allpool.

Õpilaste asetus.

Õpilased — üks rühm (40 noort) — on asetatud jagudena ühes viirus laudade taha püsti, näoga tööjuhataja poole. Jga jao ees asub jaoülem — ilma relvata.

Õpilased seisavad vabalt, kuid vastavad esitatud küsimustele valvel seisangus.

Töövahendite asetus, jaotus ja kasutamine.

Tööjuhataja kasutada on: 3 vintpüssi ühes puhastusabinõudega, läbilõike õppepüss, õppe- ja lahingupadrunid, vähemalt a üks pide, padruni kest kapsliga ja ilma, mõned kapslid, suitsuga ja suitsuta püssirohi, meetermõõdupuu.

Kõik vahendid asuvad laual, nii et nad tarbekorral oleksid hõlpsasti kättesaadavad.

Igal õpilasel on käes temale väljaantud vintpüss ühes kõigi tarvilikude puhastusabinõudega.

Sõjalise kasvatuse erinõuded.

Sõjalise kasvatuse erinõuded saavutan ülesande kokkuvõttega.

Tunni vältusel nõuan: tähelepanu, hoolsust ja täpsust vastamisel ja võtete täitmisel. Õpilastelt nõuan vastuseid valvel seisangus.

Üldine töökord on järgmine: mina kui tööjuhataja näitan, selgitan ja demonstreerin kõike seda isiklikult, mida tahan läbi võtta tunnis. Õpilased, oma relvad, teevad järele minu poolt näidatud võtteid ja tegevusi, kusjuures jaoülemad neid aitavad ja kontrollivad võtete puhtust.

Töökavast selgub, et:

— siin on õppegrupp jaotatud allgruppideks ja gudena, kes töötavad jaoülema juhatusel. Kuna kõrvalülesandeid ei ole antud, siis kõik allgruppid täidavad korraga üht ja sama ülesannet;

— jaoülem tuleb tunniks põhjalikult ette valmistada, mis on tööjuhataja ülesandeks.

— õppeülesande läbitöötamine on koondatud tervikus tööjuhataja kätte. Allgruppide juhatajad on ainult vahemehed tema ja õpilaste vahel. Nende hoolsusest ja töötamise täpsusest oleneb siiski tähtsal määral töö edu.

Kõrvalülesanded omavad erilise tähtsuse siis, kui ühe juhataja käsutuses töötavad mitu allgrupp, mis sõjalise väljaõppe alal tuleb lugeda harilikuks nähtuseks. Kõrvalülesanded teevad õppeülesande täitmise mitmekesiseks, huvitavaks ja kasulikuks. Kuid sealjuures tuleb silmas pidada, et need ülesanded ei oleks valitud juhuslikult, vaid kindla kava järele, võttes aluseks järgmise üldise põhimõtte:

...Kõrvalülesanded määratagu nii, et nad sisuliselt oleksid seotud õppeülesandega ning aitaksid kaasa antud õppeülesande paremale läbitöötamisele. Selle põhinõude mittetäitmisel ühel juhatajal tuleks korraga juhatada paljude õppeülesannete täitmist, mis tegelikult osutub võimatuks.

Ühele juhatajale õpetamiseks määratud õpilased moodustavad õppegruppi.

Juhataja võib õppegruppi õpetada kas isiklikult, või ta ära jaotada allgruppideks, määrates igale allgrupile allgruppi õpetaja.

Allgruppide moodustamine teeb õpetöö organisatsiooni keerulisemaks, kuid see on mõõdapääsmatult tarvilik praktiliste sõjaliste alade õpetamisel töömeetodite alusel. **Allgrupi normaalne suurus praktiliste alade õpetamisel on jagu, keda õpetab tema alaline ülem.**

Üks juhataja võib edukalt juhtida umbes nelja allgrupi tööd. **Seega õppegrupi normaalne suurus praktiliste alade õpetamisel on üks rühm, kes töötab oma alalise ülema juhatusel.**

Allgruppide moodustamisel tööjuhataja kohuseks on allgruppide õpetajate õigeaegne ettevalmistamine. Allgrupi õpetajale õppegrupi juhataja peab andma kindla ülesande ning temale üksikasjaliselt välja selgitama tema töö kava. Vastavalt sellele, kes toimivad allgruppide õpetajatena, neilt tuleb nõuda ka oma töökavade kokkuseadmist, (Sisemäärustik § 420), mis olgu võimalikult lihtsad ja lühikesed.

Töökavas õpilaste asetus tuleb niiviisi ette näha, et nad üksteist töötamisel ei segaks, kusjuures oleks hõlbustatud ka töövahendite kasutamine. Ühtlasi töö

juhatajal peab olema võimalik nende tegevust tähele panna ja juhtida. Nõrgemaid õpilasi võimalust mööda tuleb asetada lähemale õppegrupi juhile või allgrupi õpetajale, et oleks võimalik nende vahetu mõjutamine.

Õpilaste asetamisele tuleb pöörata erilist tähelepanu siis, kui õppegrupp on jaotatud allgruppideks.

Üksikasjus õpilaste asetamisel tuleb pida silmas töö iseloomu ja neid tingimusi, milles tuleb töötada (aeg, õpekoht, töövahendid jne.).

Kõrvalülesannete andmisel allgruppidele tuleb pidada silmas, et üks allgruppidest täidaks alati antud õppeülesannet, kuna teised täidavad kõrvalülesandeid. Sel juhtumisel töökavas tuleb ette näha allgrupi omavaheline vahetus. Vahetus tuleb niiviisi korraldada, et õppeülesande täitmiseks ettenähtud aja jooksul kõik allgrupid oleksid täitnud nii antud õppeülesande kui ettenähtud kõrvalülesanded. Vahetuse aluseks tuleb võtta aeg, mis kulub igale allgrupile antud õppeülesande täitmiseks.

Töövahenditeks nimetatakse kõik need abinõud või vahendid, mis kasutatakse tööõppusel teatud töö täitmiseks. Vahe näitliku õppevahendi ja töövahendi vahel seisab selles, et esimesi õpilane ainult tajub välismeelte abil, kuna teisi praktiliselt kasutatakse töö juures. Siit ka tööõpilasele, kes võtab osa õppusest.

Tööõppusel vahend, millega töötatakse, muutub kõige tähtsamaks esemeks, sest tööõppuse peamiseks eesmärgiks on just töövahendi käsitamise tegelik äraõppimine. Et seda võimaldada, selleks töövahendid tulevad välja anda isiklikult igale õpilasele, kes võtab osa tööõppusest.

Enne tööõppuse algust õppuse juhataja ja tema abilised on kohustatud isiklikult kontrollima, et õppusel käsitusele tulevad töövahendid oleksid täiesti korras, s. o. et nad võimaldaksid edukalt täita antud õppeülesande.

Tööõppuse teostamine.

Tööõppuse eelkäijaks on harilikult näitlik õppus ühes seletusega, mis teostatakse nagu eelpool käsitletud. Näitliku õppuse eesmärk on:

- näitlik tutvustamine töövahenditega;
- näitlik tutvustamine töövõtetega, ühes nende võtete tähtsuse väljaselgitamisega.

Töövõtteks nimetatakse elemen-

taarne liigutus, mis üksteisele järgnevalt teostatuna moodustavad tervikulise tegevuse — töö. Harilikult töö õpitakse ära võtete kaupa.

Näitlikule õppusele järgneb töövõtete ja neist koosneva tegevuse kätteharrutamine õpilastele. Töövõtteid ja tegevusi tuleb harjutada senikaua, kuni nad on muutunud oskuseks. Oskuseks nimetatakse niisugust tegevust, mida täidetakse täpselt reeglipäraselt, s. o. nii, nagu see ette nähtud ametlikkudes määrustikkudes, eeskirjades ja juhendites.

Sõjalise väljaõppe lõpulik eesmärk kõikidel aladel on oskuste kätteõpetamine nii juhile kui sõdurile.

Väga palju oskusi juht ja sõdur peab niivõrra hästi ära õppima, et ta neid suudaks täita mõtlemata, drillipäraselt.

Drillipärase oskuste kätteharrutamisele nii juhi kui sõduri väljaõpetamisel tuleb pöörata erilist tähelepanu. Mida rohkem juhile ja sõdurile suudetakse kätte harjutada drillipäraseid oskusi, seda rohkem neil jääb üle vaimlist jõudu ja aega teiste keerulisemate tegevuste täitmiseks. Selle tagajärjel nende töö üldine toodang ja väärtus suureneb tunduvalt.

Ühekordselt, näiteks ühe õppeülesande täitmisel, kätteharrutatud oskused ei ole veel küllalt kindlad, sest nad ununevad vaheaja tekkimisel töös. Seepärast on tarvilik kord omandatud oskusi järjekindlalt korrata, et neid täiesti ja kindlalt kätte harjutada.

Pikema aja jooksul kindlasti kätteharrutatud oskused ei unune niipea. Igatahes nad on palju püsivamad kui, näiteks, samal alal teoreetiliselt omandatud teadmised. Siit selgub töömeetodi suur paremus võrreldes teiste õppemeetoditega.

Õpilaste harjutamisel töö juhataja ja õpetajad ei või jääda passiivseiks pealtvaatajaiks. Nende ülesandeks sealjuures on:

- õpilaste tegevuse hoolas jälgimine eesmärgiga täpselt tähele panna tehtud vigu, eksitusi ja puudusi, kuid samuti eriti häid võtteid ja täiesti kordaläinud tegevusi;
- oma tähelepanekute põhjal õpilastele välja selgitada ilmsikstulnud puudusi. Selleks, tarbekorral, võte või tegevus uuesti näidata nii, nagu teda tuleb täita. Näidata võib kas isiklikult või selleks kutsuda õpilane, kes tegevuse eriti hästi on täitnud. Kahe tegevuse

- võrdlusel selguvad vead iseenesest.
- väljaseigutatud vead viibimata kõrvaldada, milleks õpilast, kes on eksinud, lasta täita õpetaja kontrolli all võtet või tegevust õieti senikaua, kuni ta enam ei eksi.

On tähtis ja tingimata nõuetav, et eksitused ja vead töövõtetes ja tegevustes kõrvaldataks viibimata kohe alguses, et nad ei muutuks halvaiks harjumusteks, millede ümberõpetamine on hoopis raskem kui uue oskuse kätteõpetamine.

Õpilasi, kes töö juures on osutunud täiesti nõrkadeks, nii et nad teisi nende töö juures segavad, tuleb koondada erilisse allgruupi, mis töötab erilise õpetaja juhatusel.

Töö lõpetamine.

Töö lõpetatakse siis, kui:

- õppeülesanne on täidetud või kui
- õppeülesande täitmiseks määratud aeg on möödunud, kuigi sealjuures ei suudetud ülesannet lõpetada.

Tööd lõpetades, õppuse juhataja teeb lühikese kokkuvõtte tehtud töö ja saavutatud tagajärgede kohta, erilist tähelepanu juhtides nendele vigadele ja puudustele, mis töö juures esile tulid. Siinjuures võib ühtlasi avaldada kiitust või laimust üksikuile õpilastele, kes oma tööga eriliselt paistsid silma teiste hulgas. Tööõppuse edu on rajatud õpilase enesetunde ja töötahtmise alalisele virgutamisele ja arendamisele. **Seepärast eriti hästi — suure osavusega ja usinusega täidetud tööd tuleb alati eriliselt välja tõsta, seda teistele eeskujuks seades. Avaliku laimusega peab olema äärmiselt ettevaatlik, eriti nende õpilaste suhtes, kes harilikult on töötanud rahuldavalt, kuid üksikuil juhtumisteil osutuvad saamatuks.**

Tööd lõpetades, õppuse juhataja teeb ühtlasi korralduse selle kohta, mis teha õppusel tarvitusel olnud töövahenditega, kui ei järgne samal kohal nendesamade vahenditega tööõppus mõne teise õppegrupiga, siis tulevad töövahendid õppekohast ära viia ning oma alalisse kohta asetada. Ka seda tegevust õppuse juhataja on kohustatud kontrollima, et töövahendite äraviimine ja kohaleasetamine uues kohas sünniks reeglipäraselt.

Erijuhtumised töömeetodite käsitlemisel.

Töömeetodeid võib kasutada kõigil sõjalise väljaõppe aladel. Kuid vastavalt

väljaõppe ala iseloomule eelpooli käsitletud üldine tööõppuse käik võib üksikasjades muutuda.

Näiteks töömeetodi käsitlemisel niisugustel vaimlistel tööaladel nagu: sõjaajalugu, sõjamaadeteadus, sõjakriminaalõigus ühes sõjaväe distsipliiniga j. n. e. ettevalemistustööks sünnib täiesti eeltoodud põhimõtetel, kuid tööõppuse teostamine kujuneb üksikasjus teistsuguseks.

Vaimlistel tööaladel tööõppuse teostamine jaguneb harilikult järgmiselt:

- õpetaja sissejuhatav loeng tarbekorral ühes näitliku õppusega;
- õpilaste iseseisev töö;
- õpilaste tööde läbiarutamine.

Sissejuhatavas loengus õpetaja juhib õpilaste tähelepanu eelseisvale tööle ning valgustab lühidalt ja mõjuvalt neid tähtsamaid põhimõtteid, millele tuleb rajada eelseisev töö. Ühtlasi tutvustab õpilasi töökavaga ja nende meetodiliste iseäraldustega, mida tuleb pidada silmas töö täitmisel. Töökava seatakse kokku vastavalt eeltoodud nõuetele: teem on jaotatud oma sisu järelle allküsimumusteks, on näidatud allikad ja muud töövahendid mida tuleb käsitleda, ning tarbekorral, on antud muid täiendavaid seletusi teemi kohta.

Vastavalt õpilaste ettevalmistusele töökava võib lasta kokku seada ka õpilasi endid.

Vastavalt teemi iseloomule sissejuhatav loeng võib kujuneda ka näitlikuks õppuseks, kus õpetaja isiklikult näitab õpilastele, kuidas asuda antud teemi käsitlemisele.

Sissejuhatavale loengule või näiteõppusele järgneb õpilaste iseseisev töö, mis täidetakse ka klassis õpetaja juuresolekul või kodus vabal ajal.

Tarbekorral, kui see leitakse soovitaavaks, õpilased töö täitmise ajal võivad pöörduda küsimustega õpetaja poole, kes neile siis annab täiendavaid seletusi.

Õpilaste iseseisev töö täidetakse harilikult individuaalselt iga õpilase poolt. Kuid, vastavalt töö eesmärgile, võib tarbekorral lasta teha ka kollektiivseid töid — tervel õppegrupi üks või jaotatult allgruppide kaupa. Kuidas töö täita määratakse kindlaks selle ülemuse poolt, kes annab õppeülesande.

Vaimlistel aladel õpilaste iseseisev töö täidetakse kas kirjalikult, suusõnaliselt või mõnel muul teel (joonestus, tabel jne.).

Kirjalikult täidetud tööd antakse ära

tööde juhatajale tema poolt täpselt määratud ajaks. Tööd vaadatakse läbi juhataja poolt.

Tööde läbiarutamiseks juhataja võtab kokku need küsimused ja vead, mis ta kavatseb võtta arutusele, neid liigitades üldisteks, millel on põhimõtteline tähtsus, ja individuaalseteks, mis esinevad ainult üksikutes töödes.

Läbiarutamine teostatakse kõikide tööst osavõtjate juuresolekul, alates üldiste, põhimõttelise tähtsusega küsimustega. Neid või teisi puudusi esile tuues, ei nimetata ei töid, kus vead esinesid, ega autoreid, kes neid vigu on teinud.

Täieline erapooletus, asjalikkus ja üksikasjadesse tungiv põhjalikkus juhataja poolt on eeltingimusteks, et arutamine oleks huvitav ja kasulik õpilastele.

Läbiarutamisel esiletoodud üldise tähtsusega põhimõtted sel või teisel teel tulevad fikseerida (ülesmärkimine kaustikutesse ja protokollimine) — meeles-

juhataja annab teada, missugustel õpilastel ja millal ilmuda tema juure isiklikule läbiarutamisele tehtud töö puhul. Selleks ajaks õpilane on kohustatud oma töö läbi vaatama, tehtud märkused ja parandused põhjalikult läbi uurima;

— kui õpilane on ilmunud täpselt määratud ajal, juhataja kõige pealt veendub, et õpilane on tema märkused läbi uurinud. Selleks õpilane kannab ette töös tehtud märkused ja parandused, selgitades ühtlasi oma vaateid ülestõstetud küsimustele. Kui ta märkusega nõus ei ole — toob põhjendusi selleks, kui ta nõus on — annab selletusi, mispärast tehtud vead on tekkinud. Juhataja selgitab tehtud vigu ja puudusi, püüdes õpilast viia niikaugele, et ta neist täielikult aru saaks.

Ühtlasi ta täiendavate küsimustega püüab põhjalikult tundma õppida õpilase nõrku külgi, et siis

siis, kui õpilaste õppetöö tulemust soovib isiklikult kontrollida see ülem, kes ei ole tuttav õpilastega. Sellevastu kontrolltööd võivad olla tarvilikud neil õppealadel, mille läbivõtmine on sündinud peaaesjalikult loengutena ja ettekannetena, või kus õpilastele on lihtsalt ülesandeks tehtud täiesti iseseisvalt midagi ära õpida olemasolevate kirjalikkude allikate või muude õppeabinõude kaasabil.

Vastavalt erieesmärkidele kontrolltöid võib korraldada:

- suusõnaliselt, kuhu kuuluvad individuaalsed katsed ja repetitsioonid;
- kirjalikult — mitmesuguste kirjalikkude tööde näol, nagu: kirjatööd teemide peale, taktiliste ülesannete kirjalik lahendamine kaartidel, mitmesugused graafilised tööd;
- praktiliste tööõppuste näol — relvade ja tehniliste vahendite tegelik kasutamine, praktiline üksuste juhtimine maastikul mitmesuguses olukorras ja riviharjutused jne.

Kontrolltööde tulemustel hinnatakse e tarbekorral õpilaste ja üksuste teadmisi ja oskusi. *Hindamine sünnib kas numbritega, sõnaliste märkustega nõrk, rahuldav, hea, väga hea või mõnel muul viisil.*

Kontrolltööde eesmärgi, nende organisatsiooni õppeülesanded ning õpilaste hindamise alused määrab kindlaks see ülem, kes kontrolltöid korraldab, sealjuures tuleb pidada silmas järgmisi üldisi nõudeid:

- kontrollida ainult seda, mida õpilasega tegelikult on läbi võetud või mis temale on kohuseks tehtud kätte õppida;
- kontrolltöö iseloom peab vastama õppeala iselaadile, milles õpilast kontrollitakse. Näiteks, soovides kontrollida õpilast taktikas, ülem peab määrama peaaesjalikult praktilised tööõppused taktikas ja mitte suusõnalisel katsel. Kui seda ei tehta, siis kontrolltööde tagajärjed võivad anda koguni eksliku ettekujutuse õpilaste tõelistest võimetest kontrollitaval ajal;
- kui tahetakse saada kõigeülgset ettekujutust õpilase võimetest ja oskustest, siis tuleb korraldada mitmekesise iseloomuga kontrolltöid.
- kontrollitavate hindamine kontrolltöödel peab olema valjuult õiglane ja erapooletu. Vähemgi väärnähtusel alal kisub maha kontrolltööde autoriteedi ja tähtsuse.

Taani vabatahtlikud Vabadussõjas.

„...Ei taha meie unustada Taani rahva poegade abi.“
(Sõjavägede Ulemjuhataja päevakäsust Nr. 6174, 31. dets. 1919 a.)

Vabadussõja algul pööras Ajutine Valitsus jõudude suurendamise eesmärgiga oma välissaatkondade kaudu välisriikide valitsuste ja rahvaste poole. Selles mõttes pöördus Eesti välissaatkonna juht ja praegune lugupeetud Riigivanem härra J. Tõnisson 1919. a. varakevadel Taani kuningriigi valitsuse poole abisaamiseks võitluseks Nõukogude-Vene punaväe vastu. Härra J. Tõnisson leidis tee Taani juhtivate meeste kaudu taani rahva juure, ja Taani abi ei jäänud tulemata.

Siinkohal ei või allakriipsutamata jätta nende Taani avalikkude tegelaste ja sõjaväelaste sügavat ja südamlikku sõprust Eesti vastu, nende usku meie rahva õigustesse ja võimettesse, kes aitasid meid ja kes astusid Eesti eest välja Taanis 1919. a. varakevadel.

1919. a. märtsi keskel lubas Taani valitsus vabatahtlikkudest moodustada ühe 200-mehelise kompanii. Lühikese ajaga oli see arv koos. Nüüd tekkis aga küsimus, keda selle kompanii ülemaks nimetada? Kuid ka sellest saadi üle, ja kompanii ülemaks nimetati 26. märtsil tema enese soovil energiline ohvitser — kapten R. G. Borgelin, senine Vaclose korvettide ja kapralitekooli õppeosakonna juhataja. Kohe selle järele saadeti kompanii, — mille ametlikuks nimetuseks oli „Corps Danois, Compagnie Borgelin“, — Eestisse, Tallinna, kuhu aprilli algul saabus. Kompanii koosseisus oli rookord üks kapten (kompaniiülem), 12 leitnanti, 12 allohvitseri, 200 sõdurit ja 24 „Madsen“-kergekuulipildujat. Kõik taanlased olid riidetatud taani sõjaväe mundritesse.

Kolonel-leitnant R. G. Borgelin.

Vabaduse Risti I liigi 2. järgu ja II liigi 3. järgu kavaler.

Richard Gustav Borgelin sündis 10. veebruaril 1887. a. Herningis (Jütimaal), Taanis. Üldhariduse sai reaalgümnaasiumis,

mis, mille 1903. a. lõpetas. 1908. a. omandas gümnaasiumiõpetaja diplomid. Sõjalise hariduse sai Kronburgi sõjakoolis, mille

1911. a. kornetina lõpetas. 25. aprillil 1912. a. ülendati nooremleitnandiks ja 1913. a. attasheeriti Taani kuninga juure käsutusohvitseriks. 1915. a. ülendati leitnandiks ja 1919. a. — kapteniks. 1916.—1919. a. oli Vaelose kornettide- ja kapralitekoolis õppeosakonna juhatajaks. 26. märtsil nimetati ta omal soovil Taani vabatahtlikkude kompanii ülemaks, millega Eestisse sõitis.

Nimetatud kompanii juhina võttis osa Eesti Vabadussõjast (lõuna rindel) ja Põhja-Lätimaa vabastamisest. Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse ja teenete eest ülendati ta 1. septembril 1919. a. Eesti Sõjavägede Ülemjuhataja poolt kolonel-leitnandiks. Sama aasta 2. septembril lahkus ta oma kompaniiga Eestist ja sõitis kodumaale tagasi.

1920. a. tuli Eestisse tagasi ja astus teenistusse kindralstaapi, kus Sõjaministri ülesandel töötas väeteenistuse sundaja lühendamise kava kallal. 1922. a. lahkus omal soovil reservi ja 1924. a. astus Eestj kodakondsusesse.

Vabadussõjas ilmutatud sõjaliste teenete ja vahvuse eest annetati kolonel-leitnant Richard Gustav Borgelin'ile Vabariigi Valitsuse poolt I liigi 2. järgu ja II liigi 3. järgu Vabaduse Ristid, Vabadussõja mälestusmärk ja autasumaa. Läti Vabariigi Valitsuse poolt annetati temale Karutapjate ordu 3. järgu aumärk ja Läti Vabadussõja mälestusmärk.

Tallinna saabudes paigutati kompanii Nõmmele, kus algas sõdurite sõjaline väljaõpe kapten Borgelin'i juhatusel. Siin said sõdurid relvastatud ka vene vintpüssidega. Pärast mõnenädalalist õppust esitas kapten Borgelin oma kompanii Sõjavägede Ülemjuhatajale kindral J. L a i d o n e r'ile.*) Selle järele saadeti kompanii lõuna rindele, kus tookord meeletult lahingud ägedasti pealetungiva punaväega käimas olid.

Siin võitlesid taanlased ülekaalus vaenlasega ja näitasid endid tublide sõjameestena. Taani vabatahtlikkude võitlused arenesid peamiselt Hurda—Suure-Ruuga—Purka joonel ja kestsid siin kuni Pihkva

vallutamiseni meie vägede poolt, s. o. mai 1919. a. lõpuni. Selle järele said taanlased (tookordne koosseis — 12 ohvitseri ja 180 sõdurit) ühes teiste väeosadega määratud kolonel-leitnant V. Muti grupi koosseisu, millega osa võtsid ühest hilgavamast operatsioonist — Jakobstadi ja Kreutzburi vallutamisest (1919. a. mai lõpul ja juuni algul).

Pärast seda toodi kompanii lähemaks ajaks rinde seljataha puhkusele, ja hiljem võitles ta Pihkva rindel kuni augusti lõpuni. Siis lõppes vastava lepingu tähtaeg, ja taanlased lahkusid 1. septembril rindelt, sõites ära Tallinna, kust järgmisel päeval aurik „Kalevipojaga“ kodumaale tagasi sõitsid.

Saatmine kujunes suurepäraseks meelevalduseks lahkuvaile relvvendile. Too-

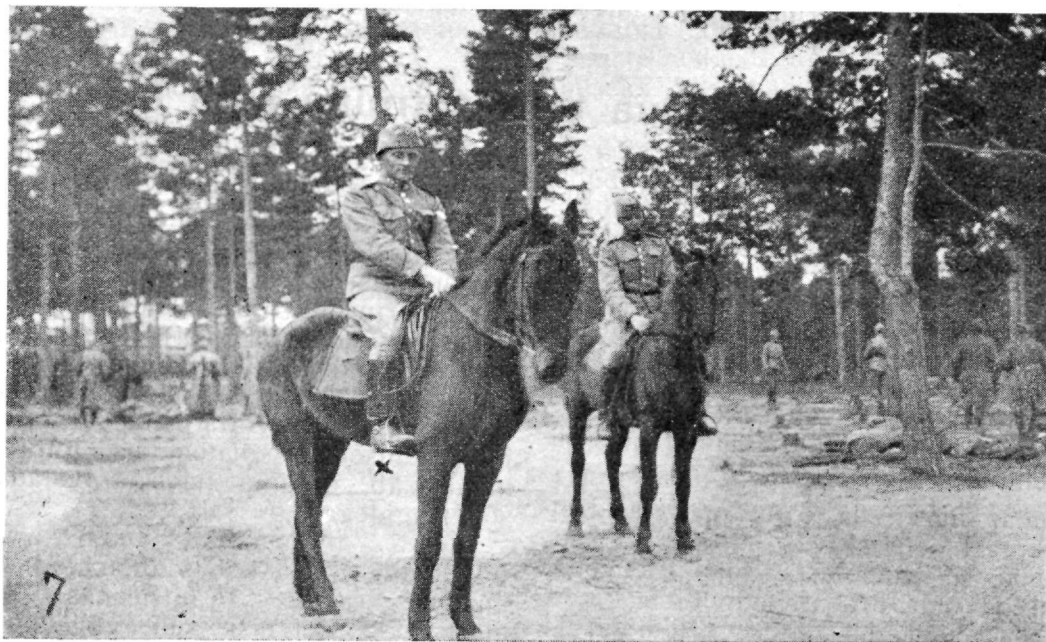
*) Vt. ka pilti „Sõduris“ nr. 7/8 — 1927. a., lhk. 159.

kordne Sõjainistri abi kindralmajor A. Larka tänas lahkujaid Eesti Sõjainistiteeriumi nimel selle toetuse eest, mis nad meie kaitsevæele võitluses enamlaste vastu annud. Vastas kolonel-leitnant Borgelin (oli vahepeal Eesti Sõjavägede

vuse ja ettenägelikkusega tihendatud füüsilise jõu, ja lõi kas sellest väärilist vilja.

Vapramate taanlaste teeneid ja vahuvust Vabadussõjas on Eesti Vabariik vääriliselt hinnanud Vabaduse Risti annetamisega.

Vabadussõja päevilt.

Taani vabatahtlike kompanii ülem kapten R. G. Borgelin () ja tema adjutant leitnant krahv E. Holstein (kõrval) lõuna rindel, 1919. a. suvel.*

Ülemjuhatajalt kolonel-leitnandiks ülen-datud), kes oma kõnes alla kriipsutas, et tema kui ka kõik vabatahtlikud parimaid muljeid Eestist kaasa viivad ja Eesti kaitseväge eriti kõrgesti hindavad.

Taanlaste kaotused Vabadussõjas olid suured: võitlustes kaotasid nad langenu-tena ühe ohvitseri ja 9 sõdurit, haavatute-
na — 34. Mõned langenud maeti lahing-
väljal, kahe kaassõduri surnukeha vii-
sid lahkujad kodumaale kaasa. Need olid
viimaseis võitlusis Pihkva all (1919. a.
augusti lõpul) langenud.

Kuigi taanlased ei saanud osa võtta Eesti Vabadussõja hiilgavamaist operat-sioonest, nagu punaväe väljatõrjumisest, jaanuaris 1919, sõjast Balti Landeswehri-ga ja Narva kaitsest, võtsid nad siiski osa Vabadussõja ühest heroilisemast ajajär-gust (lõuna rinde kaitse ja Põhja-Läti-maa vabastamine), mil Sõjavägede Ülemjuha-tus paiskas punavägede vastu suure osa

Sõjaliste teenete eest on an-netatud:

Taani vabatahtlike kompanii pitsat.

1) Tema Majesteet Taani kuningas Christian X-le, — kui Taani sõjajou-dude Ülemjuhatajale, — I liigi 1. järgu rist.

2) Taani vabatahtlikkude kompanii ülemaie — kolonel-leitnant Richard Gustav Borgelin'ile — I liigi 2. järgu rist.

Vahvuse eest on annetatud II liigi 3. järgu ristid:

Kolonel-leitnant R. G. Borgelin'ile, kaptenite Peeter Christensen'ile ja Erik Munch Andersen'ile, leitnantidele Alfred Paulsen'ile, Max Avildskov'ile ja Peeter Hermer Cudme'le,

viitseveltveebel Hugo Arboe-Lääsoele, seersant Viggo Jürgens'ile ja teistele.

Taani vabatahtlikkute tegevust Vabadussõjas ja Vabadussõja üle üldse on kolonel-leitnant R. G. Borgelin'il kavatsus lähemal ajal väljaanda seilekohast teost taani keeles, milleks juba eeltööd käimas.

E. Ms.

Sõjaväe ja rahva toitlustamine sõja aja!

See on raske küsimus, mille üle on mõeldud ja mõeldakse praegugi igas riigis. Selle kallal on töötanud ja töötavad paljud komisjonid.

Et toit kõige tähtsam, siis tuleb sõja algul kohe kõva käsi maksma panna, et raiskamisest hoiduda. Igaüks meist mäletab Vene sõdurite toidu rohkust sõja algul. Kõõkide kõrval vedelesid leivatükkiide hunnikud ja pudru tünnid; mis oli aga selle lõpp?

Kuidas muretseda toidu tagavarasid, et sõja korral võtta oleks — see on üks raskemaist ülesannetest. Sõjaväele võiks muretseda tagavarasid mitmel teel, kuid kõik need viisid on esiteks kallid, tarvitatavad suurt kapitali ja teiseks, rahuaegne koosseis on väike, sellepärast ladude värskendamine raske.

Oletame, et suuri tagavarasid rahu ajal ei ole loodud ja sõja korral tuleb muretseda toiduaineid Sõjaministeeriumil.

Kuidas seda toimida, selle kohta on kaks arvamist, kas osta väljamaalt, või katsuda oma maa ainetega läbi saada. Kas esimest, teist või koguni segasüsteemi tarvitada see peab juba riigil rahu ajal teada olema. Selleks on olemas kõiksugu stat. andmeid, mis rahu ajal selge pildi peaksid andma. Kuid kahjuks, kõik need stat. andmed — valla või maakonna jne. ei osutu täpseks. Õige on ainult see, kas riik sai ennast rahu ajal oma maa saadustega toita, kui ei, siis kui palju tuli väljamaalt sisse vedada ning mida. Kindel on, et rahva arv ei kasva sõja algul, s. t. sööjate suude arv jääb endiseks. Tõsi, kuid siin tuleb arvesse võtta, et sõjaväe toitmine ei vasta mitte eraisiku toitmise viisile. Kui sõdurid kodu on, ei söö nemad kunagi nii palju leiba ega liha, seal süüakse rohkem suppi, pudru, kala ja aiavilja. Teiseks ei tarvita sõdur kodu

olles nii palju kohvi, teed ega suhkrut, viimaste aset täidab piim või supp.

Teed, kohvi ning suhkrut tarvitavad maainimesed vähemalt poole vähem sõduri normist ja liha koguni $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ osa sõduri normist. Linnaelanikkude kohta võiks arvata sõduri normi, sest kehva inimesed söövad liha vähem kui sõduri norm, kuid jõukad selle vastu rohkem.

Arvesse tuleb võtta põllupind, mis tööjõu puudusel või sõjategevuse tõttu harimata jääb, niisama tuleb arvestada ka sõjavangidega.

Leiva arvestamisel tuleb arvesse võtta, mis viljast leib saab tehtud. Meil muidugi rukkis. Prantsusmaal täidab meie rukkij aset nisu, selle vilja kaalu ei võeta mitte täielikult, vaid vähendakse 30% võrra, põhjendades, et kliid, mida inimese organism ära ei seedi, tulevad jahvatuse ajal eemaldada. Vastasel korral oleks see loomatoidu raiskamine ja ilmaaegne lisakaalu vedu, mis miljonite sõdurite peale suure summa teeks. Seal võeti kuni 1909. aastani nisust 20% kliisid välja ja sõduri leiva norm oli 750 gr., tähendud aastast peale võeti nisust 30% kliisid välja ja leiva norm määrati 675 gr. peale, põhjendades sellega et 675 gr. puhtas leivas seesama kaloriate arv on, mis 750 gr. kliidega leivas. Meil, kui ma ei eksi, soovitati ikka jämedat nisuleiba süüa, s. o. leiba, mis tehtud nisust ja jahvatatud kui rukkis, s. t. ühes kliidega segamini, mis pidi hästi toitev olema.

Et sõja ajal terve rahvas tuleb toita, siis saavad töötama kõrvuti kaks toitlusametit, s. o. Sõjaministeeriumi ja era, kuid ülem võim peab jääma kaitseväge kätte. Ühiselt tuleks väljatöötada toitluskavad rahu ajal, määrata isikud vastavatele aladele ja nendele korraldada vastavad kursused. Instruktsioonid ja kavad peaksid ulatama iga üksiku talunikuni.

A. Oletame et sõja korras on ette nähtud igas riigis:

1. Riigi keskkohas kaks toitusametit: sõjaministeeriumi ja era.
2. Maakondade toituskomiteed.
3. Kihelkondade vastuvõtmise komisjonid.
4. Vallas vallavanem jne.

B. On väljatöötatud ja ettevalmistatud rahu ajal:

1. Toitlustamise kavad ja plaanid.
2. Kõiksugu statistika ja jaotustabelid.
3. Instruktsionid ja tabelid, mida iga isik esimesel mobilisatsiooni päeval tegema peab, kui palju ja kes ning missuguseid aineid keegi peab andma.
4. Juhtnõõrid veo ja vööri suhtes.
5. Veskite ja kõiksugu toiduainete vabrikute ja tööstuste mobilisatsiooni kavad.
6. Juhtnõõrid rekvireerimiseks ja vabaostmiseks.
7. Katsed toitusaparaadi käimapanemiseks.
8. Raamatud ja kirjavahetuse vormid jne., jne.

Nüüd, nende andmete põhjal arvatakse et kõik saab hästi kujunema, kuid ei.

Esimeseks kaovad toiduained kauplustest, kuhu, ei tea keegi.

Teiseks, talumeeste vili läheb osalt peidupaikadesse.

Kolmandaks ei vasta statistilised andmed tõele, sest talumes ei anna õigeid andmeid, kartes tulumaksu suurendamist või vilja äravõtmist.

On kindel, et iga tubli põllumees peab omal kahe aasta leiva tagavaras, s. o. kui uus lõikus algab, on temal veel ühe aasta leib tagavaraks ja seda tuleks arvesse võtta.

Kiidetud vabaostust ei tule midagi välja, tuleb rekvireerida.

Saksamaal, kus pidi suur eeskujulik isamaaline rahvas elama, katsusid talupojad ka varustuse andmisest kõrvale puigelda. Näiteks taludes, kus peeti ennem 25—30 siga, kui tuli sigade vabalt müümise ja liha vabalt tarvitamise keeld, siis ei kasvatatud ühtegi siga, vaid mindi kodujäneste kasvatamise peale üle. Nende liha söömine ja müümin ei käinud mingisuguse keelu alla. Nii oli talumehei ikkagi liha ja võimud said ninapidi veevad. Siinjuures on huvitav teada, et Saksamaal 1918. aastal ei lubatud talupo-

jal üle 400 gr sealiha iga isiku peale nõudlas tarvitada, sellest siis ka see jäneste kasvatus.

Prantsusmaalt võtame väikse näite: tuli ilmsiks et talupojad kaalu tõstmiseks mõnele loomale kuni 20 kg liiva või peeneid kiva olid sisse söötud — tähendab, oli tarvilik loomade vastuvõtmise süsteemi muuta.

Palju teisi raskusi tuleb ette, mida võimata ette näha. Nii siis ka varustamine sõja ajal oma maa saadustega on suurte raskustega seotud ja selle täideviimiseks on tarvis kindlat, osavat ja õiglast võimu.

Tuleb abiks võtta sissevedu, milleks plaanid ja kavad rahu ajal tuleks valmistada, kuid see ettevalmistus võib täitsa ümberlõkatud saada, sest kes ja kellega keegi tulevikus sõda algab — on teadmata.

Suureks abiks võiks olla et sõja algul riik kaotaks esimese järgu toiduainete pealt tollid ära, mis laevu laadungitega merelt sadamasse meelitaks.

Siis jääb veel abiks võtta järgmised surveabinõud:

1. Sulguda kõik vabrikud ja tööstused, mis valmistavad 3. järgu toiduaineid.
- 2) Vähendada eraisikute 2. järgu ja osalt ka 1. järgu toiduainete norme.
3. Maksma panna eraisikute kohta toidukaartide süsteem.

Kõik need surveabinõud sünnitavad rahva seas nurinat, kuid sellega ei või arvestada. Kes küsib sõdurilt, kas tema tahab surma minna. Kui sõdur peab ohverdama oma elu, siis võib ka kodustuja kodanik loobuda oma maiustoidust. Just selleks on tarvis, et terve rahva toitumise kohta ka sõjaministeeriumil midagi ütelda oleks.

Prantsuse valitsus avas juba 1924. aastal sõjaministeeriumile 50.000.000 frangilise krediidi vilja ülesostmiseks eraisikute jaoks, et seda ladudes hoida:

- 1) igaks erakorraliseks juhuseks,
- 2) võitlemiseks elukalliduse vastu,
- 3) Takistada viljaga spekuleerimist.

Et sõjaministeeriumil oleks võimalik juba rahu ajal kõike ettenäha, selleks peavad temale toituskavad kokku jooksma, nagu südamesse veresooneid, et tema teaks mida võib loota ja nõuda. See on raske ülesanne isikutele, kelledele see kohuseks pandud, kuid kus ei ole tööd, seal pole ka lõikust.

Kerkib küsimus keelele, et Vabadussõda viidi läbi ilma niisuguste suurte ettevalmistusteta. Sõja algul ei olnud süüa ja sõdurid kui kaltsupuntrad, kuna sõja lõpul sõdurid hästi söönud ja korralikult riietud. Ka riik ei jätnud liiga suurt võlga, sest on riike, kus iga isiku peale praegu 15 korda rohkem võlga kui meil. Kuid meie ei või mitte unustada, et meie idavaenlase seisukord ka selles suhtes sugugi hiilgavam ei olnud, ja teiseks ei või meie loota tulevikus teiste riikide abi peale.

Siinjuures võiks meelde tuletada prantsuse kindrali Serrigny arvamist, kes umbes järgmist kirjutab:

1) ei või sõja korral liig suurt lootust panna välisriikide abi peale.

2) kui oleks üks ala, millega tänapäev maailm nõus oleks, siis on see tõenäolikt sõja täpse ettevalmistuse tarvidus, terve rahva mobilisatsioon, s. o. kaubandus, tööstus, raha, sõjaväe materjalide muretsemine, relvastamine, toitlustus, veo korraldus jne. J. M.

Pariis, 6. märtsil 1928.

Kuis valgustada möödunud sündmusi.

Möödunud ajalooliste, kui ka sõjasündmuste uurimisel, olgu see sõja ajaloo selgitamiseks ja kokkuseadmiseks, olgu see taktika näideteks, on meil tegemist mineviku faktidega. Toimetab üksik kohtunik või kohtu kollegium kohtulikkude uurimist, pannakse kaitsevälase peale juurdluse toimetamine, kõikidel neil tuleb sündmusest alalejäänud andmete põhjal tungida minevikku, kindlaks teha, selgitada, valgustada möödunud, minevikus olnud fakte. Kõigil sarnastel uurimistel tuleb enamjaolt kasutada alalhoidunud dokumente, pealtnägijate seletusi, ettekandeid, tehtud märkusi, skeeme, mõnel juhul on võimalik järeldusi teha kohale jäänud asitõendustest; ainult harva läheb korda otsekohe sündmuse uurijal enesel vahetult fakte jälgida ja fikseerida.

Tõsisel mineviku jälgi võime leida ainult sündmust tõendavaist asjast. Kõik teised tõendused, kuigi ka nemad osutavad mineviku jäljenduseks, ei anna meile ilma nende kriitikata kaugeltki enam tõsist ülevaadet sündmusest enesest. Dokumentid paberil, inimeste seletused, kõik teised inimese mõtte väljenduse abil edasiantavad tõendused, n.n. psühholoogilised tõendused, nagu see paljude katsete varal kindlaks tehtud, annavad meile vaid teatud protsendi minevikus olnud tõeluse. Kõik nad moodustavad ainult peegelduse sellest muljest, mille tekitas pealtnägija mõistuses küsimuse all olev sündmus. Siin tuleb aga arvestada asjaoluga, et inimesed läbielatud sündmuste, minevikus kuulnud, nähtud faktide edasiandmisel ja kirjeldamisel alati vähemal või suuremal määral eksida võivad ka kõige parema tahtmise juures asja tõeluse kohaselt selgitada.

Kõikide minevikus olnud sündmuste

selgitamisel tuleb igalühel arvestada tõenduste normaalse eksimusega, tõeluse patoloogilise moonutamisega ja viimaks ka teadliku tõeluse moonutamise — valega.

Neid nähtusi on aja jooksul korduvalt uuritud ja nad on huvi äratanud iseäranis kohtutegelaste seas. Ligi sada aastat tagasi toimetab põhjalikke uurimisi sellel alal selleaja kuulsam inglise õigus- ja mõtte-teadlane B e n t h a m (1748—1832). Suuremaid tagajärgi on sellel alal aga annud alles viimase aastasaja psühholoogide ja kriminalistide uurimised. Nähtaval kohal neist seisab kahtlemata Breslau ülikooli mõtteteaduse professor V i l l i a m S t e r n. Nimetatud õpetlane seadis omale ülesandeks — väljaselgitada, kuivõrt inimese meelepidamine võimaldab möödunud sündmuste tõelikkude edasiandmist.

Selle selgituseks võttis prof. S t e r n ühelt või mitmelt isikult seletused ja kirjeldused fakti kohta, mida tema igal ajal vabalt võis korrata. Sarnasel teel võis tema antud seletusi võrrelda fakti tõelusega. Katsealusele esitati pilt, kujutus või asi ja teda paluti neid põhjalikult järele vaadata. Selle järele kaeti pilt jne. ja lasti anda selle täpne kirjeldus. Mõne päeva või nädala järele võeti uus kirjeldus ja seda korduvalt. Eksimised kirjeldustes tehti kindlaks täpsusteni ja arvestati protsentides. Kindlaks olid tehtud eksimised arvudes kui ka asja omadustes.

Need prof. S t e r n'i katsed andsid alljärgnevaid tulemusi:

1) Iga täiesti normaalse, õiglase ja erapooletu pealtnägija seletus möödunud sündmuse kohta sisaldab teatud määral eksimisi. Keskmise eksivuse sündmuse suusõnalistes kirjeldustes on ligi 25%.

2) Eksivus on tunduvalt vähem pealtnägija vabas jutustuses sündmuse kohta, kui vastustes ja seletustes ettepanud küsimuste peale.

3) Eksivus kasvab ühes aja möödumisega.

Katsete tulemuseks oli veel:

Viie päeva jooksul sündmuse mõndumisest eksivus pealtnägija seletuses — suureneb 1,5% võrra, 14 päeva jooksul — 4,3% võrra, 16 päeva jooksul — 6% võrra.

4) Mehe ja naise eksivuses on tunduva vahe. Harilikult eksivad naised rohkem, kuid unustavad vähem. Naisterahvas unustab 1,5 korda vähem, kui mees.

Katsetega samal ajal tegi Mae Dugall kindlaks, et aeg meestele — 45% naistele — 111% tegelikust ajast pikem näib.

5) Eksivus oleneb kirjeldatava objekti omadustest. Näiteks, on keskmine eksivus värvi kirjeldustes — 50%. Tähelepanu väärrib asjaolu, et heredad värvid, just üldise arvamise vastu, kõige halvemini meelde jäävad.

6) Fakti kirjelduse tõesus oleneb suurel määral ka pealtnägija psühhilisest seisust. Tugevad affektid, nagu hirm, rõõm, valu jne. takistavad tunduvalt tähelepanekut.

Ühes eelpooltoodud katsetega võeti ette katsed ka kuulmise vastuvõtlikkuse ja kuulnud andmete meelepidamise kohta. Selleks laskis prof. Stern katsealustel üksteisele järgimööda edasi anda lühikese suusõnalise teate. Iga järgnev, kes teate vastu võttis, pidas seda meeles kolme tunni jooksul, kirjutas siis paberile ja andis teate suusõnaliselt järgmisele edasi. Selie juures tuli ilmsiks imelik lause moonutamine, iseäranis tähelepanev oli kalduvus suurendamiseks. Arvestada tuleb eraldi sellega, et kuulmise vastuvõtlikkus ja mälu palju nõrgem on nägemise vastuvõtlikkusest ja mälust. Peaaegu õigeks osutuvad rahvasõnad: „Ühte silma võib rohkem uskuda, kui kahte kõrva“ ja „parem ükskord näha, kui kümme korda kuulda.“

Huvitavaid katseid samal ajal võttis ette Berliini ülikooli prof. õigusteadlane List, kes mõnede oma õpilaste abil kriminaalõiguse loengu ajal auditooriumis ära vahejuhtumise esile kutsus.

Üks üliõpilastest tegi teisele terava märkuse, see omakord tungis rusikatega märkuse tegija kallale. Viimane haaras revolviiri, kuid viimasel silmapilgul jõudis

professor sihtijal käe kõrvale lüüa ja ka revolviiri välja haarata. Keegi kohalviibijatest ei aimanud, et see ainult meelega tehtud katse on. Kõik olid vahejuhtumise tõttu vihased ja ärritatud. Asjale anti seaduslik käik. Kuulati üle kõik pealtnägijad — ennast kohtutegevusele ettevalmastajad õigusteaduse üliõpilased. Tagajärjed näitasid, et eksivus pealtnägijate seletustes suurenes võrdselt sündmuse tõsisemaks ja tõsisemaks muutumisele (sõnaga haavamine, kallaletung rusikatega, tapmise katse). Esimesel perioodil eksivuse miinimum seletustes — 28%, maksimum — 80%. Viimasel perioodil eksivuse miinimum — 42,8%, maksimum — 114,3%. Mitte ainult sündinud faktid ei olnud kirjeldatud valesti, vaid tunnistajad seletustes tõendasid fakte, mida tegelikult üldse ei olnud.

Inimeste seletuste juures tuleb arvestada veel iga inimese erinevate omadustega ja kalduvustega. Ainult väikene arv inimesi jäävad ärevate sündmuste juures rahulikuks, koguvad mälusse kõik, mida kuulsid ja nägid ja loovad enesele tervest sündmusest õige ettekujutuse. Suurem osa aga andub tundmustele (hirm, viha jne.), mille läbi nende tähelepanu pea täiesti saab paraliseeritud. Suurt osa eksivuses mängib ka iga isiku autosugestioon. Tuleb arvestada võimalusega, et nii mõnigi inimene, sattudes oma eksliku ettekujutuse mõju alla, sagedasti samadesse ekslikkudesse ettekujutustesse kui tõesti sündinud faktidesse uskuma hakkab ja neid isegi vandega valmis on tõendama.

Need on peamiselt sündmuse pealtnägijate seletuste eksivuse alused ja põhjused, nende juure lisada tuleb veel tahtliku valeandmete esiletoomise võimalust pealtnägija seletustes.

Nagu kõigest sellest näha, ei ole seletuste tõesus kaugeltki mitte täpne. Sõja ja lahingutingimused loovad sellejuures veel täiesti erilise seisukorra, mille tõttu pealtnägijate seletusi nende suuremas osas äärmise ettevaatusega tuleb võtta. Ränk väsimus, masendavad lahingu muljed, mis sagedasti kõiki meeli tumestavad, surmahirm, see kõik mõjub kaasa, et inimese vaimline ja füüsiline tegevus tunduvalt saab moonutatud ja ühes sellega moonutatud saab ka kõik, mis inimese mälu sündmusest püsima jääb. Iseenesest tekib siin küsimus, kas ja kuidas võiksim kõrvaldada eeltähendatud väärnähtused, kas võiksim kuidagi mõjuda asjaolude tõelikkuse kindlustamisele tunnistajate seletustes?

Kahtlemata peavad siin kaasa aitama tähelepanu, mälu, nägemise, kuulmise ja teiste võimete alaline arendamine nii koolielus kui ka kaitseväes.

Suurimaks abinõuks sündmuse uurija kätes jääb ikkagi kõikide tõenduste vali kriitika, nende teaduslistele meetoditele põhjenev läbikatsumine.

Igal mineviku fakti selgitamisel peame 1) koguma kõik võimalikud tõendused, 2) välja eraldama tõendustest kõik, mida sündmuse tõeludele vastavaks ei saa pidada, ja 3) järelejäänud tõenduste alusel looma õiglase kirjelduse küsimuse all olevast sündmusest.

Raskemaks osaks seliest tööst osutub kahtlemata kirjaliku materjali juures õigete tõenduste eraldamine ebaõigetest. Esimeseks ülesandeks oleks siin kindlaks teha, missugusesse aega ja kohta dokument kuulub ja kes on tema autor; oleme selle üle selgusele jõudnud, tuleb meil kindlaks teha dokumendi, samuti tema teksti algupära. Peamiselt tuleb siin silmaspidada nelja sihti. Tuleb kaaluda, kas dokument oma keele, terminoloogia, õigekirjutuse, sagedasti ka stiili ja kirja poolest on vastav tema kokkuseadmise ajale ja kohale, kas temas sisäiduvad teated ka kooskõlas on teadetega, mis meil sündmuse kohta olemas teistest kindlatest allikatest, kas ei sisalda dokument andmeid, mida autor ei võinud teada, või ümberpöörduvalt, kas ei vaiki dokument andmetest, mida tema autor oleks pidanud teadma. Kui sündmuse kohta on mitmesuguseid dokumente, tuleb kaaluda nende vahetõrki ja nimelt: kas iga ühte neist iseseisva allikana võtta;

selleks tuleb meil võimalust mööda kindlaks teha allikaid, mida dokumendi autor on kasutanud. Selle küsimuse selgitamiseks tuleb ettevõtta dokumentide sisu võrdlus. Kui dokumentide sisu ja väljendusviisi sarnanevad, kerkib küsimus missugune dokumentidest algeksemplaar, missugune neist kokku on seatud algeksemplaari järele.

Need oleks peamised ülesanded sündmuse suuliste ja kirjalikkude tõenduste kriitika alal. Alles selle järele, kui oleme mõistnud kõikide üksikute tõenduste tõelise sisu, tõendused klassifitseerinud nende aine, samuti ka aja ning kohta järele, saame rea sündmuse usaldusväärilisi tõendusid, millest sündmuse üldise tõeludele vastava kujutuse loomiseks kaasa peab aitama üldine uurimise alal põhjalik tundmine ja uurija enese ettekujutusvõime. Kuna just sõja sündmuste uurimisel selgitamisele kuulub sündmus terves oma arenemiskäigus, tuleb meil sellel alal väljaminna ühest asjaolude seisukohast (faktist) kindlaks teha sündmuse arenemise aeg, samuti üksikud momendid selles arengus ja ühtlasi selgitada need põhjused, mis ära määrasid selle või teise sündmuse arengu tee.

Kuigi eeltoodud sündmuse tõenduste kriitika põhimõtted peamiselt käsitamisele kuuluvad teaduslistel uurimistel ja igapäises sõjalise õppuse töödes, vaevalt neid täieliselt saab käsitada, kuid kahtlemata oleks otstarbekohane nende käsitamise võimalikul määral ka viimasel alal, samuti juurdluste toimetamisel kaitseväes.

J. U.

Suurtükiväe tegevus Viru rindel novembri ja detsembri kuudel 1919. aastal.

H. Stunde.

Möödunud aastal selle ajakirja kaasandes „Vabadussõja lõpuvõitlusi Viru rindel“, ilmusid kaks huvitavat artiklit — A. Balderi „Narva kaitseoperatsioon. Kriushi, Ustje-Zherdjanka ja Väska lahingud detsembris 1919. a.“ ja O. Hanseni „Sõjategevus Viru rinde põhja-lõigul 1919. a. lõpul“. Kuna see tähtis Vabadussõja ajajärk meie sõjakirjanduses veel võrdlemisi vähe valgustatud, lubatagu siin, materjalina kasutades Vabadussõja arhiivis leiduvaid dokumente ja lahinguist osavõtnud ohvitseride isiklikke mälestusi, lähema vaatluse alla, kuigi üldistes

joontes, võtta eriti suurtükiväe tegevus sel ajajärgul. Tuli ju neis kaitselahingutes suurtükiväel mõjuvalt toetada meie raudse meelegendusega võitlevat jalaväge. Üldist olukorda Viru rindel novembri kuu algul siin kordama ei hakka, kuna oletan, et lugupeetud lugejatele eelpool mainitud tööde sisu tuttav.

Kuigi Põhja-Lääne armee pealetung 11. oktoobril 1919. a. väga edukalt algas, vaatas suurem osa meie juhtidest kaunis kahtlevalt selle operatsiooni peale, kuna sisemised intriigid ja lahkkelid selles armees meile teada olid. Ka meie

suurtükiväelastel oli sisemine tunne, et veel sõjeda tuleb; selle tõttu kasutas suurtükivägi ajajärku Jamburgi linna vallutamiseks, 11. oktoobrist, kuni sama linna mahajätmiseni 14. novembril ära positsioonide ja vaatluspunktide kindlustamiseks ja täiendamiseks.

Väljapatarei nr. 1, neli 18 n. (3,3") inglise suurtükki, alamkapten Palu juhatusel, ja väljapatarei nr. 14, kaks 3" suurtükki ja kaks 6" haubitsat, lipnik Freibergi juhatusel, olid Krasnaja Gorka operatsioonist osa võtnud, meie vasakul tiival võitlevat jalaväge toetades (sõjasaagina saadi viis 3" suurtükki ja muud varustust). Kui see operatsioon kokku variseb, taganevad võideldes ka meie patareid, sageli rühmade kaupa tegutsedes ja alatasa positsioone vahetades. Eriti ägedad olid lahingud Koopeni, Glubokoje ja Babino järvede vahel, kus Välpat. nr. 1 11.—14. novembrini keskmiselt üle 200 paugu päevas välja lases ja 15. novembril, peaaegu ümberpiiratult üle Habalovo järve taganeb, kaotades ühe suurtüki, missugune õhukesest jääst läbi vajub, ning vangina ühe reamehe. 24. novembril jõuab patarei taganedes Feodorovka küla alla, kus ennast kartetshitulega kaitsma peab ning samal päeval Keikino küla juures positsioonile asub, kuhu ka sõja lõpuni jääb.

Vähe lõunapool taganev välpat. nr. 14 jõudis 7. novembril Koshkino külasse ja kaotas järgmisel päeval üle Luugajõe minnes ühe 6" haubitsa, missugune nõrgast sillast keset jõge läbi murdis, kuid 9. novembril sai haubits jõest välja tõmmatud ja patarei liikus Narva, kus kerge rühma laskemoona ära andis ja samal õhtul Tapa suunas välja sõitis, ülemjuhataja reservi.

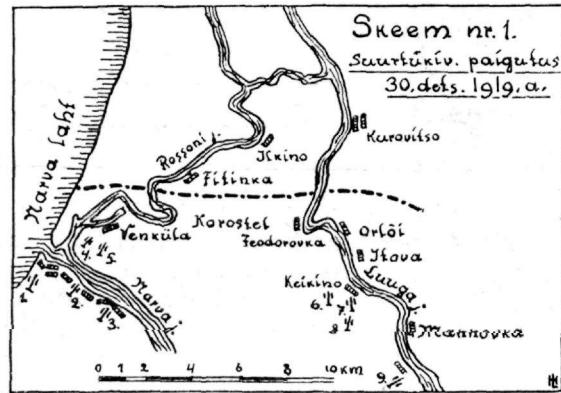
Petrogradi alt taganeb samuti Balti patarei, kolm 3" suurtükki (hiljem, detsembri kuus, neli 77 mm 1896. a. saksa suurtükki), alamkapten Meyendorffi juhatusel. Patarei asub viimaks positsioonile Isvosi küla juure, kuhu, aegajalt põhja ja lõuna poole väljasõite tehes, ka sõja lõpuni jääb.

Kaitselahingutest Viru rinde põhjalõigus võtavad veel osa järgmised patareid (skeem nr. 1):

Väljapatarei nr. 15 — kaks 42" Schneideri suurtükki, alamkapten Eineri juhatusel, asub sõja lõpuni positsioonil lõunapool Keikino küla.

Väljapatarei nr. 17 — neli 18

n. (3,3") inglise suurtükki, leitnant Adleri juhatusel, jõudis 19. novembril Alt-Schvaneburgist Narva. Patarei asukohaks määrati Venküla, Rossoni jõe ääres, kui aga Fitinka küla enamlaste kätte langes, asus patarei 26. novembril positsioonile Kudrukülja, kuid suurema laskekauguse saavutamiseks saadetakse patarei II rühm 28. novembril parvega üle Narvajõe ja asub positsioonile lõunapool Venküla, I rühm aga saadeti 11. detsembril lipnik Vilbergi juhatusel Metsküla piirkonda, põhjapool Kriushi küla; mõlemad rühmad asuvad sõja lõpuni neil positsioonil.

Kindluse patarei nr. 8 — neli 6" 120 p. suurtükki, leitnant Aroni juhatusel, asus positsioonil Narva-Jõesuu pargis, kuid 18. detsembril sai üks rühm uuele positsioonile, Kudrukülla, paigutatud, et sealt edukamalt toetada Ingeri polgu üksusi.

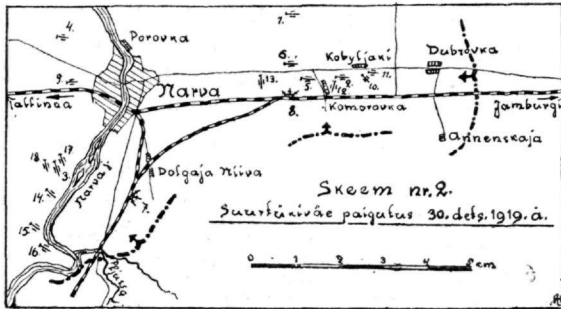
Ingeri patarei — üks 3" suurtükk ja kolm vene 3,425" 1895. a. suurtükki (hiljem sai patarei ühe purunenud 3,425" srt. asemele üle 3" suurtüki), alamleitnant Luik'i juhatusel, kes patareid 14. detsembril 1919. a. Tallinnas moodustama hakkas, seda Narva-Jõesuus jätkas ja 20. detsembril positsioonile asus läänepool Venküla, kuhu sõja lõpuni jäi.

Kindluse patarei nr. 6 — üks 6" Schneideri haubits asus 28. novembrist kuni 17. detsembrini positsioonil Narvajõe vasakul kaldal, Narva-Jõesuu ja Kudruküla vahel.

Põhja-Lääne armee 1. Pihkva patarei — kolm 3" suurtükki, asus vaerahuni positsioonil lõuna-läänepool Keikino küla.

Kesk- ehk Narva lõigus asusid järgmised patareid (skeem nr. 2):

Väljapatarei nr. 2 — neli 3" suurtükki, kapten Tõnissoni juhatusel, asus novembrikuu algul positsioonil põhjapool Jamburgi maanteed, 2½ versta lääne pool Novo-Pjatnitskoe alevit. Vaenlase surve taganeb patarei 17. novembril Sala küla juure ning asub veidi hiljem uuele positsioonile metsa, umbes 2½ versta lõuna-läänepool Pulkovo küla, kuhu sõjalõpuni jääb.

Väljapatarei nr. 3 — neli 18 n. (3,3") inglise suurtükki, alamkapten Rattiste juhatusel, asus novembri algul positsioonil lõunapool Jamburgi maanteed, Dubrovka kõrtsi juures (I rühm asus 9.—11. novembrini Novo-Pjatnitskoe kiriku juures), kust meie rinde läbimurde tõttu 22. novembril lahkuma on sunnitud ja uuele positsioonile lõunapool Jamburgi maanteed, umbes 1 verst läänepool Kobyļjaki küla asub, kuhu ka sõja lõpuni jääb. Sama patarei III rühm, kaks 77 mm saksa suurtükki, oli lennukite vastu võitlemiseks ülesseatud Väike Soldinos, Narva juures.

Kindluse patarei nr. 5 — kaks 105 mm. saksa ja kaks 3,425" vene 1895. a. suurtükki, alamkapten Mühlverki juhatusel, asus positsioonil lõunapool Narva linna, Kulgu telliskivitehase juures. 13. detsembril vahetab patarei 3,425" suurtükid kindluse patarei nr. 6. kahe 6" 120 p. suurtüki vastu ümber ja kõvendatakse hiljem veel ühe 6" Schneideri haubitsaga, ühe 6" Canet suurtükiga (mõlemad kindl. pat. nr. 6) ja ühe 47" inglise suurtükiga (kindl. pat. nr 9), kuna vaenlane ka Oudova suunast kõvasti peale surus. Suure suurtükide arvu tõttu hüüti seda patareid „Kulgu fordiks“.

Kindluse patarei nr. 6 — kolm 6" 120 p. suurtükki, üks 6" Schneideri haubits ja üks 6" Canet kaugelaskerannasuurtükk, alamkapten Rasumovi juhatusel, asus järgmistel positsioonil: kaks 6" 120 p. suurtükki Risukülas, 1½

versta põhja pool Komarovka küla, kust rühm 26. novembril lahkus ja Pähklamäe mõisa, Narva juures, positsioonile asus, kus ka kolmas 6" 120 p. suurtükk seisis. 13. detsembril saadeti kindluse patarei nr. 5 kõvenduseks kaks suurtükki Kulgule. 6" Schneideri haubits asus 19. novembril Dubrovka kõrtsi juures, saadeti 27. novembril Narva - Jõesuhu, lahkus sealt 17. detsembril I diviisi ülema abi käsutusse Metsküla piirkonda, lõunapool Auvere küla, kus 27. detsembrim tegutses ta järgmisel päeval lõunapool Narvat, Piimanina poolsaarele asus, kust haubits samal õhtul Kulgule, kindluse patarei nr. 5 tulevõimu suurendamiseks, saadeti, kuhu ka sõja lõpuni jäi. 1. jaanuaril 1920. a. jõudis patareisse Tallinnast veel üks 6" Schneideri haubits, see saadeti kindluse patarei nr. 7 kõvenduseks Komarovka küla juurde. 6" Canet suurtükk seisis 18. detsembrini Narvas, Juhkentali alevis, ja saadeti samal päeval ühes meeskonnaga (enamlaste Nisõi jaama juurest Narva linna pommitava 10" meresuurtüki vastu võitlemiseks) Kulgule, kindluse pat. nr. 5 juure, kuid hävines seal enneaegse lõhkemise tõttu 27. detsembril.

Kindluse patarei nr. 7 — neli 42" 1877. a. suurtükki, alamkapten Borkmanni juhatusel, asus positsioonil Jamburgi maantee ja Komarovka küla vahel. 22. novembri õhtuni asus üks suurtükk Dubrovka küla idaserval, lõunapool maanteed, üldise taganemise tagajärjel liikus see suurtükk mainitud kuupäeval tagasi patareisse; sellele positsioonile jäi patarei sõja lõpuni.

Kindluse patarei nr. 9 — kaks 47" inglise suurtükki, alamkapten Kangro juhatusel, asus novembri kuu algul Dubrovka küla juures, eelpool mainitud Kindl. pat. nr. 7 üksiku suurtüki kõrval, peab sealt samuti 22. novembril lahkuma, asudes uuele positsioonile üksiku talu juure põhjapool Jamburgi maanteed, sama maantee ja Komarovka külatee harukohal. 25. novembril asub patarei ajutisele positsioonile Komarovka küla põhjaserval, kindlustab ja täiendab eelpool tähendatud positsiooni üksiku talu juures, kuhu 8. detsembril lõpulikult asub ja sõjalõpuni jääb. 28. detsembril saadab patarei ühe suurtüki ühes meeskonnaga vaenlase 10" meresuurtüki vastu võitlemiseks Kulgule, kindl. pat. nr. 5 juure.

Tähtsat suurtükiväelist toetust andsid ka laiaroop. soomusrongide patareid nr. 2 ja nr. 3, mis Jamburgi ja Oudova raudteedel võitlesid.

Põhja-Lääne armee patareidest tegutsesid selles lõigus järgmised:

II üksiku divisjoni 2. patareid — neli 18 n. (3,3") inglise suurtükki, asus lõunapool Jamburgi maanteed, Kobyljaki külas.

Sama divisjoni samakaliibriline 3. patareid asus 18. novembril Jamburgi maantee ääres, 3 versta idapool Dubrovka küla; kuhu patareid hiljem saadeti — selle kohta puuduvad andmed.

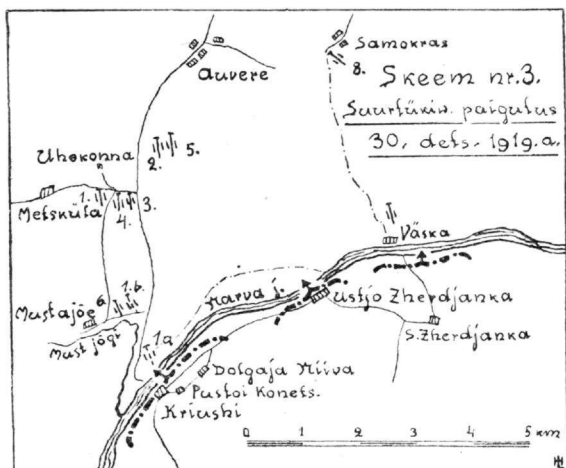
Haubitsa divisjoni 1. patareid — neli 45" inglise haubitsat, asus 18. novembril lõunapool Dubrovka küla; peale 22. novembrit asus patareid eelpool mainitud II üksik. divisjoni 2. patareid kõrval, Kobyljaki küla idaserval.

Sama divisjoni 2. patareid — neli 45" inglise haubitsat, asus 18. novembril Dubrovka küla idaserval, lõunapool Jamburgi maanteed, lahkus sealt 22. novembril ja asus hiljem, rühmakaupa, järgmistele positsioonidele: I rühm Komarovka külasse, põhjapool raudteed, ja II rühm Saretshje külasse, mõlemil rühmal laskesuun lõunasse.

Kõik need vene patareid kuulusid P.-L. armee II diviisi suurtükiväe koosseisu.

Lõunapool Narvat, Piimanina poolsaare piirkonnas, tegutsesid kolm Vürst Lieveni diviisi patareid, relvastatud saksa 77 mm 1916. a. suurtükidega ja 105 mm haubitsatega; nendele lisaks asus Samokrassi külas veel n. n. „Hörschelmanni“ ratsapatareid 3" suurtükidega.

Lõuna lõigus tegutsesid patareid olid koondatud Kriushi piirkonda (skeem nr. 3),

väljaarvatud kerge neljasuurtükiline väljapatareid nr. 16, milline positsioonil asus Jaama küla juures, Pühtitsa tee ääres.

Väljapatareid Nr. 17, I rühm — kaks 18 n. (3,3") inglise suurtükki, lipnik Vilbergi juhatusel, asus detsembri keskel positsioonile idapool Metsküla, Auvere — Mustajõe tee ääres.

Kindluse patareid nr. 10 — neli 6" 120 p. suurtükki, alam-leitnant Mägi juhatusel, asus kuni 10. detsembrini positsioonil umbes 1 verst põhja-läänepool Kriushi küla, vaenlase kuulipilduja tule alla sattudes (Kriushi kirikutornist) lahkus sealt, asus 13. detsembril Mustajõe küla juure (idap. küla), sattus kohe jälle vaenlase suurtükiväe alla ja asus 15. detsembril positsioonile Uhekonna talude juure, idapool Metsküla, väljap. nr. 17, I rühma läheduses, kuhu ka sõjalõpuni jäi.

Kindluse pat. nr. 6 — 6" Schneideri haubits tegutses siin, nagu eelpool tähendatud, 18.—27. detsembrini, asudes positsioonil umbes 5 versta lõunapool Auvere jaama, samanimelise küla ja Mustajõe küla vahelise tee ääres.

Selles lõigus tegutsesid Põhja-Lääne armee patareid kuulusid 4. (vürst Dolgorukovi) diviisi suurtükiväe koosseisu.

II üksik. haubitsa divisjoni juhtis polkovnik Stahl, kes ühtlasi selle piirkonna suurtükiväe gruppemendi ülema kohuseid täitis, kuna tema abi sideohvitserina meie 1. jalaväe polgu ülema juures asus.

Sama divisjoni 1. patareid — kaks 45" inglise haubitsat, asus positsioonil Auvere — Mustajõe tee ääres, kindl. pat. nr. 6 üksiku haubitsa juures (vaata eelpool).

Divisjoni 2. patareid, samuti kaks 45" inglise haubitsat, asus väljap. nr. 17, I rühma läheduses.

IV kerge divisjoni 1. patareid — neli 18 n. (3,3") inglise suurtükki, asus idapool Mustajõe küla.

Sama divisjoni 2. patareid — neli 3" suurtükki, seisis põhjapool Vjaski küla.

Kuni Kriushi küla langemiseni asus Pustoi Konetsi ja Dolgaja Niiva külade vahel, viimase küla läheduses, „Bulak-Balahovitshi" nimeline ratsapatareid; patareid liikus hiljem Auveresse, kus ka likvideeriti.

Ülemjuhataja reservi kuuluvad patareid, väljapatareid nr. 7, leitnant Tenno juhatusel, jõudis 27. detsembril Türsa-mäe mõisa ja asus 31. detsembril positsioonile Vaivara kirikumõisa juure, ning

väljapatarei nr. 18, jõudis Jõhvi 21. detsembril ja asus Tammiku mõisa, lahingtegevusest Viru rindel osa võtta ei jõudnud.

Kõik eelpool loetletud kindluse patareid kuulusid II kindluse raske suurtükiväe divisjoni koosseisu, kapten G. Vesteli juhatusel, kuna väljapatareid I suurtükiväe polgu ülemale, kapten H. Kaulerile allusid, kes operatiivselt ühtlasi suurtükiväe ülema kohuseid täitis.

Mis puutub enamlaste suurtükiväe jõudesse, siis olid need, kindralstaabi maa-kuulamisosakonna teadaannete järgi, 7. ja 15. detsembril 1919. a. järgmised:

7. detsembril 1919. a.:

Põhja sektoris kergeid suurtükke 7, raskeid 2.

Narva sektoris kergeid 12, raskeid 10.

Lõuna sektoris kergeid 6, raskeid 2.

Kõik kokku: kergeid suurtükke 25 ja raskeid 14, lisaks sellele veel soomusrong „Tov. Trotski“ 6 suurtükiga.

15. detsembril 1919. a.:

Põhja sektoris kergeid suurtükke 27, raskeid 6 (42" srt. — 2,6" haub. — 4).

Narva sektoris kergeid srt. 16, raskeid 14 (42" srt. — 2,6" haub. — 12).

Lõuna sektoris kergeid srt. 12, raskeid 19 (42" srt.).

Kõik kokku: kergeid suurtükke 55 ja raskeid 30, lisaks sellele veel soomusrongid „Tov. Trotski“ ja „Tshernomorsky“ à 6 suurtükki.

Need andmed näitavad vaenlase ülekaalu raske suurtükiväe alal, eriti Narva ja Lõuna sektorites, pealegi olid vaenlase rasked patareid kõik varustatud moodsate kiirlaske suurtükkidega, meie kindluse patareid aga suuremalt osalt vanade 1877. a. algupära suurtükkidega.

Äärmiselt tähtis oli ka see fakt, et vaenlase suurtükivägi laskemoonaga rikkalikult varustatud oli, muuseas ka brisantgranaatidega ja gaasimoonaga, kuna meie patareide ülematel meeles pidi seisma suurtükiväe inspektori ettekirjutus 27. augustist 1919. a., mida iseloomustava dokumendina tsiteerin:

„Olen mitmel korral käskinud patareide ülematelt nõuda suurtüki laskemoona tarvitamises äärmiselt kokkuhoidlik olla. Nõuan veelkord kategooriliselt kõigile, kelle tarvis, selgeks teha, et meie tagavarad piiratud on. 18 n. ingl. suurtükkide padrunisi Tallinnas enam ei ole, ka 6" ingl. laskemoon on otsas, tema asemel tarvitav vene haubitsa laskemoon on lõppemas. Uute tagavarade kohale-

jõudmine võib viivitud saada. Niisama võib 3" väljasuurtükkide laskemoonast puudus tulla.

Kõike seda silmaspidades tehke viibimata sellekohased tarvilised korraldused. Alampolkovnik Brede.“

Kuigi novembri ja detsembri kuudel laskemoona küsimus enam nii traagiline ei olnud, oli siiski äärmine kokkuvõidloomulik ja meie jalaväe roodude varrad juhid, kes nii sagedasti nõutud „marutulest“ ilma pidid jääma, andestavad seda nüüd loodetavasti. Ja kui selle peale vaatamata, näiteks, väljapatarei nr. 3 Dubrovka läbimurde likvideerimisel 23. novembri õhtul 21 minuti jooksul 627 pauku välja võis lasta, tuleb seda vist selle patarei tublide sõdurite teeneks lugeda, kes nii mõnigi kord pimedas Jamburgi maantee ääres ilma järelvalyeta seisvaid Põhja-Lääne armee patareide laskemoona virnasid „revideerimas“ käisid...

Kuna selle kirjatöö piirid suurtükiväe üksuste tegevust 1919. a. lõpukuudel põhjalikumalt valgustada ei luba (samal põhjusel ei toonud ka lähemaid andmeid vaenlase patareide asetuse kohta), pirdun allpool vaid tähtsamate sündmuste fikseerimisega iga patarei lahingtöös, niivõrt, kui seda puudulikud andmed mõne patarei kohta lubavad.

Viru rinde vasakul tiival tegutsevad patareid (skeem nr. 1) tulistavad pea igapäevastes lahingutes vaenlase pealetungivaid jalaväeosi. Paaril korral võtab pommitamisest osa ka meie kahurlaev „Lembit“.

Väljapatarei nr. 1 (3,3") sunnib oma tulega korduvalt vaikima vaenlase patareisid ning pillab laiali vaenlase ründavaid jalaväeosi, eriti Fitinka, Feodorovka ja Orlõi külade vahel. Eriti energiliselt tegutseb patarei 8.—10. detsembrini, päevas keskmiselt välja lastes üle 400 mürsu. 12. detsembril isegi 562 mürsku. Üldine laskemoona kulu novembri ja detsembri kuudel oli 6408 mürsku (4687 gr. ja 1721 shr.).

Väljapatarei nr. 15 (42") võitles peamiselt vaenlase suurtükiväega ja süütas 28. detsembril Fitinka küla põlema; patarei tegevuse peale mõjus takistavalt suur laskemoona puudus.

Väljapatarei nr. 17, II rühm (3,3") jõudis kohale novembri teisel poolel, toetas jalaväge ja sundis vaikima ühe vaenlase patarei. Detsembris tegutseb patarei väga energiliselt, iseäranis

edukalt 11. kuupäeva õhtul, mida pataljoni ülem tänades ära märgib. Patarei tabava tule all varisevad korduvalt kokku vaenlase rünnakud. Üldse lasi rühm välja selle aja jooksul umbes 2200 mürsku.

Kindluse patarei nr. 8 (6" 120 p.) pommitab, 25. nov. alates, igapäev Fitinka küla ja ümbruskonda (26. nov. umbes 300 mürsku!), 27. novembril tekib patarei tule läbi Fitinka külas suur tulekahj (maha põles 10 hoonet) ja kuu lõpul hoiab patarei vaenlast Fitinka külas järjekindlalt õõseti tule all. Ka detsembris tulistab patarei pea igapäev vaenlase seisukohti, terve selle perioodi kohta väljalastes umbes 1400 mürsku.

Ingeri patarei (3") võtab lahingutest osa ainult sõja lõpupäevil, 21. detsembrist alates, toetades meie jalaväe vasakut tiiba. 7 laskepäeva jooksul lasi patarei välja 872 mürsku (418 gr. ja 454 shr.).

Kindluse patarei nr. 6 — 6" Schneideri haubits tulistab 28. novembrist kuni 17. detsembrini Fitinka küla ja selle ümbruskonda.

Balti patarei (3", resp. 77 mm), kandes Petrogradi all suuri kaotusi, novembri kuus suuremat tegevust ei avalda, detsembris aga teeb oma positsioonilt Isoosi juures lahingväljasõite Keikino ja Pulkovo suunas, väljalastes nende kuude jooksul umbes 3500 pauku (kontrollimata andmed!).

P. L. armee 1. Pihkva patarei (3") tegevuse kohta puuduvad lähemad andmed.

Narva linna idapoolt kaitsvad patareid (skeem nr. 2) tegutsesid samal ajal järgmiselt:

Väljapatarei nr. 2 (3") algas uuesti lahingtegevust 13. novembril ja kaitses meie Luugajõe kaldaid mööda visalt taganevat jalaväge, kuni kuu lõpuni iga päev (väljaarvatud 15. nov.), vaenlase kallaletunge Shabino ja Kalmotka küladele tagasi lüüa aidates ning hiljem Sahonje (hakkas 28. nov. põlema) ja Sveiska külasid tulistades. Detsembri kuu esimene nädal on võrdlemisi vaikne; 7. detsembril plahvatab, patarei tabava tule tagajärjel, püssimoonu ladu Sahonje külas, ühtlasi tekib külas tulekahj. Äge päev on ka 8. detsember, mil patarei Sala küla kaitseks edukalt välja laseb 684 granaati; järgmisel päeval kaitstakse Sala küla põhjapoolt 364 pauguga.

Väljapaistvad tegevuspäevad olid patareile veel: 12. detsember, Koshkino ja Sala külade kaitseks väljalastud 512 granaadiga; 17. detsember, mil vaenlane Koshkino ja Sala küladesse oli tunginud ja kell 22, peale meiepoolset suurtükiväelist ettevalmistust Sala külast, peale äärmiselt ägedat võitlust, välja peksti, kuna Koshkino küla põlema hakkas (patarei lasi välja 655 mürsku); 18. detsember — samasse piirkonda 384 pauku; 20. detsember — Koshkino küla, Sala küla ette ilmunud soomusautode ja ahelikkuude pihta 310 pauku.

22. dets. kuni esimese jõulupühani patarei ei tulista, kolmel jõulupühail on tulevahetus loid, kuid 28. detsembril algab vaenlane, marulise suurtükitule toetusel, suurejoonelist kalalletungi Sala külale ja Marienhofi mõisale. Ühes teiste patareidega aitab ka Välp. nr. 2 seda rünnakut likvideerida, väljalastes sel päeval rekordilise arvu mürske — 751 tk. (420 gr. ja 331 shr.). Sama ülesannet täidab patarei ka kaks päeva hiljem, väljalastes 531 pauku. Edasi — kuni vaherahuni — oli tulevahetus harilik.

Kokku lasi patarei nende kuude jooksul välja 6565 mürsku (5807 gr. ja 758 shr.).

Väljapatarei nr. 3 (3,3") saatis vaenlasele esimesi hävitavaid tervitusi 14. novembril, S. ja V. Lutski küladesse, põhjapool Jamburgi. 17. kuupäeval tungis vaenlane soomusauto toetusel 6 korda Novo-Pjatnitskoje suunast ja 8 korda Shabino küla peale; meie jalaväel lõppesid padrunid ja algas tagasiliikumine. Sel kriitilisel momendil pani patarei oma tulega vaenlase edasiliikumise seisma, kuni kohalejõudnud soomusrong meie jalaväe jälle padrunitega varustas ja roodud, vastukallaletungile asudes, vaenlase põgenema löid; samal päeval hävitas ja neutraliseeris patarei 3 kuulip. Jamburgi maantee ääres (256 p.). Järgmisel päeval Jurkino küla juures vigastati kahest soomusautost üks patarei tule läbi ja jäi maha. 19. kuupäeval ajas Narva linna õhukaitseks määratud III rühm ühe vaenlase lennuki minema; samal päeval vigastati üht soomusautot Padoga mõisa juures (329 p.). 20. novembril löödi vaenlase kallaletungid Jurkino — Kusmino juures 6 korda tagasi, kusjuures vaenlane gaasimoonu tarvitas; samal päeval sai püssikuuli läbi haavata lipnik Pääsuke (510 p.).

22. november oli raske päev. Juba kell 7 algab vaenlase suurtükiväe ettevalmistustuli (ka gaasimoonaga) ja kell 8 — jalaväe üldine kallaletung. Esimene kallaletung lüüakse tagasi, selle kordamisel pääseb vaenlane paiguti meie kaevikutesse, kust teda aga välja lüüakse. Nüüd tõuseb vaenlase suurtükiväe tuli maksimumini, ja kuna meie paremal tiival, Jamburgi raudtee ääres, asuvad P. L. armee osad korratult taganema hakkavad, pääseb vaenlane meie vägedele seljataha ja algab üldine taganemine Sala—Dubrovka—Annenskaja joonele. Ka patarei taganeb rühmakaupa ägeda tule all, kogu laskemoona kaasa võttes; väljalastud sel päeval 757 pauku.

Järgmisel päeval, 23. novembril, tungib vastane veel ägedamalt kallale, soovides meid välja lüüa viimasest Narva eelsest kaitsejoonest. Kuni kella 17 lüüakse kõik vaenlase jalaväe ja soomusautode kallaletungid, mida rohkearvuline suurtükivägi marulise tulega toetab (uudisena brisantgranaate tarvitades), suurte kaotustega tagasi. Siis aga läks vaenlasel korda 8. jalaväe polgu I pataljoni rindest, põhjapool Dubrovka küla, läbi murda, mille tagajärjel meie jalavägi Dubrovka—Annenskaja joonelt lahkuuna oli sunnitud. Patareidele oli lubatud, viimase võimaluseni vastu pannes, Narva taganeda, mida ka Kobyljaki küla juures asuvad P. L. armee patareid, sel äärmiselt kriitilisel momendil positsioonilt lahkudes, tegid. Patarei ülem aga saatis suurtükide kaitseks osa mehi ette ahelekku ja avas, ühes kindluse pat. nr. 7 (kindl. pat. nr. 9 hoidis sel ajal vaenlase aktiivsemad patareid tule all), hävitava tule Dubrovka külla sissetunginud enamlaste löögiosade pihta (21 minuti jooksul 627 pauku!), neid niivõrt demoraliseerides, et vähe hiljem Narvast kohalejõudvad 9. jalav. polgu roodud, vastupanu leidmata, jälle asuda võisid meie endistele seisukohtadele. Sellega oli suurtükiväel haruldane võimalus seda hädaohlekku läbimurret likvideerida, mida Viru rinde ülem kindralmajor Tõnisson kell 21 suurtükiväe ülemale, kapten Kaulerile, tänu avaldades hindas. Kokku lasi patarei sel päeval välja 766 mürsku.

24. novembril tungis vastane 6 korda meile kallale (3 korda soomusautode saatel), löödi aga veriselt tagasi (641 mürsku); ka järgmisel päeval, vaatamata 8 tundi kestva suurtükiväe ette-

valmistustule peale, pole vaenlasel edu (353 pauku).

Kuni 6. detsembrini vaenlase jalavägi suuremat tegevust ei avalda, suurtükivägi aga pommitab järjekindlalt meie kaevikuid, seljataguseid külasid ja patareide positsioone (eriti välpat. nr. 3 ja kindl. pat. nr. 7).

8. ja 9. detsembril tulistab patarei intensiivselt Jamburgi maantee ning raudtee vahel ründavat vaenlast, väljalastes esimesel päeval 700 ja teisel — 492 mürsku).

Kuni sõja lõpuni aitab patarei vaenlase jalaväe ja soomusautode kallaletunge likvideerida, missugused viimastel kuupäevadel eriti tõsised olid. 29. dets. pannes patarei oma tulega vaikima vaenlase kergepatarei Jamburgi maantee ääres.

Kokku lasi patarei välja nov. ja detsembril jooksul 7129 mürsku, sellest 5268 gr. ja 1861 shr. (Juure tuleks arvata veel laskemoona kulu 29. ja 30. dets. — puuduvad andmed.)

Kindluse patarei nr. 6 (6"), üksik Schneideri haubits, pommitab 19. novembril Dubrovka kõrtsi juurest Novo-Pjatnitskoje ja Jurkino külasid. Sama patarei 6" 120 p. rühm tulistab 22.—26. novembrini Risuküla positsioonilt peaaeslikult Sveiska ja Sahonje külasid; külad purustatakse ja Sveiska külas tekkis pommitamise tagajärjel 25. novembril suur tulekahi. Kuna olukord tol ajal väga ebakindel ja raske patarei soos asub, lahku rühm saadud korraldust täites 26. novembril Narva, hiljem Kulgul võideldes. Sinna koondatakse aasta lõpuks ka teised sama patarei suurtükid. Patarei üldine laskemoona kulu sel ajajärgul oli 699 mürsku (sellest haubitsa — 305, suurtüki — 394).

Kindluse patarei nr. 7 (42") algas lahingtegevust 18. novembril üksiku Dubrovka juure ettesaadetud suurtükiga, kuni 22. novembrini mitmesuguseid märke Novo-Pjatnitskoje, Suure Lutski ja Jurkino piirkonnas tulistades. Üldise taganemise tõttu 22. novembril lahku ka üksik suurtükk viimasel momendil Dubrovkast, patarei juure Komarovkasse asudes. 23. novembril, kui vaenlane patarei vaatluspunkti kohal meie rindest läbi murrab (metsaserval põhjapool Dubrovka küla), likvideerib patarei ühes välpat. nr. 3-ga, samas olukorras olles, marutulega (30 min. — ligi 300 pauku) selle läbimurde. Kuna patareis

hobuseid vähe oli, pidi taganemise korral kaks suurtükki purustatama, milleks püroksiliin valmis hoiti. Kuni novembri kuu lõpuni takistab patareid peasjalikult vaenlase koondamist ja kallale tunges vastutavas sektoris, põhjapool Dubrovka küla.

Detsembri algul tulistavad vaenlase patareid järjekindlalt patareid positsiooni ja vaatluspunkti, milliste asukohta kohta vaenlane teateid võis saada 3 ülejooksunud P. L. armee patareid sõduri käest. Patareid tulistab peaaegu igapäev külasid Luugiõe ääres. Sala jaama ja vaenlase rohkearvulisi soomusautosid Sala ja Dubrovka külade ees. 9. detsembril purustab patareid tabava tulega ühe soomusauto Dubrovka kõrtsi juures ja pillab laiali vaenlase ahelikke Sveiska ja Sahonje külade juures. 16. detsembril sunnib patareid vaikima ühe 42" patareid Jamburgi maantee ääres. Järgmisel päeval tulistas patareid soomusautosid Jamburgi maanteel, koondavat jalaväge põhjapool Dubrovkat, Koshkino küla ja võttis osa Sala läbimurde likvideerimisest (350 p.). 19.—21. detsembrini tulistas patareid edukalt vaenlase osi Koshkino ja Sahonje külates, Sveiska küla, ahelikke ja soomusautot Sala küla ees, olles ise vaenlase ägeda kerge- ja raskesuurtükite all. 27. detsembril tulistas patareid Sala jaama ja külasid põhja-idapool Sala küla. Järgmisel päeval tulistati Koshkino, Sahonje ja Sveiska külasid, vaenlase patareid Jamburgi maantee ääres aidati nurja ajada vaenlase pealetungimise katsed Sala külale (242 mürsku). Kuni kuu lõpuni likvideeris patareid vaenlase igapäevaseid koondamiskatseid põhjapool Dubrovka küla.

Detsembri kuu jooksul kasutasid vaenlase vaatlejad 2 aerostaati ja üht aeroplaani; meil neid polnud.

Laskemoona kulutas patareid nov. ja detsembri jooksul 2353 mürsku (2300 gr. ja 53 shr.).

Kindluse patareid nr. 9 (47") hakkab tegutsema 18. novembril, tulistades Dubrovka küla juurest Padoga küla ja Novo-Pjatnitskoje alevit. 19.—22. kuu-päevani — vaenlase patareid Väike Lutski küla juures ja Jamburgi jaama ning Novo-Pjatnitskojet. Patareid 3 vaatluspunkti Kalmotka külas, Veerino mõisa ja Jamburgi maantee ääres on vaenlase püssi- ja suurtükite all. Oli näha, kuidas kokaiiniga joovastatud (vangide sele-

tused) punaväelasi kuulipildujate ähvardusel peale tungima sunniti. 22. novembril peab patareid uuele positsioonile tagasi tõmbama. Kuu lõpuni tulistab patareid vaenlase patareid Jamburgi maantee ääres ja Shabino küla ning seljataguseid staape ja varusid.

Detsembri kuu algul jätkab patareid oma kahevõitlust vaenlase patareidga, neid sageli vaikima sundides, tülitab seljataguseid külasid ja takistab jalaväe ning soomusautode tegevust. Eriti edukalt tegutseb patareid 15.—19. detsembrini, vaenlase patareid neutraliseerides ja Koshkino küla juures asuva raskepatareid 2 suurtükki purustades (vangide seletuse järel).

27. detsembril saadeti üks suurtükk Kulgule, kindl. pat. nr. 5 juure, kus see vaenlase soomusrongi ja suurtükiväe vastu edukalt tegutses.

28.—30. detsembrini tungis vaenlane, soovides enne vaherahu uusi seisukohti Oma alla võtta, ägedalt Sala ja Dubrovka külade peale, tagajärgi saavutamata.

Lskemoona kulutas patareid nende kuu-de jooksul umbes 1400 granaati.

Laiaropalise soomusrongi patareid nr. 3, leitnant Thalheimi juhatusel, tulistas vaenlast Sala jaama piirkonnast, ühtlasi meie paremat tiiba kaitstes. 17. novembril päästis rong ühes välipat. nr. 3 seisukorra, meie taganevat jalaväge padrunitega varustades. Rongi tegevus oli sellega raskendatud, et üks vaenlase raske 42" patareid, põhjapool Jamburgi, otse sirgjoonelise raudtee suunas asus, mis rongi tulistamist märksalt kergendas. Peale 22. novembrit toetas rong meie suurtükiväge Komarovka küla piirkonnast.

Selles piirkonnas asuvad Põhja-Lääne armee patareid olid varustatud heade uute inglise suurtükidega; suured laskemoona tagavarad võimaldasid elavat lasketegevust. Juhtide hulgas leidis väga häid suurtükiväelasi, sõdurid distsiplineeritud ja läbisaamine meie sõduritega võrdlemisi hea; selle vastu olid sama armee jalaväe osad osalt demoraliseerunud ja nende ülespidamine sageli niivõrt ülbe ja väljakutsuv, et, näit., suure vaevaga korra läks ärahoida tõsist kokkupõrget kindl. pat. nr. 9 meeskonna ja nendega ajutiselt ühes barakkis asuvate 400 P. L. armee sõduri vahel.

Kobyljaki külas asuvad patareid (skeem. nr. 2) toetasid meie tuld Dubrovka ja Annenskaja külade vahel, kuna hau-

bitsarühmad Komarovka ja Saretshje juures Jamburgi raudteed lõunapoolt kaitse- sid. Lõunapoolt kaitsevad Narva linna kindluse patarei nr. 5 ja laiaroop. soomus- rongi patarei nr. 2.

Kindluse patarei nr. 5 (105 mm) tuiistas novembri lõpul Oudova maantee ja raudtee piirkonnas pealetungivat vaen- last, patareid Nisõi juures ja Ust-Tsherno- vo küla juures koonduvat jalaväge. 28. novembril valmistas patarei tulega ette P.-L. armee osade pealetungi.

Detsembrikuu algul ajab patarei kor- duvalt laiali Pljussa sillal, Nisõi ja Ust- Tshernovo külades ja ümbruskonnas koonduva vaenlase, tulistab tema patarei- sid samade külade läheduses ja takistab soomusrongi lähenemist. 13. detsembril suureneb patarei tulevõime kahe 6" 120 p. suurtüki, 18. detsembril — ühe 6" Canet suurtüki ning 28. detsembril — ühe 6" Schneideri haubitsa ja 47" inglise suurtü- ki võrra. Patarei peavaatluspunkt asub Kreenholmi vabriku kõrges tornis, mis, lennukite ja aerostaatide puudusel, või- maldab kaugelaskke suurtükkide tule kor- rekteerimist.

17. detsembril vigastas patarei soomus- rongi veduri, rong taganeb abiveduri abil; 24. kuupäeval sundis vaikima kerget pa- tareid Nisõi ja 28. kuupäeval — Ust-Tsher- novo juures; samal päeval tulistas 6" hau- bits edukalt soomusrongi ja kerget pata- reid Nisõi küla juures.

Narva linna järjekindlalt pommitava 10" meresuurtüki asukoht Nisõi jaama juures tehakse tulekuna järele, sekundi- mõõtjate abil, enam-vähem täpselt kind- laks ja võetakse 47" suurtüki tule alla. Et tuld korrekteerida ei saanud (puudus vaatlus), ei õnnestanud 10" tabada, kuigi mürsud selle lähedusse olid kukkunud, na- gu hiljem selgus.

29. detsembril tulistasid kõik suurtü- kid ja haubits vaenlase lähenevat soomus- rongi, Pljussa silla ja Nisõi vahel. Rong sunniti taganema, kusjuures vigastatud vedur suuri aurupilvi välja ajas. Tulis- tati veel tabavalt Nisõi ja Ust-Tshernovo külasid ja patareisid nende läheduses.

30. detsembril tulistab vaenlase pata- rei Ust-Tshernovo juurest ägedalt meie patareid, kuid sunnitakse vaikima. Järg- misel kuupäeval lööb 47" suurtükk soo- musrongi taganema.

Patarei laskemoona kulu sel ajajärgul — umbes 1400 mürsku.

Laia-roop. s.-r. patarei nr. 2 võtab samuti energiliselt neist lahingutest

osa, vaenlast Pljussa silla juures kinnipi- dades ja ägedaid kahevõitlusi pidades te- ma soomusrongiga.

Iseloomustav oli järgmine juhtumine: Vaenlane oli äraparandanud raudtee kuni Pljussa sillani, mida võimaldasid täiesti pime öö ja P.-L. armee valveosade loha- kus. Meie s.-r. patarei tulistas, silla lähe- dal seistes, kohti, kus vaenlase jalavägi enne pimedat koondus. Vaenlase soomus- rong lähenes pimeduse kattel ja avas, um- bes 100 silla pealt, ägeda tule meie soo- musrongi pihta, kuid tulel ei olnud taga- järgi. Meie s.-r. patarei liikus pikkamisi vaenlasele vastu, ilma et oleks ühegi pau- guga vastanud; kui siis vaenlase s.-rong pimeduses tumeda koguna nähtavaks sai, lasi meie rongi patarei 2 pauku vaenlasele — ihta; tabavatele paukudele järgnes meie poolt kiirtuli, kuid vaenlasel läks korda taganeda — suitsevate platvormidega. Ka vaenlase jalaväega tuli meie s.-r. pata- reil võidelda, kuna P.-L. armee jalaväe- osad igal tõsisemal kokkupõrkel tagane- ma hakkasid.

Samas piirkonnas asuvate vürst Lie- veni diviisi patareide tegevuse kohta puu- duvad lähemad andmed; nende tuli oli ju- hitud Nisõi ja S. Zherdjanka külade vahele.

Kuna meie rinde lõunalõigus tegutse- vate patareide (eriti väljapat. nr. 16 ja nr. 17 I rühm) tegevus sel ajajärgul A. Balderi poolt, alguses mainitud artiklis, juba kaunis ülevaatlikult valgustatud, li- san siin ainult mõned täiendavad andmed, eriti meie raske suurtükiväe tegevuse kohta, juure.

Kuna vaenlasel raske suurtükiväe alal siin piirkonnas umbes kümme mood- sat 42" Schneideri suurtüki kasutada olid, võisime meie siin vastukaaluks ai- nult Kindluse patarei nr. 10 nelja vana 6" 120 p. 1877. a. suurtükiga arves- tada; see patarei asus platvormidel, pol- nud liikumisvõimeline ja ka ta laskekaug- us oli umbes 4 klm ümber vaenlase omast vähem. Nende suurte puuduste peale vaa- tamata suutis ka see patarei meie jala- väele toetust anda.

22. novembril tulistas patarei Temni- sa mõisat, kuhu vaenlane olj sissetunginud; need olid sel patareil ühtlasi ka esimesed paugud Vabadussõja jooksul. 27. novemb- ril sunnib patarei tabava tulega vaikima üht vaenlase 42" patareid. 22.—30. nov. tulistab patarei vaenlase osi Temnitsa, Saseka ja Uusdna piirkonnas. Kuni 7. det- sembrini suuremat tegevust ei avalda. 7. detsembril võtab vaenlane meie patarei

ägeda tule alla, kuid ainult üksikud mürsud lõhkevad patareis, kahju tegemata, kuna aga umbes 50 sülda patarei ees maastik vaenlase mürskude läbi täiesti ülesküntakse. 8. detsembril oli patareil kriitiline päev: üle Narvajõe tunginud vaenlase kolme polgu osad olid umbes $\frac{3}{4}$ versta kaugusel, patarei tiival, kust nemad patareid püssi- ja kuulip.-tule alla oleks võinud võtta, mille tõttu osa patarei meeskonnast püssidega ahelikku oli paisatud. Õnneks algasid siis need tuntud „anekdootilised“ läbirääkimised meie kõrgemate juhtidega (Divül 1 abi) ja kogu aeg vaikiv patarei (et mitte oma seisukohta välja anda) tulistas hiljem, kui vaenlane meie 1. jalaväe polgu osade poolt üle jõe paisati, intensiivselt põgenevaid osi. Samuti kriitiline moment oli 10. detsembril, kui patarei vaenlase Kriushi kirikutornis asuva kuulipilduja tule alla sattus ja positsioonilt lahkuma pidi. Kuid ka uuel positsioonil (idap. Mustajõe küla) satub patarei kohe esimesel päeval, 12. detsembril, ägeda suurtükiväe alla ja lahkub viimasele positsioonile, Uhekonna talude juure (idapool Metsküla); sealt tulistas patarei kuni sõja lõpuni vaenlase positsioone Narvajõe idakaldal.

Laskemoona kulutas patarei sel ajajärgul umbes 1100 mürsku.

Raske suurtükiväe täienduseks toodud kindl. pat. nr. 6 6' Schneideri haubits tulistas samuti 18.—27. detsembrini vaenlase positsioone Kriushi piirkonnas.

Tähtsat osa selle piirkonna kaitsmisel mängisid ka Põhja-Lääne armee patareid polkovnik Stahl'i juhatusel, kuid lähemate andmete puudusel nende tegevust täpsemalt valgustada ei või.

Vaenlase suurtükiväe tegevus on samuti eelpool mainitud artiklis valgustatud. Huvitava faktina võiks siin tähendada, et peale muude äparduste vaenlane, Narvajõe forsseerimisel Uusdna juures, 7. detsembril 2 kergelt suurtükki kaotas, mis jääst läbi vajusid.

Üldises kokkuvõttes näeme, et meie suurtükivägi neis otsustavais lahinguis, vaenlase suurtükiväe ülekaalu vastu võideldes, meie vaprat jalaväge igatepidi toetada püüdis ja, niivõrt, kuidas seda puudulik materjalosa ja piiratud laskemoon lubasid, kõike teha püüdis, et meie kasvavale suurtükiväele eeskujuks olla kodumaa kaitsel.

Uus üksiku väeosa majapidamise seadlus.

Toimetuse märkus: Käesolev uue seadluse tulemusi skeptiliselt käsitlev artikkel on tulnud väeosast, kus uut seadlust viiakse ellu. Toimetus annab artiklile ruumi, lootes, et see tähtis küsimus saab „Sõduris“ väärtiselt valgustatud ka uue majapidamise poollajatelt.

Meie väeosad käivad juba kümnenadat eluaastat. Kuid on korraldamata veel lõpulikult väeosade majapidamine. Aastate viisi lonkamise ja kobamise järele on tegelikus elus väeosade majapidamine küll igalpool juba vähemalt rahuldavasse roopasse jooksnud, kui mitte rohkem. Mis aga veel senini puudub, see on selgroog — majapidamise seadlus tervikuna. Praegune meie majapidamine põhjeneb vene seadusele. See viimane aga on väga mitmesuguste korraldustega muudetud ja lapitud ja osalt ilma ühegi korralduseta lihtsalt täitmisele võtmata jäetud. Ka Eesti ajal antud korraldused on juba üksteisele risti vastu käima hakanud. Siin valitseb niisugune virr-varr, et isegi majanduse alal vilunud isikutel tihti võimata otsustada, mis meil veel maksev ehk mis mitte. Isikutel, kes

ei ole aastate viisi praktiliselt asjasse süvenenud, on üldse võimata teoreetiliselt teel väeosade majapidamisest täielikku ülevaadet saada.

Eelpool toodud pahe kõrvaldajaks tahab olla „Riigi Teatajas“ nr. 70 — 1927. a. väljakuulutatud „Üksiku väeosa majapidamise seadlus“, mis praegu katkena kahes väeosas maksev. Et seadlus katkestamisel juba üle poole aasta on olnud, siis on selle head ja vead enam-vähem selgunud ja võib neid arutamise alla võtta.

Nagu näha seletuskirjast seadluse juure, kui ka ajakirjanduses ilmunud teadetest, võtavad seadluse kaitsjad selle sisu kokku järgmistesse juhtlausetesse: 1) riviülemus majanduslistest muredest vabaks, 2) kadu paberlikkus, 3) koosseisud kokku ja 4) toit viimistletult hea! Nagu näete, on nendesse juhtlausetesse kokku koondatud kõik praeguse majapidamise korra olevad ja osalt arvatavad puudused ja meie ikkide soovid.

Missugused on siis need „meie olud“, milledega peame arvestama väeosade ma-

japidamises? Need on eestkätt — pikk piirjoon ja majandusline kehvus.

Pikk piir tingib omakorda sõjakorras laia võitlusrinde. Inimjõu vähesus ei võimalda meil koondada inimjõudu võitlusjoo- nele tihedalt. Suurriikide võitlusrinne on võrreldes inimeste arvuga kaugelt lähem kui meil. Vabadussõjas oli meie kompanii tegevusriba tihti laiem, kui Ilmasõja rügemendil. Järjelikult siis tuleb meil arvestada sõja puhuks sellega, et rügemendi tegevusriba on lai ja üksikud kompaniid laiaila laiaila ribal.

Majandusline kehvus ei võimalda meil ehitada igale poole, ja nii palju nagu tarvilik, ühte korpusesse koondatud kasarmuid ja laduhooneid. Selle tõttu oleme sunnitud paigutama sõjaväge mööda linna ja väljaspoole linna piire laiaili erahoonetesse ja mõnikord isegi ühte ja sama kompaniid mitmesse kohta. Samuti tingib majandusline kehvus, et koosseisud oleks võimalikult väikesed ja et järelvalve varanduse ja varustuse otstarbekohase ja hoolsa kasutamise ja allesoleku suhtes oleks kindlakäeline.

Tähtis on veel peatada paari põhimõttelise küsimise juures: 1) kas majanduse juhtimises pooldada täielikku tsentralisatsiooni, nagu see läbi viidud majapidamise seadluses ja 2) kuivõrt on väeosa lahutatav kaheks iseseisvaks osaks: riviks ja majanduseks.

Peab ütleva, et tsentralisatsioon laiemas ulatuses on ainult seal võimalik, kus puudub tarvidus kiireks otsustamiseks ja tarvidus oludekohaseks kohanemiseks. Kõikide peensuste juhtimine ühest eemal asuvast keskkohast on ainult seal võimalik, kus olukordade muutmise aeglane ja midagi ei olene sellest, et otsustamine viibib. Paenduvuse nõude juhtimises seab üles selgesõnaliselt ka Jalaväe eeskirja II osa § 17.

Kus algab siis väeosas iseseisev rivi, kus iseseisev majandus? Kas on niisuguseid olemas? Minu arvates küll mitte. Vähemalt ei suuda ma seda mitte näha. Mis aitab lahingus kõigeparem riviline ettevalmistus, kui puudub korralik varustamine laskemoonaga, toiduga ja muu hädatarvilise varustusega. Ei saa rahuajal edu olla õppustel, kui on korratud toit, varustus ja eluruumid. Korratud majanduse alal mõjub rõhuvalt sõdurite meeoleolu peale, halvab sellega õppuste edukust ja läheb asjata kaduma rohkesti sõdurite energiat. Kuivõrt lahutamata kaksikud on rivi ja majandus,

sellest annab kujuka pildi Jalaväe eeskirja II osa (§ 694 ja järgnevad). Kui nüüd ühel ja samal lahingüksusel, kaks iseseisvat juhti on — üks rivi alal, teine majanduse alal, rivi ja majandus aga üksteisest lahutatud on, siis järgneb sellest, et üks ja sama lahingüksus on juhitud kahest paralleelse võtmuga juhust, tekkib dualism, kaksikvalitsus. Et sõjaväe juhtimises dualism lubamata, on selge igapähele. See oli üldjoontes. Kuid viskame pilgu korras igapäevasesse ellu. Siin näeme, et ainult kompaniülema, veltveebli, rühmaülema ja vanematel on alaline tihe kokkupuutumine sõduritega ja distsiplinaar võim oma tahte täideviimiseks. Ainult nendel on võimalik alaliselt näha, kuivõrt hoolikalt käivad ümber sõdurid nende kätte usaldatud relvade ja muu varustusega, ainult neil on võimalik saavutada tarvilikku kokkukohu relvade õigeaegse puhastamise, riiete õigeaegse lappimise jne. teel. Ainult rivi ülemusel on võimalik järjekindlalt läbi viia, et riietus oleks kokkukohu mõttes selline, milline eelolev õppus: näit., sisemised õppused ka talvel pruugitud suvepluuseses, õppused, mis seotud roomamisega, vanemates riietes jne. On tähtsamaks rivi ülemusele, kui ühelegi teisele, et sõdurite meeoleolu oleks hea ja energiaküllane. Selle loomisel saab kõige kiiremini parandust tuua ainult siis, kui kompanii käes on niidiotsad, kust tõmmata, s. o. kui ta on otsekohene sõdurite kõige ligem toidustamise, varustamise ja eluruumide korraldaja. Kõige rohkem armastust annab sõdurile oma ülemuse vastu, kui ta seob ülemust alluvaga, kui see on igal alal tõeline isa. Isalik hool paistab silma ikka kõige teravamini just majanduslikes hoolekandes. Alaline hoolekanne loob ülema ja alluva vahel tiheda kontakti.

Majandusline ametmees, keda üks terve laiaila paigutatud rügemendi peale, ei saa ka kõige parema tahtmise juures majanduslise hoolitsemise kohuseid nii täita, nagu ülemus, kes sõduritega alalises tihedas kokkupuutumises. Ta ei saa neid kohuseid isegi nii täita, et need enam-vähemgi rahuldavad oleks.

Nagu näete, on rivi ja majandus nii tihedalt üksteisega läbipõimitud, et ühe surm on ka teise surm ja ümberpöörduft. Nad on läbipõimunud, nagu seen ja vetikas ühiseks samblikuks.

Eelpool toodud põhimõttelised küsimused on baasiks, millest lähen välja majapidamise seadluse vaatlemisel.

Kõige rohkem huvitab muidugi asjast kõrvalseisjat küsimus, millega erineb siis uus majapidamise kord endisest? Kas ka-
jastuvad seadlusest need neli juhtlauset, mis käesoleva kirjatüki alguses ära toodud ja milledesse selle kokku võtavad seadluse pooldajad. Pean ütlema, et need juhtlause-
sed ei ole järeldus seadlusest, vaid välja-
mõeldus poolehoidjate leidmiseks. Ainult
eelpool esimesena toodud juhtlause on õi-
gustatud järeldus seadlusest enesest.

Vaatame tähtsamaid erinevusi läbi selles järjekorras, nagu nad esinevad seadluses, et võimaldada asjast huvitatuile paremat jälgimist.

Seadluse § 4 määrab, et väeosa ülem on majapidamise inspekteerija, § 7 nõuab et väeosa ülem peab kõik korraldused kirjalikult tegema ja § 9 piirab õige tuntavalt väeosa ülema õigust majandusliste ametmeeste määramisel. Sellega siis ei esine väeosa ülem enam väeosa majanduse üldjuhina, nagu see senini oli. Kui veel siia kõrva paigutada seadluse § 11 teine lõige, mis majandusülema määramisel jämeda otsa annab Varustusvalitsuse ülemale, siis ei ole kahtlust, et väeosas senise väeosa ülema üksikvõimu kõrvale on tekkinud veel teine võim majandusametmeeste näol. Olgugi, et see teine võim on § 7-ga, mis annab väeosa ülemale piiratud käskude andmise võimaluse, siiski teeb majandusametmeeste ametist tagandamise ja ametisse määramise kord selle nii tugevaks, et väeosa, kui üksiku juhi tahte peanduv tervik, on lõhutud ja asetatud kaksikvõimuga. Kaksikvõimu pesitsemine sõjaväes ei ole aga üldse mõeldav.

Väeosa ülem peab jääma väeosa üldjuhiks niihästi rivi kui ka majanduse alal. Ainult ühisest üldjuhust juhitud võib väeosa saavutada kõige paremaid tagajärgi. Teisiti ei ole mõeldav. Väeosa ülema tahe peab olema see nõiakepp, mille järele väeosas kõik ilma kõõrdi vaatamata tantsib.

Mõni majandusametmees ehk kaldub uue seadluse pooldamisele sellepärast, et seadlus majandusametmeestele suuremat sisesisvust ja õigusi annab. Siin tuleb meeles pidada, et majandus ei ole mitte majanduse pärast olemas, vaid selleks, kuidas kõige otstarbekohasemalt saavutada seda eesmärki, milleks peetakse sõjaväge. Siin ei tohi aset leida isiklised mõnused, vaid need peab tooma eesmärgi ohvriks. Majandus peab olema rivi osa, peab olema rivi teener.

Muidugi heidetakse mulle ette, et väe-

osa ülem ei jõua praeguse jõudsasti edeneva sõjatehnika juures majanduse juhtimise kohuseid täita. Näidatakse mulle ära arvudes, kui palju majanduslisi pabereid peab väeosa ülem igapäev alla kirjutama jne.

Kuid kas tähendab siis olla üldjuht, seda, et peab kirjutama alla kõik majanduslised, ka tühja-tähja sisaldavad, paberid. Kahjuks on see küll praeguse korra juures nii. Osalt on see tingitud sellest, et vene seadus on paberite allakirjutamise nõue laialt ulatusliselt üles seatud, osalt aga ka sellest, et mõnedel väeosa ülematel kas puudub oskus end üldjuhi seisukohale asetada, ehk jälle sunnib neid hirm vastutuse eest rohkem majandusesse süvenema, kui seadus otsekohe nõuab. Viimane on tingitud muidugi sellest, et ajal, millal väeosade majandus veel roopasse ei olnud läinud, kui ka vilunud majandustegelaste puudumise ja üldise demoralisatsiooni tõttu, rohkelt kuritarvitusi ette tuli. Praegu üldiselt maksmas oleva majapidamise korra korraldamise ja tarviliku muutmise teel saab väeosa ülema majandusalalist koormat tuntavalt kergendada, ilma et pruugiks teda väeosa täieõiguslise ainujuhi kohalt kõrvale heita ajast läinud väärtumalana ehk tema õigusi selles kitsendada.

Uue seadluse järele (§ 13) on kompaniiülem majandusülemale alluvaks tehtud ja sellega siis tema otsekoheste ülemate arv suurenenud. Seadluse § 35 nõuab, et kompaniiülem valvaks sõdurite hea toitumise ja varustamise järele. Paberil on see nõue õige kena. Tegelikus elus võib see aga nii välja kujuneda, et kompaniiülema hoolsamgi valvamine tagajärgi ei anna. Võtame näiteks juhuse, kus toidustamine on halb. Selle puuduse kõrvaldamiseks pöörab kompaniiülem majandusülema poole. Toidu väärtuse langemise põhjuseks võivad olla produktid, mis rikki läinud ehk täie väärtuse kaotanud hooletu hoidmise tõttu. Majandusülem, tundes ennast kaassüüdlasena nõrgas järelvalves produktide järele, tahab vabaneda ainelisest vastutusest ja katsub produktidest lahti saada, lubades neid edasi tarvitada. Nüüd jääb kompaniiülemal võimalus kaevata pataljoniülemale. Kuid missuguseks kujuneb kompüli seisukord? Majandusülem võib juhtuda inimene inimliste nõrkustega ja tasub kompüli seda „pigistusega“, sest on ta ju kompüli ülemus ja põhjusi leidub ikkagi. Niisugune seisukord ei ole muidugi õiglane, aga võib tegelikus elus ette tulla. Juba niisu-

guse seisukorra võimalus ei jäta mõjumata sellesse, et kompaniiülemad ei katsu alati nii talitada, nagu väljaõppe ja sõdurite huvides vajalik, vaid arvestavad sellega, kuidas majandusülemale kasulik võiks olla. Nõnda võib antud saada hoop sõdurite heakäekäigu järelvalvele. Kui uus majapidamise seadlus, kõigist ta puudustest hoolimata, maksma panna, siis ei ole muidugi teist teed, kui et kompaniiülem tuleb kõigest pahest hoolimata majandusülemale alluvaks jätta.

Kõik majandusohvitserid (arve-, vara- ja toitlus ehk praeguste nimetustega laekahoidja, asjaajaja ja kortermeister) on kantselei külge seotud (§§ 23—30). Kirjavahe- tuse täitmiseks peavad nad tihti kantseleis olema. Kirjavahe- tuse ja aruannete pidamine on, kui veel juure arvame relvohvitseri, nelja isiku käes. See raskendab tuntuvalt majandusülemale järelvalvet õigeaegse ja korraliku asjaajamise järele. Tööjõud on killustatud ja keegi ei saa kantselei töösse tarviliselt süveneda. Selle all kannatab kantselei asjaajamine. Vana korra järele on kantselei asjaajaja käes, kes alati kõige asjaajamise kursis ja majandusülemal alati kerge õiendusi saada ja korraldusi anda.

Kogu väeosa toidustamine on toitlus- ohvitseri käes (§§ 26—28). Läbiviidav on see seal, kus väeosa toidustatakse ühisest köögist ehk paarist üksteise lähedal asu- vast köögist. Kui kööke on rohkem ja need üksteisest eemal, siis ei jõua üks toitlus- ohvitser nende üle tarvilist järelvalvet teos- tada ja tulemuseks on korratud toidusta- mises. Igale poole ajakohaste ühte korpu- sse koondatud moodsate kasarmute ehi- tamine on meie majanduslise kehvuse juu- res veel tuleviku unistus.

Nagu läinud sügisel ühe rügemendi poolt rügemendi terves koosseisus ettevõet- tud pikemamaaline taktikaline õppus näitas, ei saa sõjaajal niisugust toidustamist ette kujutadaagi, kus terve rügemendi toidusta- jaks on üks toitlusohvitser. Minu arvates saab toidustada üks ohvitser ainult kaitsel asuvat pataljoni, kui pataljoni löik mitte lai ei ole. Ei ole üldse ettekujutatav, et üks ohvitser saaks sõjaajal toidustada tervet rügementi, s. o. toiduaineid muretseda ja toitu valmistada, sest nagu eelpool tähendasin, peame arvestama laia tegevus- ribaga. Selle tagajärjeks oleks möödapää- semata alaline korratus ja isegi täieline korralagedus.

Nii siis võib ühest isikust juhitud rüge- mendi toidustamisest juttu olla ainult rahu-

ajal moodsate, ühte korpusesse koondatud kasarmute juures. Sõja olukorras ei ole niisugune kord üldse ettekujutatav. Tekib küsimine, kas mitte seal, kus on läbiviidav, jääda rahuajal uue seadlusega määratud toidustamise korra juure, üle minnes sõja- ajal toidustamisele kompaniide viisi. Eit- tan ka seda. Rahu- aegne majapidamise kord peab vastama võimalikult sõja- aegsele, et kergendada üleminekut. Rahuaja tee- nistus on ettevalmistus sõja- aegsele teenis- tusele. Ka toidustamine on asi, mida ju- hid rahuajal peavad õppima, kui nendel te- gemist sellega sõjaajal.

Eelpool toodud kaalutlustel asun uue seadlusega määratud toidustamise korra kohta eitavale seisukohale. See kord oleks sobiv, vahest isegi eelistatud, ainult sar- nastele asutustele (nagu mõned õppeüksus- sed), mis mobilisatsiooni korral sõjatege- vusele välja ei astu. Teistes jäägu maks- ma endine toidustamise kord, s. o. kompa- niide viisi.

Senise korra juures olid kompaniis va- litavad toidustajad. Uus seadlus (§§ 46— 50) toidustajaid ette ei näe ja toidustaja kohused on pandud majandusallohvitseri (kompanii varahoidja) peale. Sellega siis on ühe isiku peal senise varahoidja ja toidus- taja kohused. Üks isik nende kohustega väeosas, kus laadud kaugel, hakkama ei saa.

Tasulehed (palk, lasteabiraha, pesupe- semise raha ja toiduraha) seatakse vana korra järele kokku kompaniis, kus kirjutaja, varahoidja ja veltveebli isikutes töö- jõudu selleks küllaldaselt, ilma et pruugiks koosseisu suurendada. Uus seadlus (§ 68) paneb selle kohustuse majanduse jaoskon- na kantselei peale. See ei olegi kogu rü- gemendi peale nii väike töö teha, nagu ehk arvatakse. Kantselei koosseis on nii kokku pigistatud, et seal vaba tööjõudu ei leidu. Tuleb möödapääsemata tasulehtede kokkuseadmiseks tarvilik tööjõud saada kirjutajate koosseisu suurendamise teel.

Seadlus nõuab raharaamatusse eelarve jaotuse märkimist (§ 72) ja raamat peab igapäev kokku võetama. See on asjata töö suurendamine. Et ülevaadet saada sum- made seisu kohta eelarve jaotuse järele, selleks peetakse juba eriline raamat. Pole tarvidust ka raamatu igapäevaseks kokku- võtmiseks ja allakirjutamiseks. Ülevaadet summade seisust annab väga hästi lehe- külgede kokkuvõtte ja ülekanne.

Abiraamat raha alal (§ 73) nõuab mitu korda rohkem tööjõudu, kui vana korra

juures peetav raha pearaamat. Hoolimata sellest oli raha pearaamat palju ülevaatlikum ja otstarbekohasem.

Meil juba väljakujunenud ja otstarbekohaseks osutunud säästsummade liigituse, kasutamise ja arvestamise kord (vaata säästvara seadlus R. T. nr. 81/82—25. a. ja toilitustamise seadluse § 10) on uues seadluses asjata segi paisatud. Nii loetakse uue korra järele (§§ 82—88) aasta lõpul ülejäänud toilitussäästsummad üldsäästsummade arvele, väeosa ülemal ei ole midagi säästsummade kasutamise kohta ütelda ja nõutakse säästsummade kulutamise kohta aruannet. Kõik need uuendused on vastuvõtmatud. Hea toidustamine on nii tähtis, et toidustamise alal kogunev sääst peab eraldatud olema ja ka toidustamise parandamiseks minema. Võiks seda ülejäägi puhul ainult sõdurite hariduslike tasapinna tõstmiseks kasutada. Väeosa ülem on esijoones huvitatud väeosa heakäekäigust ja sellepärast peaks ka temal sõna ütelda olema säästsummade kasutamisel. Aruanne säästsummade kasutamise üle on asjata kantseleilikkuse suurendamine. Väga hästi võiks piirduda siin revideerimisega kohapeal inspekteerimisel, nagu see vana korra juures on.

Toidu, hobusemoona, kütte- ja valgustuse aruanded (§§ 123, 131 ja 206) on kantseleilikkuse kroon. Vana korra juures tarvitusel olevad otstarbekohased ja vähe tööjõudu nõudvad aruanded on kaugelt mitu korda rohkem tööjõudu nõudvateks muudetud. Selle kõige juures ei ole midagi paremat kätte saadud, vaid aruannetesse on kuhjatud rohkesti andmeid, mida keegi peale selle, kes nende kokkuseadmisel higinstab, ei loe ja ka kellegil tarvis ei olegi lugeda.

Võrreldes seadluse § 32 p. d ja § 37 p. b paistab silma, et kompaniiülema järelvalve relvade üle piirdub sellega, et ta vähemalt kaks korda aastas teeb täielikku relvade ülevaatus (§ 247 räägib ülevaate märkuste tegemisest neli korda aastas); relvohvitseri relvade järelvalve ulatus ei ole üldse piiratud. Sellest saab ainult ühte järeldust teha: järelvalve teostamisel relvade üle on täieõiguslise peremehe kohused relvohvitseril; pidev järelvalve ei ole kompaniiülema kohuseks.

Relv on sõjaväe kõige tähtsam varustus. Ta on sõjaväe A ja O. Isegi nüüd, kus on pidevale järelvalvele rakendatud kõik ülemused kompaniiülemast kuni jaoulemani ja sinna juure veel pataljoniülem ja relv-

ohvitser, ei ole nii kaugele jõutud, et hoolkanne relvade eest heas seisukorras oleks. Mis siis veel, kui kogu rügemendi relvade eest ainsaks vastutajaks jääb relvohvitser, kellel puudub distsiplinaar võim kompaniis teenivate suhtes, ja teised ainult pealtvaatajatena esinevad.

Hoolekannet relvade eest ei saa nii kitsarinnaliselt võtta, et piirduda ainult sellega, kui mõne aja pärast relvade ülevaatusel hooletus leitakse ja otsekoheiseid süüdlasi karistatakse. Ei! Hooletus, siin peab juba idus lämmitama. Hoolekanne relvade eest peab nii korraldatud olema, et hooletusel üldse aset ei oleks. Peab järelejätmata ja pidevalt hoolt kandma, et relva igakord määrustele vastavalt puhastataks ja nendega hoolega ümber käidaks. Niisugune järelvalve on ühel relvohvitseril läbiviimata, kellel tegemist pealegi veel töökojas, laskeplatsil, ladus ja kantseleis. Niisugust järelvalvet saavad teostada ainult need, kes relvade kandjatega igapäev otsekoheises kokkupuutumises.

Kompaniiülem ei esine kompanii majanduse juhina (§§ 35—38). Vastavad kohused on jaotatud rügemendi toitus- ja varaohvitseride vahel. Et kompaniiülem ei esine vastutava juhina, siis läheb hoolekanne varustuse eest tagurpidi. Igal võimalikul juhusel katsutakse varustusest, mida hea tahtmise juures kompaniis veel korda seada võiks, lahti saada. Visatakse käega: küll varaohvitser ladus korda seab! Niisuguse korra tulemuseks on see, et aasta peale määratud riieparanduse rahast jätkub ainult mõneks kuuks ja riided ei ole korras. Järelvalveks riiete kandmise üle puudub kompaniiülemal huvi. See huvi saab ainult siis olla, kui kompaniiülem on vastutav kompanii majanduse juht. Minu käest ehk küsitakse, et kus on siis varaohvitser? Kuivõrt on võimalik ühel varaohvitseril terve rügemendi varustuse üle üksikasjalist järelvalvet teostada, saab minu arvates aru iga küsija, kui ta asetab enast varaohvitseri asemele.

Kompaniis uue korra järele mingisuguseid riidevarustuse tagavarasid ei ole (§ 144). Igaks vähemakski varustuse vahetamiseks tuleb sõdur rügemendi lattu saata. Enne seda seatakse kompaniis riidevarustuse tarviduse üle nimekiri kokku ja saadetakse kompüli poolt majülile, kes määrab ladust väljaandmise aja. Nüüd alles ilmub kompül, või tema volinik, ühes sõduriga rügemendi ladusse.

Alaline täiesti hea sõdurite riietus on

meil üldiseks nõudeks saanud. Iga vähemgi puudus sellel alal peab viivitamata kõrvaldatud olema. Igal sõduril on käes 2—3 kompl. riideid. Ei möödu palju päevi, kui kompaniis ühel ehk teisel sõduril mõnda riideartiklit ühest ehk teisest komplektist tarvis vahetada ei ole. Mis muud, kui kirjuta nimekiri ja mine sõduriga rügemendi lattu. On rügemendi ladu eemal, nagu see nii mõneski väeosas on, siis on niisugune alaline lao ja kompanii vaheline käimine õige aegaraiskav ja tüütav. Talvel puudub väeosa ladu juures soe ruum ja riideid passival sõduril tuleb ennast külma käes riidest lahti võtta. Noorte väeossa tulekul venib riiete passimine õige pikale.

Niisugune kord oleks ainult seal vastu võetav, kus ladu kasarmute juures ja seal riiete selgapassimiseks köetav ruum. Selle juures keriks aga üles varaallohvitseride arvu suurendamise küsimus.

Tuntavaks paheks uue korra juures on veel see, et mobilisatsiooni tagavarade hooldamine jääb hooletusesse, sest ühel varaallohvitseril (varahoidjal) märksa suurenenud töö tõttu ei jatku selleks aega.

Minu arusaamise järele on vana kord sõdurite riidevarustusega varustamise alal vähem paberlisem, vähem aegaraiskav ja paenduvam. Vana korra peapuudusena tuuakse ette, et kompaniis on suured ladud ja kompüülil raske neid valitseda. Aga kus on siis nõue üles seatud, et kompanii ladud suured peavad olema? Kus seda on, seal on selles süüdi mitte vana kord, vaid väeosa sisemine korratus. On tarvis hoida kompanii ladus ainult väike arv riideartikleid. Siis jääb ära alaline rügemendi ladu ja kompanii vaheline jooksmine. Jääb ära ka alaline nimekirjade kirjutamine, sest sõdur annab kompanii ladust varustuse saamisel allkirja kohe armatuur-raamatus.

Uue korra järele kompaniis mingisugust varustuse arvepidamist ei ole. Vararaamat kui ka sõduritele väljaantud varustuse raamat (armatuur-raamat) peetakse majandusjaoskonnas (§§ 145—152). Kompanii ülem on kompaniisse väljaantud varustuse eest vastutav (§ 38). Arvestusraamatu puudumisel ei ole tal aga mingisugust ülevaadet, kui palju mingisugust varustust kompanii arvel peab olema. See on seda halvem, et õige palju on niisugust varustust, mis ei ole sõduritele isiklikuks tarvitamiseks väljaantud (pioneerivarustus, inventaar, õppeabinõud, spordiabinõud jne.). Tuleb alati õienduste saamiseks majandusjaoskonda pöörata. Mis aga garanteerib,

et majandusjaoskonnas peetav raamat kompüüle kahjulikke eksitusi ei sisalda?

Samane lugu on armatuur-raamatuga. Ka seda on kompaniis alaliselt tarvis sõdurite riietuse kohta andmete saamiseks, kui ka varustuse üldseisu kontroleerimiseks. Selle raamatu kompaniis pidamisel saaks sõdurilt allkiri varustuse kättesaamise üle otsekohe raamatus võtta ja jääks ära eriliste jagamislehtede pidamine ja edasi-tagasi saatmine varustuse väljaandmisel kui ka selle sõduritelt tagasi võtmisel.

Üheks tähtsaks paheks terve rügemendi sõdurite armatuuride staabis pidamisel on veel see, et kõige hoole juures see vägisi segi kipub minema. Kui on armatuur-raamat korratuses, siis on ka kõigil varustuse arvepidamisel jalad alt löödud. Põhjused selleks on mitmesugused, näit. juhus kui kompüüli korraldusel võetakse ühelt sõdurilt varustusartikkel ära ja antakse teisele, kuid unustatakse majandusjaoskonda teatamast jne. Harilikult tulevad niisugused vead alles siis ilmsiks, kui kompanii pärast sõduri reservi minekut varustuse rügemendi ladusse tagasi saadab. Nüüd on asja selgitamine aga juba õige raske. Tuleb kirjajavahetust pidada politsei kaudu, tuhvida läbi kõik jagamisnimekirjad jne. Peetakse armatuur-raamat kompaniis, siis niisuguseid eksitusi peaaegu ette ei tulegi ja kuigi tuleb, siis on selle ülesleidmine kerge. Tuleb staabis peetavas armatuur-raamatus viga ilmsiks, siis on selle ülesleidmine sama hea, kui Hiina aabitsa veerimine.

Kompaniist varustuse arvepidamise ära kaotamise tagajärjeks on möödapääsemata korratused, kuritarvitused ja puudujäägid varustamise alal ja arvepidamise alaline lonkamine. See oleks hiiglase samm tagasi, mitte edasi.

Seadluse § 44 p. b järele on armatuur-raamatu pidamine varaallohvitseri (laekahoidja, varahoidja) peale pandud. Tegelikult ei saa varaallohvitser seda töö rohkuse tõttu kättegi ja tuleb sellele tööle kirjutajad rakendada. See tingib majandusjaoskonna kantselei koosseisu suurendamise. Samuti annab tööd juure majandusjaoskonna kantseleile teise väeosasse üleviitavate peale varustuslehtede kirjutamine, mida vana korra juures tegi varahoidja kompaniis.

§§ 147 ja 148 nõuavad, et riidevarustuse ladusse tagasi andmisel tuleb sellele tempel lüüa kuude arvu märkimiseks, kui palju riie sõduri käes kandmisel olnud.

Seadluse juure lisatud seletuskirjas põhjendatakse seda tembeldamise tarvidust vajadusega saavutada statistilisi andmeid riiete vastupidavuse üle. Niiviisi oleks võimalik neid andmeid küll siis saada, kui sõdurile teenistusesse tulles üks komplekt riideid kätte anda ja ta ühte ja sama komplekti järjest kuni kõlbmatuseni peab. Kuna väeosas sõduri kasutada on korraga 2—3 komplekti riideid ja ta neid vaheldamisi kasutab mitte võrdsetel ajaväldetel, siis ei saa seesuguse tembeldamisega küll õieti mingisuguseid statistilisi andmeid kätte, vaid tembeldamine jääb ainult asjata tööks.

Iga väiksemagi töö tarvis peab töökompül kirjutama $\frac{1}{4}$ poognalise töökäsu töökojale (§ 168). Töökäsud on tarvili- kud ainult suuremates töökodades. Väeosa töökojale on nad asjata paberliseks koor- maks.

Senise vararaamatute kontrolli saatmise asemel on sisseseatud aastased ja kolme- aastased aruanded kõige varustuse ja va- randuse peale (§§ 174, 184, 185, 236, 258 ja 271). Raamatutest andmete väljakorja- mine ja aruannetesse korraldamine on tun- duvalt rohkem tööjõudu nõudev, kui ra- amatu saatmine, mis niikuinii pidada tuleb.

On sisseseatud aruanne remonttööde üle (§ 195). Et need tööd iga aasta kesk- asutus poolt määratud asjatundjate poolt kohapeal revideeritakse, siis võib minu ar- vates ilma selle aruandeta niisama hästi läbi saana, nagu see senini on olnud.

Kütteainete muretsejaks on Ehitus-Kor- teri osakond (§ 197). Mitmeaastane prak- tika on näidanud, et väeosad sellega su- gugi halvemini toime ei saa. Tuleks anda ka väeosadele võimalus nende muretsemi- seks.

Insenerilise varustuse nõudmine on et- tenähtud üks kord aastas (§ 222). See varustuse liik on niivõrt mitmekesine ja erineva kulumisega, et võimalik ei ole ter- ve aasta tarvidust ettenäha.

Kõlbmatuks muutunud insenerilise va- rustuse peale aktide kokkuseadmisel nõu- takse aktis ära tähendamist, millal ja kust kõlbmatuks muutunud varustus saadud (§ 227). Selle võimaldamiseks ei jää muud üle, kui tuleb kõik üksikud artiklid ära tembeldada templita, mis sisaldaks saamise kuupäeva ja saamise koha and- meid. Haprad ja väiksed metallasjad aga tembeldamist ei kannata. Ei usu, et sellest niivõrt kasu oleks, kui see tööd nõuab.

Relvastus- ja keemilisevarustuse kor- rashoidmiseks ja parandamiseks äratarvi-

tatud materjalide peale nõutakse igakuulist aruande kokkuseadmist ja majandusüema- le esitamist (§§ 252 ja 268). See on as- jata kantseleilikkuse suurendamine. Palju otstarbekohasem on kuu kokkuvõtte teha paranduse raamatus ja majandusüemal ma- terjalide tarvitamist selle raamatu järele revideerida.

Need olid uue seadluse tähtsamaid eri- nevusi ja puudusi.

Kokkuvõttes on kõige rohkem vabane- nud majanduslistest muredest väeosa ülem, kuid selle juures on kärbitud ka tunduvalt tema väeosa ainuperemehe õigusi. Viima- sed peaks aga väeosa ülemale tingimata jääma, kui ei taheta väeosa kui terviku lõhkumist.

Kompaniülem on majanduslistest mu- redest vabanenud peajasjalikult toiduval- mistamise alal. Kraami varustuse ja ka- sarmu sisseseade alal on ta tehtud kahe- paikseks. Ühelt poolt paneb seadlus tema peale kompaniile väljaantud varustuse eest vastutuse, ei võimalda aga arvestusraama- tute puudumise tõttu teada, mis nimelt te- ma vastutusel seisab. Teiselt poolt ei määra seadlus kompaniülemat mingisugu- se kompanii majanduse ala juhiks. Niisu- gune kahepaikne seisukord teeb kompüli majandusliste küsimuste vastu ükskõikseks, kompanii majanduslise seisukorra kohta käegaviskavaks. Vaadake ümber väeosa- des ja teie näete, kui palju on ärateh- tud mitmesuguse sisseseade ja õppe- abinõude muretsemise alal kompülide initsiatiivil. See on selle tõttu võimalik, et kompülid kasutavad ära asjatundjate sõdu- rite tööjõudu. Majanduslise kehvuse ja väeosade meistrite koosseisu väiksuse tõt- tu ei saa meie loota niisugust aega, kus kõik osta saame. See on võimalik ainult rikastes riikides, kus väeosade kasutada küllaldaselt raha. Meie olud on aga nii- sugused ja jäävad ka niisuguseks, et pe- ame katsuma „midagi“ teha ikka „mittemil- lestki“.

Pataljoni ülemale ja veltveebliile ei ole seadluses mingisuguseid majanduslisi ko- huseid peale pandud.

Mina ei vaidle vastu, et rügemendiüle- male ja kompaniülematele majanduslised mured koormavad on. Kuid, nagu eelpool juba tähendasin, ei ole teist teed, kui taha- me majandusliselt elujõulisteks jääda. Meie peame rügemendiülema ja kompaniülema majanduslist koormat vähendama, neid sel- le juures aga ainuisikliseks üksuse käsuta- jaks täiesti edasi jätma. Seda saame väga

hästi teha ka vana majapidamise korra juures, kui midagi paremat ei leita, sest uus seadlus ei lahenda seda probleemi rahuldavalt. Võimalusi ka vana korra juures selleks leidub, kui teha tarvilised muutused.

Paberlikkus ja kantseleilikkus ei ole mitte vähenenud, vaid suurenenud.

Uue seadluse maksmahakkamisega ei saa mitte koosseise vähendada, vaid tuleb suurendada. Majandusjaoskonna kantselei töjõudu tuleb suurendada vähemalt 75% võrra.

Toidustamises ei ole üles seatud muid ratsionaalsemaid aluseid, kui et seadluse § 103 määrab kindlaks, kui palju peab sõduri toit sisaldama rasvaaineid, valku ja süsivesikuid. See ei ole mitte mingisugune paremus, vaid ennem toidustamise ühe punkti külge sidumine ja raskesti paendu-

vaks tegemine. Kui tahetakse need normid just üles seada, siis tuleks seda teha teel, mis kergemini muutmisele paendub, sest toidustamise teoorias ei ole teadus veel kaugeltki oma viimast sõna ütelnud. Paenduvuse põhimõttel ongi toidunormid seadlusest välja jäetud.

Uue majapidamise seadluse maksmahakkamisel kannataks möödapääsematult väeosade majapidamine. Kompanii on majandusliselt staabi külge seotud, nagu ime- ja laps ema külge. Sellega on kadunud kompanii liikuvus ja paenduvus.

Majapidamise kord on niivõrt tähtis, et ei või selle muutmisel talitada kerge käega. Peame valima kindla aluse, millele ehitada. Uuele seadlusele ehitades oleme rajanud väeosade majanduse liivale.

P. M.

Superpensiodüün.

Nagu lugupeetud ja nutikas lugeja märkab, on käesoleva loo pealkiri kuidagi ühenduses raadioga — selle moodsaime moehaigusega. Nende ridade kõige alandlikum autor võib selle peale kihvti võtta, et sajust lugejast vähemalt 99 ja kolmveerand arvab siitkohalt mõne uue raadioaparaadi kirjeldust ja arvustust leidvat. Ja ega nad just põhjalikult ei pettugi.

Superpensiodüün, nii on uue raadioaparaadi nimi, mille leidmise au kuulub eestlasele, pealegi praegu Tallinnas asuvalle ja kaitseväes teenivale.

Muidugi on lugupeetud lugeja nüüd väga uudishimulik ja igatseb kuulda aparadi kirjeldust ja leiduri nime. Püüan anda nad mõlemad.

Pealkirjas nimetatud aparaat töötab ilma anoodita ja ilma akkumulaatorita. Isesuguste, väga teravmõtteliste ja keeruliste leiduste ja kombinatsioonidega hangib ta õhust omale jõudu, ja vaatamata sellele, et ta lampideta — võtab vabalt valjuhääldajasse isegi Ameerika saatejaamu. Ühesõnaga — ideaalseimaist ideaalseim tüüp. Ning ta leidja — see on topeltreamees Pension.

Kuid — lugeja vabandab muidugi — lubage siin väike seletus.

Topeltreameheks kutsutakse Pensioni sellepärast, et ta noorte vannutamise ajal, millist protseduuri teatavasti mitme usukombe järele tehti, enne lu-

terlaste seas vande andis ja pärast kodaniliselt vannutatavatega teistkordselt truudustöötuse tseremoniit kaasa tegi. Peale selle oli mees ise väga uhke ja seletas lõunasöögi ajal kõigile, et ta ainuke kaitsevälane Eestis olevat, kes kaks korda on vannutatud. Ja et ega „ega topelt ei kärise“.

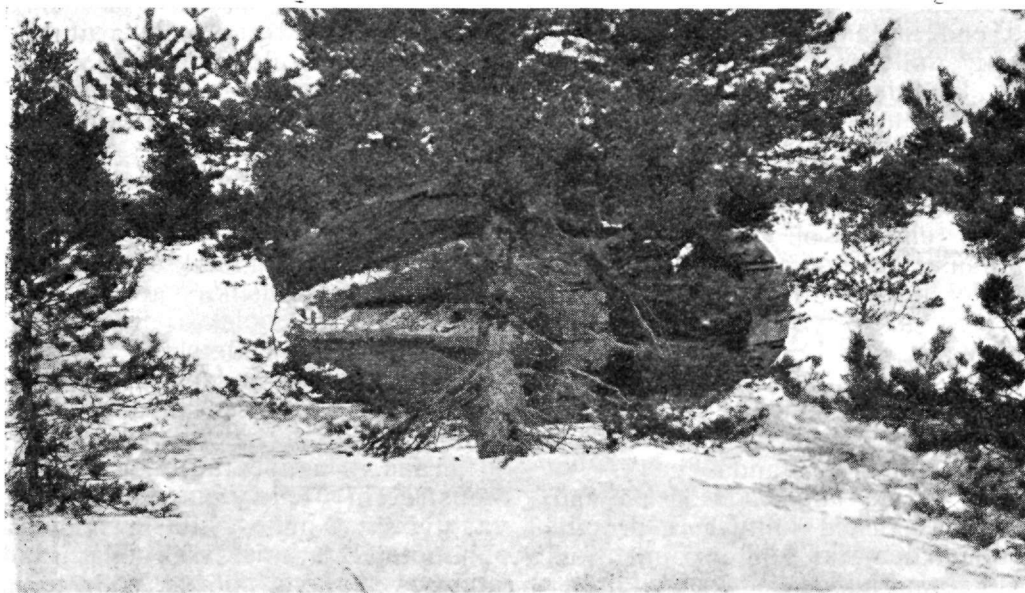
Mispeale teised talle muidugi vastavat tunnustust ei keelanud, vaid teda topeltreameheks hüüdma hakkasid, mis-sugune nimetus praegunigi kestab.

Peale noorteaja lõppu komandeeriti reamees Pension õppekompaniisse, sest oldi nähtavasti otsusele jõutud, et mehel nutti on ja asja saab. Võib olla sellepärast, kuid võib olla ka sellepärast, et muidu uues kohas meestel kohutavat eeskuju poleks — veltveebli sõnad — kes piltlikult näitaks, kuidas üks korralik kaitsevälane ei pea elama ja olema.

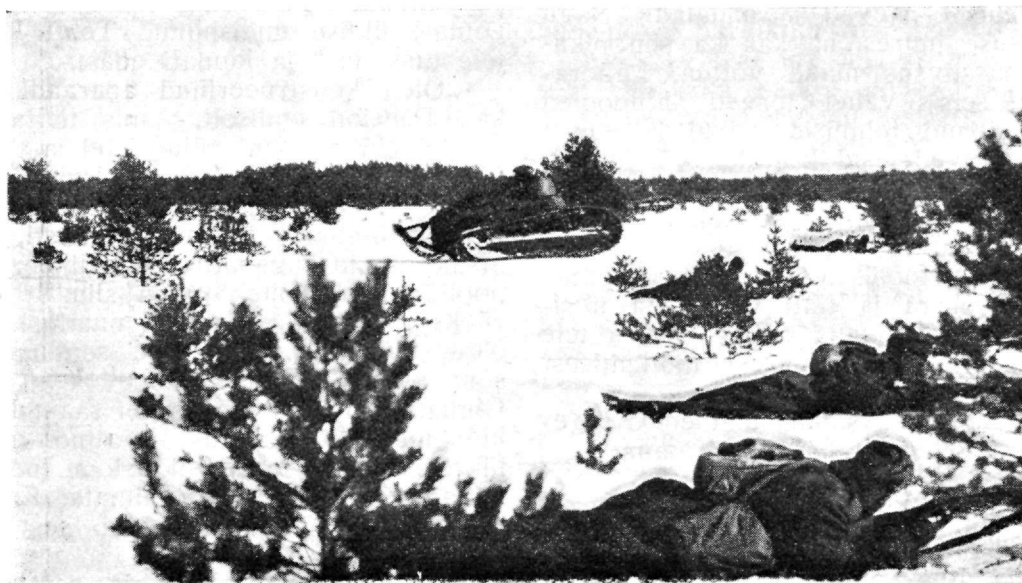
Olgu kuidas on, aga Pension teenib õppekompaniis, õpib radioklassis ja elab muidu kaunis korralikult. Isegi toimkondi pole kahel kuul enam saanud kui viisteist.

Uuele alale asudes, kus enam peaga kui jalgade ja kätega töötada tuli, tekkis poistesse uus vaim. Kiinduti tavalise uudishimu ja värskusega ainesse, uuriti peensusteni aparate ja riistu ning tuubiti pähe tosinat kaupa igasuguseid skeeme ja tabeleid. Ka Pension polnud erand. Uuris nagu teisedki radioõppe-

Tankide tegevusest talvel lumega.

Tank moondatult lahingusesõidu positsioonil. (16. märtsil 1928 Valdekis)

Tankid mööduvad runnaku lähtealusel asuvast jalaväest.

raamatuid pooleööni, kombineeris lülitusi ja tungis nii samu-sammult raadiotehnika saladustesse. Kuna uued ülemad Pensioni ei tunnud ja seega teda eelarvamisteta kohtlesid, märkisid nad viimast kui õppehimulist ja edasipüüdjat õpilast ja andsid talle lõpuks loa labo-

ratooriumiski käia vabal ajal ja seal töötada.

Muidugi oli ka teisi lubatud, ja õnnelikud noormehed asusid igamees oma soovide täitmisele.

Igaüks teab juba ütlematagi, mis soov noormehel sellases olukorras on: raadio-

aparaadi ehitamine muidugi.

Nii siis — mehed hakkasid tööle. Mõne lühikese aja jooksul hakkasid tulemused end näitama. Kellel oli detektoraparaat, millega Tallinnat võis kuulata, kes „kombiinis“ oma lampaparaadile mõne lambi juure, kes lülitas detektori külge valjuhääldaja jne. jne. jne. Ühesõnaga — mehed töötasid. Ka Pensionil valmis aparaat. See oli välimuselt kummaline (— ehitaja oli teinud ta oma suurde puust tubakakasti —), pretendeeris detektoraparaadi nimele ja omaniku ütelse järel võttis vastu Tallinnat, Helsingit ja Leningradi korruga. Samuti omas aparaat haruldase vilistamisvõime ja ragina ning kohina poolest võis isegi suurtele lampaparaatidele oma silma kümme ette anda.

Pension töötas ta'ga ööd ja päevad. Küll tegi igasuguseid lülitusi ja proovis vahel valjuhääldajaki külge panna, küll tellis ja keeras nuppe ja asetas ümber skaalasid. Kadunud olid mehe naljad ja alatiülev meeleolu — nende endine omanik oli üle läinud teadusalale.

*

Möödusid päevad ja nädalad. Nagu iga uususe juures, hakkas ka siin pika-peale passiivsus maad võtma. Laboratoorium seisis vahel terved öhtupooled tühi, skeemid tolmusid seinale ja poiste aparaadid vedesid kastides või lihtsalt voodi all.

Ent — imelikul ja seletamatul kombel ei hakanud see passiivsus Pensionile külge. Hoopis vastupidi. Ta töötas endise hoolega ja tihti võis teda üksipäini laboratooriumis näha, pea kätele toetatud, otsaesine suurest mõtlemisest kiras.

Kuni ta viimaks oma ülalpeo ja tegevusega tähelepanu hakkas äratama.

*

Märgati, et Pension midagi haudub. Jälle viibis ta öhtupooled laboratooriumis, töötades mingi pika kasti kallal, millesse asetas igasuguseid poole ja nuppe. Isegi assistendi oli ta omale leidnud. See oli reamees Kallas, keda kutsuti Saaremaa meheks.

Mehed töötasid nii paar päeva. Mis kõneainet andis, oli see, et nad oma tegevuse teatava saladuslikkuse looriga ümbritsesid.

Et meeste aparaat kahtlase välimuse ja veel kahtlasema sisemusega oli, siis oli muidugi uudishimulikke palju, kes as-

jast ligemalt kuulda soovisid. Kuid Pension, kes muidu kaunis jutukas oli, oli nüüd äärmiselt sõnakehv ja käskis aga teisi oodata, küll aeg anda arutust. Omal aga kolesaladuslik nägu ees.

Viimasel otsal ei näidanudki mehed oma aparaati teistele, vaid hoidsid ta kapis lukutaga.

Kuni viimaks „aeg tuli maa ja mere poolt“.

Ühel reedesel õhtul, kui Pensioni rühm oli valverühmaks, tõi topeltreamees oma saladusliku aparaadi meeskonnaruumi.

Muidugi kogusid sinna kõik ümber ja leiduril oli tegemist, et pealetikkujaid aupaklikus kauguses hoida. Lõpuks kärratas ta vait ja hakkas rääkima.

„Täna, lugupeetud kaaslased, demonstreerin teile uuetüübilist raadiovastuvõtjat, mille ehitasin hoopis uutel põhimõtetel ja mis, võib olla, raadioasjanduses teatava pöörde võib tekitada.“

Pealtkuulajad kõhatasid ja tegid tähendusrikkaid viipeid. Mõni võib olla tahtis naerdagi, kuid Pensioni surmõsine nägu ja ennekuulmatu ametlik toon peletas naerutahte ning kruvis veel kõrgemale üldise uudishimu. Tehti kõhijatele „tss, tss“ ja kuulati edasi.

„Olen konstrueerinud aparaadi,“ jätkas Pension endiselt, „mis töötab atmoelektrifikatsiooni põhimõttel ja ei vaja kütet. Energia kogub ta õhust erilise kollektori abil.“ Jutustaja avas kasti kaane, tõmbas välja mingi masti, mille otsas asusid lugematud traadikeerud ja poolid. „See kollektor on siin.“

Kergeusklikud kuulajad muutusid juba õige põnevaiks. Juba see senikuulmatu sõna „atmoelektrifikatsioon“ tegi palju. Olgugi, et tassist keegi aru ei saanud, tekkis mõneski kujutus — atmo—atmosfäär, elektri — elektrifikatsioon jne., mis midagi õhuelektrist lasi aimata. Kuid — palju mõelda polnud aegagi, sest Pension jätkas:

„Audioonlampe pole vaja, sest nende aset täidavad väga hästi erilised torud,“ ta osutas käega kasti põhjas kõrvuti asuvatele vasktorudele, „samuti on lülitusviis teine. Nimetan aparaati enese nime ja ta, s. o. aparaadi võimsuse järel superpensionidüniks.“

Haruldase selektiivsuse tõttu võib ta'ga kuulata segamatult kõiki maakera jaamu, kuna kõrvalhelide kaotajaks on jällegi eriline kollektor, mis asub siin.“

Ta näitas imelikku lehitraolist riista-

puud, mis asus kasti siseküljel ja oli ühendatud lugematude traatidega.

„Nüüd olete näinud peajooned. Võtame nüüd antenni, maaühendust pole vaja, ja teeme katset.“

Pension võttis seinalt traadikera, mis oli väljasoleva antenni jätk, ja ühendas sealt kaks traati aparaadiga.

„Üks iseäraldusi on see, et antennist tuleb võtta kaks juhet, üks otsast, teine keskelt,“ täiendas ta oma kõnet. Oli aparaat antenniga ühendatud, lülitas ta esimese külge veel valjuhääldaja — jällegi muidugi erikontsruksioonilise.

Kogu ta tegevust saatis kuulajate heakskiitev muhelemine. Poisid tundsid naljast headmeelt ja nautisid Pensioni tõsist tooni, millega see nalja tegi.

Algas põnevaim silmapilk. Pension sules aparaadi kaane, millel asus neli suurt skaalat ja küsis:

„Noh, missugust jaama te kuulda tahate?“

„— London . . . Moskva . . . Berliin . . .“ kõlasid hüüded läbi naeru.

„No, hea küll, hakkame pihta Londoniga. Aga — kui suur on Londoni laine?“

Üldise naerulagina saatel toodi raadioleht.

„— 361,4.“

„Ifus!“

Pension keeras esimese nupu skaalal kolmele, teise kuuele, kolmanda ühele ja neljanda neljale. Ise aga lausus:

„Noh, pojad, kuulake Londoni.“

Ja siis sündis lugu, mis mõnel surmani ei unune. Valjuhääldajast kostsid selgesti muusikahelid. Mingi orkester mängis foksi. Kostsid vaid mõned akkordid ning siis oli lõpp. Peale mõnehetkelist pausi kostis valjuhääldajast:

„Hallo, hallo, London, music-Hall Continuation of . . .“ lause lõpp kadus tüübilisse inglise kurguhääle pudisse. Ja kohe algas orkester uut lugu.

Kuulajad olid hämmastunud. Kuulajad olid kui puuga pähe löödud. Maksis tõesti neid näha. Suud avatud, silmad pärani, nii istusid või seisid nad, igaüks omal kohal, kuhu ta esimeste muusikahelide juures jäi.

Neil tekkis imelik, segane mulje Pensionist. See isik muutus ebamääraseks. Kes oli ta, mis mees oli ta? Kuulmatu! Sensatsioon!

Pension aga ei pööranud teiste imetusele põrmugi tähelepanu, vaid jätkas:

„Noh, küllalt sellest. me pole muusi-

kat kuulamas, oleme aparaati proovimas. Nüüd Moskva!“

Skaalad seati vastavalt Moskva lainepikkusele — ühele, neljale, viiele ja nullile ja kohe algas puhkpillide orkester mängu.

Publik oli võlutud. Esialgne hämmastus kadus ja kõik pühendasid endid aparaadile. Kuulati Berliini, Barcelonat, Prahat, Sawoyd — ühesõnaga kõiki kontinendi jaamu. Imestati ja ülistati taevani aparaati ja ta leidurit, unistati kuulsusest, mida saavutab nende väeosa, kogu Eesti selle geniaalse leidusega. Paljud nägid juba mõttes ajakirjanikkude legione tormamas kasarmu ja Pensioni pilli kõigis lehtedes ja ajakirjades.

Kuid — Pensioni viimane trump polnud veel läbi.

„Ütlesin teile, et saan kuulata ka Ameerikat. Tõestan selle kohe.“

Nupud pöörati vastavalt lainele ja peale lühikese „hallo, America ja ingliskeelse jutu — arvatavasti päevauudiste, algas muusika.

Kuulajaskond oli juba oma imestusvõimegi kaotanud ja kuulas Ameerikat nägudega, nagu oleks see kõige igapäevasem ja harilikum asi maailmas.

Kuid — seal tuli üllatus uus ja suurem. Muusika katkes imeliku kääksuga ja valjuhääldajast kuuldus järgmine kahekõne sulaselges eesti keeles:

„Mis te siin pööningul teete?“

„— Miii . . . mitte midagi, härra veltveebel!“

„Kuidas, mitte midagi! Istute siin, mängite grammofooni ja . . . oo, mis telefon see siin on? Reamees Kallas, öelge, mis teil on? Olete mõistuse kaotanud või?“

Siis kostis üks naks ja kõik jäi vaikseks. Uuesti olid kõigil pikad näod, ka Pensionil. Vaikus kestis tükk aega, alles siis puhkes torm lahti. Ruum otse rökkas kisast, kärast ja naerust.

*

Pension oli kõik üle löönud, kõikj napidi vedanud. Ta „aparaat“ polnud muud kui kõige harilikum välitelefoni, mille oli võtnud klassist ja „häälekõvendajasse“ pannud. Kogu aparaat muidu, ühes kõigi poolide ja kollektoritega, juurearvatud ka „atmoelektrifikaator“, oli mõttetult absurd. Juhe viis „valjuhääldajast“ pööningule, kus asus teine telefon, mille otsa juures istus „assistent“ Kallas ja poistest märkamatu ko-

dust toodud grammofooni mängis. Et tal allruumist, kus viibisime, viimne kui sõna kuulda oli, polnud tal raske ringhäälinguajaade osi etendada...

Ja — kes teab — võib olla oleks siis,

kui veltveebel poleks pööningule juhtunud minema, mõnigi mees eluotsani uskuma jäänud „superpensiodüüni“ imepä-rastesse võimetesse.

Joh. Pi.

Sõjaväelisi teateid.

Itaalia aastal 1927—1928.

„La France militaire“ s. a. 23. veebruari numbris on avaldatud C. Cassone sulest fašistliku Itaalia ülevaade möödunud aasta kohta, mille sisu kokkuvõetult on järgmine:

1927. aastal, mis on viies fašistide aja-järgus, võime märgata Itaalia rahvuslikus arenemises suuremat edu kui eelmistel aastatel. Ka fašistlike korra vastased peavad tunnustama, et fašism ei ole mitte ainult päästnud Itaalia rahva kommunismi hävitamisest, vaid on märgatavalt kõvendanud Itaalia võimu. Aastast aastasse kasvab riigi autoriteet, töö tempo kiireneb igal rahvusliku tegevuse harul, tasudes korralageduse aastate kaotusi.

Ka välisriikes, eriliselt Prantsusmaal, hakatakse tunnustama fašismi teeneid, umbusaldus ja vaenulikkus tema vastu on kadunud.

On huvitav teha kokkuvõte elust Itaalias möödunud aastal, meeletuletades tähtsamaid sündmusi nii sise- kui välispoliitikas.

Sisepolitika alal tuletame meele esiteks ringkirja kuningriigi prefektidele. See dokument on väga suure tähtsusega, sest ta kõvendas keskvoimu esindajate autoriteeti provintsis ja määras kindlaks tulevikuks põhjapanevad vahetõrgete reeglid Itaalia kodanikkude vahel. 1928. aasta algusel parajal heffel siseminister Mussolini tuletas meele seda ringkirja, millele ei olevat midagi juure lisada, sest see dokument sisaldavat eneses humaanse mõiste võimust ja kohustusest, määrates täpselt kindlaks prefektide ülesanded.

Maa administratiivne jaotus on ümber korraldatud: 76 maakonna asemele on loodud 92. See maakondade arvu suurendamine oli tingitud rahva arvu suurenemisest. Samal ajal kaotati ära alam-prefektuurid, millised osutusid üleliigsetena.

Teine väga suure tähtsusega sündmus 1927. aastal oli suur rahareform, liiri (itaalia rahaüksus) lõplik stabiliseerumine ja kulla võtmine rahasüsteemi aluseks. Need ettevaatlikud kuid julged reformid tõid

rahvale usu rahaasjanduse kindluse ja solidsusse.

Paljud tegurid tõendavad, et fašistide politika on inspireeritud hoolekandest itaalia rahva vaimlise ühtluse ja majandusliku rippumatus eest.

Tuleks meeletuletada elukalliduse lan gemist, mis oli tingitud rahasüsteemi ümberkorraldamisest, üürihindade alanemist, riigi kooperatiivseid organisatsioone, töökaardi sisseseadmist, maksude paremat tasumist, mis oleneb rahalise seisukorra paranemisest, hulka seaduseandlike korraldusi, mis puudutavad rahva elu kõiki külgi ja eriliselt põllumajandust, raudteede elektrofitseerimist, sildade ja jõujaamade ehitamist jne.

Roomale pealetungi aastapäeval said pidulikult avatud 1486 üldkasulikku ehitust, nende hulgas ka kiirraudtee Rooma ja Neapeli vahel.

Teaduse, kirjanduse ja kunsti valdkonnas kajastub Virgiliuse vaimustus. On teostatud Herkulaanumi kaevamisi, rahvusvaheline põllumajanduse ja viljakasvatuse konverents, 9-as rahvusvaheline ülikoolide kongress, töö teadusliku korraldamise kongress, samuti ka telegraafi, õhusõidu, maajapidamise ja teised kongressid.

Kõik need kongressid tõid Itaaliasse tähtsamaid mehi teaduse, politika, tööstuse jne. aladelt. Need mehed on tunnustanud Itaalia sotsiaalset arenemist ja head korda.

Välisriikide riigimehed ja tähtsamad seltskonnategelased käisid Itaalias, et kõvendade sõprussidemeid ja luua majanduslike kokkuleppeid. Välispolitika bilans on aktiivne, sest et on saavutatud julgeolek Adria merel; traktaat Albaaniaga parandab eelmiste valitsuste eksisamme.

On tugevnenud veendumus, et ajaloolised vastuolud riigi ja kiriku vahel on lahendatavad erapooletult, kumbagi iseseisvust rikkumata.

Itaalia lendurid on võitnud kaks rekordi lennu kiiruses ja kõrguses.

Kriminaalseadustik on ümber töötatud

vastavalt rahva uuele sotsiaalsele ja poliitilisele olukorrale.

Riigi relvastatud jõudude kasuks on palju ära tehtud: maa-, mere- ja lennukävi ning fašistlik miilits on olnud alati esikohal; on loodud kindralstaabi ülima asutus, kes on nõuandjaks sõjalistes küsimustes valitsuse juhi juures ja ühtlustab rahva sõjalisi ettevalmistusi.

Lõpetades seda lühikest ülevaadet, mis on heaks sissejuhatuseks 1928. aastale, tuletame meele veel vahekorra paranemist Itaalia ja Prantsusmaa vahel. Minister Briandi ja Mussolini selged deklaratsioonid on leidnud tugevat vastukaja terves ilmas, eriti Saksamaal. Meil itaallastel on alati olnud usku tulevikku, meie oleme ka nüüd kindlad, et sõlmitavatel vahekordadel on edu, mida soovivad kõik itaallased ja tõelised prantslased, eeskätt need, kes on võidelnud õigluse eest, kas Itaalia või Prantsuse pinnal. Lahinguväljadel valatud veri on selleks tsemendiks, mis ühendab kahe ladina vennasrahva hingi ja südameid.

Selle sooviga lõpetame ülevaate Itaalia rahva edusammudest ja tuletame meelde, et Mussolini on osanud äratada Itaalias rahvusliku südametunnistuse, on tõstnud tema prestiiži ja annud Itaaliale õige koha suurriikide peres. Siseriigis fašistlik kord on loonud viljakandva rahu, ilma klassivõitluseta, sest Itaalias on praegu üksainus sotsiaalne klass, mis koosneb distsiplineeritud töökatest kodanikkudest, kes on truid isamaale ja asutustele, mis teda valitsevad.

Toimetuse järeldamärkus.

Käesolev kokkuvõte Itaaliast 1927. aastal on kirjutatud „La France Militaire“ kaastööliselt, kes nähtavasti kaasa tunneb fašistlikule korrale.

Artiklis avaldatud andmed pakuvad meile ülevaadet elu suunast ja arengu tempost Itaalias möödunud aastal; sellepärast toimetus annabki kokkuvõttele ruumi artiklite seerias, mis käsitavad välismaade sõjapolitilist olukorda möödunud aastail.

10. Jalaväe rügemendi 3. kompanii lugemistuba.

Vabaduse Risti vendade Ühenduse 1927 aasta tegevusest.

23. veebruaril s. a. pidas Vabaduse Risti Vendade Ühendus Tartu maleva Vabaduse Risti vendade malevkonna staabi ruumides (Suurturg nr. 3) oma korralist üldkoosolekut, millest osa võtsid 39 tegev- ja toetajaliiget.

Päevakorras oli muuseas möödunud aasta tegevuse aruanne, valimised jne.

Teatavasti asus mõni aasta tagasi kandvam osa seltskonna- kui ka riigitegelasi Tallinnas seal osakonna asutamise suhtes eitavaale seisukohale, mis omakord ei jät-

nud ka teiste linnade peale mõju avaldamast. Sellest tuli kuidagi üle saada. Ära kasutades Ühenduse esimehe kindralmajor N. Reegi ja liikme — kindralmajor E. Põdra kõrgesti hinnatavat kaasabi ning meie kaitseväe häälekandjat „Sõdurit“ vastavate artiklite avaldamise näol, murti vastuseisjate vastupanu. Tulemus oli see, et avati osakonnad peale Narva osakonna veel Tallinnas, Tapal, Pärnus, Rakveres ja Viljandis, kuna Võrus, Valgas ja Petseris osakondade avamine on vaid päevaküsimuseks.

Vähe veel sellest. Sarnase laiaulatuslise organisatsiooni ellukutsumisega kerki- sid esile ka mured. Kas rahuldab Ühenduse maksev põhikirja sarnast laiaulatuslist organisatsiooni ja kas põhikirjas ettenähtud kohustused, õigused ja eesmärk pole liiga piiratud? Need küsimused nõudsid lahendamist. Ka sellest on üle saadud sellega, et kindr. Reegi ja Põdra eesvõttel kutsuti Tallinnas ellu komisjon, kellele ülesandeks tehti nende küsimuste lahendamine uue põhikirja väljatöötamise näol. Ajanõuete kohaselt väljatöötatud põhikirja projekt sai hiljuti valmis ja esitatakse kõige lähemal ajal Ühendusele läbivaatamiseks.

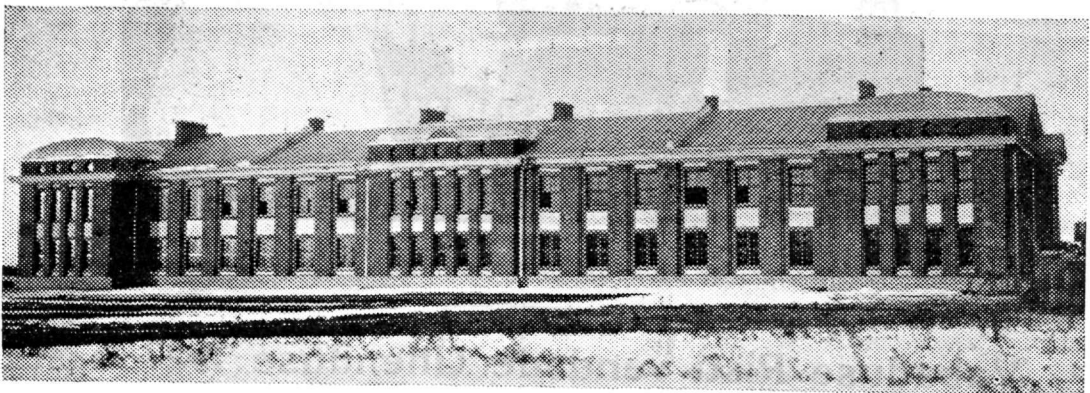
Juhatuse koosolekuid peeti 1. a. kestel 18, kus läbi arutati 102 mitmekesisist küsimust. Uusi liikmeid võeti 1. a. vastu 8, uude asukohta ümberkolimise tõttu on Ühendusest lahkunud üks liige. Maksulisi pidusid peeti üks, ja nimelt 14. jaanuaril

s. a. Tartu tuletõrje saalis, millest puhas ülejääk 142 kr. 71 senti.

Nii näeme, et Ühenduse möödunud tegevusaasta on möödunud vaikselt. On tehtud tööd, kuid palju on jäänud veel tegemata, mille teostamiseks seisab ees tulev tegevusaasta. Ühte peab aga rõõmuga toonitama, et Ühenduse sõprade ja mõtteosaliste pere on kasvanud üllatavalt suureks, mis omakord on tagatiseks, et igalühel neist seisab ees suur ja lai tegevusväli, mis on rajatud isamaa armastuse, üksteisest lugupidamise ja vendluse põhimõttele.

Valimistel valiti Ühenduse 1. a. juhatus täies koosseisus tagasi: esimees — kindralstaabi kindralmajor N. Reek, abiesimees — reserv-kolonel P. Kann, sekretär — kapten J. Mõttus, laekahoidja — hra H. Lell, tema abi kolonel-leitnant J. Unt; aukohus: kindralmajor E. Põdder, kolonelid P. Kann, E. Kubbo, G. Feofanov ja kolonel-leitnant K. Tulff; revisjoni-komisjoni: prof. dr. med. vet. K. Saral, san. kolonel-leitnant dr. Lindenberg ja dr. A. Kook; majavanem — kapten J. Org; hoolekande toimikond: kol. ltn. J. Unt, kapten K. Kask ja hra H. Lell; haridus- ja kultuur-meelelahutuse toimikond: pr. Paldrock; matusepaikade korraldaja — leitnant P. Vēndt; arstiabi andmise alal — san. kindralmajor prof. dr. med. A. Paldrock, ainelise abiandmise alal — kapten J. Mõttus.

E. M.

„Sõdur nr. 51/52 1927 lhk. 1364 artikli „5. JALAVÄE RÜGEMENT UUES KODUS“ selgituseks avaldame uute kasarmute pildi. Klishe on antud meile kasutada ajalehe „Virumaa Teataja“ toimetuselt.

Vabaduse Risti kavalerid.

Kapten Aleksander Tilger.

Vabaduse Risti I liigi 3. j. ja II liigi 3. j. kavaler.

Aleksander Tilger sündis 11./24. jaan. 1897. a. Võrus. Üldharidus: lõpetanud Tartu realkooli ja õpinud Petrogradi ning Riia politehnikumis; sõjaväeline haridus: Pauli sõjakool ja vabariigi ohvitseride täienduskursus.

Astus vabatahtlikult Vene sõjaväkke — 180. jal. tag. rüg. — 31. X. 16. a. Ülendati lipnikuks 1. IX. 17. a. ja määrati teenistusse Petrogradi kaardiväe rüg., kus oli gaasikomando ülemaks. Enamlaste võimule pääsemisel lahkus sõjaväest ja tuli kodumaale.

Eesti väkke astudes läks kapt. Tilger vabatahtlikult Ir. soomusrongi Nr. 1 („Kapten Irv“) peale 9. XII. 18. a.; 2. III. 19 a. määrati ta soomusr. div. staabi käskudetäitjaks ohvitseriks ja 1. V. s. a. diviisi operatiiv adjutantiks.

1922. a. sügisel läks ta leitnandi aukraadis reservi. 1923. a. astus teenistusse piirivalvesse, kus teenis rajooniülemana Vene piiril. Kapteniks ülen-datud 1924. a. Veebruari kuust 1925. a. peale Sise-ministri adjutant.

Vabadussõjast on kapten Tilger osa võtnud 9. XII. 18. a. — 1. XII. 19. a.: soomusrongil viibides kõigest lahingutest kuni 5. märtsini 1919. a., hiljem aga diviisi staabis teenides, üksikutest operatsioonidest (Mõniste—Sänna—Võru ümbruses, Egle lahing j. t.)

Lahingutes ülesnäidatud vahvuse ja kiiduväärt teenistuse eest annetati kapt. Tilger'ile I liigi 3. j. ja II liigi 3. järgu Vabaduse Ristid, Vabadussõja mälestusmärk, tasuta maa normaaltalu suuruses ja priikool.

Leitnant Richard Maim.

Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Richard Maim sündis 2. märtsil 1891. a. Tartus. Üldhariduse sai sealses Aleksandri gümnaasiumis. 1912. a. astus I järgu vabatahtlikuna Tartus 95. Krasnojarski jal. rüg., kus 1913. a. suvel tagavara-väe lipnikuks ülendati ja sama aasta 1. augustil reservi arvati. 1914. a. mail kutsuti laagrisse, kus viibis kuni 10. juulini, mil uuesti tagavaraväkke lasti.

Ilmasõja lahtipuhkemisel, 1914. a. 19. juulil kut-suti uuesti Vene sõjaväe teenistusse ja määrati 356. Liivimaa drushiinasse. Hiljem teenis 2. Kroonlinna kindluse rügemendis, kust 28. märtsil Tallinna sõitis ja 12. aprillil s. a. seal vormeeritavasse 1. Eesti rüg. astus. Siin teenis majandusülemana 12. apr. kuni 26. novembrini 1917. a., mil haigeks jäi ja haigemajja paigutati.

Saksa okupatsiooni ajal elas oma kodulinnas Tartus, kus koos leitnant J. Kuperjanoviga osavõt-tis põrandaaluse kaitseliidu organiseerimisest ja relvade muretsemisest. Eesti Vabadussõja algul, 1918. a. novembris, astus Tartus vormeeritavasse 2. jal. rüg., kus esiti teenis töökomp. ülemana ja sama aasta detsembri lõpust kuni 1919. a. nov. — rüg. majandusülemana. 1919. a. novembris nimetati I. diviisi intendandiks. 1920. a. aprillis lahkus demobilisatsiooni puhul tegevast kaitseväe teenistusest reservi. 15. jaan. 1920. a. ülendati leitnandiks, vanusega 6. dets. 1917. a. Vabadussõjas ülesnäidatud sõjaliste teenete eest annetati temale I. liigi 3. j. Vabaduse Rist.

Peale I liigi 3. järgu Vabaduse Risti on leitn. Richard Maim'ile veel Vabariigi Valitsuse poolt an-netatud rahaline autasu ja Vabadussõja mälestusmärk.

Reservsõjaväelaste Abiandmise Ühing

on asutatud 12. jaanuaril 1927. aastal siseministeriumis 4. l. 27. registreeritud põhikirja alusel. Ühingu tegevuspiirkonnaks oli nähtud ette Tallinna linn. Hiljem tekkis vajadus ühingu tegevust laiendada ülemaalseks organisatsiooniks ja peakoosoleku otsusel 29. jaanuarist s. a. jäeti pealkirjast välja sõna „Tallinna“ ja muudeti vastavalt ka teised põhikirja §§-id.

Ühingu esialgne asukoht oli 1927. aastal end. Demobiliseeritud sõjaväelaste liidu Tallinna osakonna ruumides, Kesk-Kalamaja t. nr. 6, mida kasutas tähendatud liidu likvideerimise komisjon. Ebasoodsa asukoha tõttu ei avaldanud ühingu juhatus sellel asukohal mingisugust aktiivset tegevust, mispärast liigete juurekasv sellel aastal oli äärmiselt väike. 1. jaanuariks 1928. a. oli ühingul liikmeid ainult 45 inimest.

Ainelise puuduse tõttu ei saanud ühingu juhatusele omale vastavaid ruume soetada. Seepärast jäädi peatuma Keskkubi ruumidele Mundi t. nr. 3 III korral, mis osutusid sel korral kõige vastuvõetavamaks. Tähendatud ruumid on meil võimalik kasutada ainult üks kord nädalas, s. o. igal reedel kella 5-est alates. Tähendatud päevadel on ka ühingu bürootunnid ja juhatus koosolekud.

Uues asukohas on juhatus püüdnud kõigiti arendada ühingu tegevust, mille tõttu liigete arv kasvab jõudsalt. On märgata, et reservlased tunnevad suurt huvi ühingu tegevuse arendamiseks, mida tõendab asjaolu, et igal juhatus koosolekul registreeritakse 15—25 uut liiget.

Ühingu eesmärk on: kanda hoolt oma liigete ja nende perekondade ainelise seisukorra parandamise ja nende vaimlise ja kultuurilise tasapinna tõstmise eest. Selle eesmärgi saavutamiseks on ühingul õigus:

1) Korraldada teaduslikke loenguid oma liigete tutvustamiseks uuemaaja sõiatehnikaga ja sõjateadusega.

2) Panna toime: referaate, pidusid, väljasõidusid, kursusi jne.

3) Soetada oma liigete kogumiseks — kodasid, korraldades nendes: raamatukogusid, lugemistube ja asutada spordi-, haridus- ja muusikaringisid.

4) Töö võimaldamiseks muretseda oma liigete teenistuskohi riiklistes ja omavalitsuslistes asutustes ja eraettevõtetes.

5) Avada klubisid, kauplusi, töökodasid jne.

6) Anda oma liigetele võimalust mööda ajnelist abi ja toetust kui seda vajatakse: surma, õnnetu juhtumiste, haiguste jne. puhul.

Ühingul on tegev-, toetajad- ja auliikmed. Tegevliigeteks võivad olla kõik riigiväelased E. V. kodanikud, kes teeninud Eesti kaitseväes ja tagavara väkke või erusse arvatud. Toetajateks liigeteks võivad olla kõik teised mees- ja naiskodanikud, asutused ja organisatsioonid, kes pooldavad ühingu eesmärke ja maksavad ühingu kassasse igaaastast liikme- ehk- perioodilist teetsumaksusid. Auliigeteks võivad olla need ist-

kud ja organisatsioonid, kellel ühingu ees iseläriselised teened. Tegev ja toetajadliikmeid võtab vastu ühingu juhatus. Auliikmeid valib peakoosolek juhatus eettepanekul.

Ühingu liigeteks ei võeta vastu isikuid, kes kriminaal- või poliitiliste süütegude eest kannud raskemaid karistusi või kaotanud õigused.

Ühingu juhatus valitakse peakoosoleku poolt kahe aasta peale ja on praegu viieliikmeline. Praegune juhatus valiti 1927. a. maikuul ja sellesse kuuluvad: esimees — P. Kollin, abiesimees A. Pokats, sekretär V. Pelder, abisekretär F. Holts ja laekur H. Kärner. Juhatus liigete arvu tahetakse ühel lähemal peakoosolekul suurendada, mis tingitud ühingu tegevuse laiendamisest.

Tähtsamatest sammudest ühingu tegevuse arendamiseks ja eeltähendatud eesmärkide saavutamiseks juhatus poolt võiks märkida järgmist:

1) Põhikirja § 4 alusel on muretsatud ühingu oma lipp, mille kirjeldus järgmine: suurus 2×1,26 meetrit. Ühel poolel Eesti riikliku naal lipp: sinine-must-valge. Teine pool sinine, millel pealkiri „Reservsõjaväelaste Abiandmise Ühing“ ja ühingu asutamise aasta number s. o. „1927“. Keskel monogramm „R. S. Ü.“, mida ümbritseb tammelehtedest pärg loomulikus (rohelises) värvis. Pealkiri ja monogramm maalitud kullakarva matt tähtedega. Lipu kolmel äärel kullakarva (matt) niidist narmad. Lipu varras mustaks lakeeritud, mille otsas helekollane piik. Piigi mõlematel külgedel monogramm (kullatud) „R. S. Ü.“. Varda küljes sinine-must-valge värvilised nõõrid topsudega.

2) On muretsatud ühingu liigetele mütsimärk. Märki kirjeldus: Keskel monogramm „R. S. Ü.“ kullakarva tähtedega. Selle kõrval: ühel pool Eesti lipp sinine-must-valge ja teisel pool Tallinna ajalooline lipp — sinine-valge 3 korda. Mõlemad lipud emailleeritud eeltähendatud värvides. Tallinna lipp on võetud sellepärast, et ühingu asutamise ja juhatus asukoht on Tallinn. Tähendatud märki on joonistanud ja valmistanud ühingu liige, tuntud kullasepa ja graveerimise tööstuse omanik hra R. Tavast, kes joonistuse valmistas maksuta ja peale selle kinkis ühingu juhatusle 50 märki, mida juhatus tänuga kviteerib. Et sarnaste märkide järele praegu nõudmine suur ja ükski ühingu liige ei oleks eesõigus- tatud seisukorras, määras juhatus nad müügile hinnaga 2,50 krooni tükk, mis läheb ühingu sisetulekuks.

3) On otsustatud asutada oma orkester, kapellmeistri hra Vladimirovi juhatusel. Orkestri komplekteerimiseks vajatakse puhkpillide mängt- jaid.

5) Ühingu juriidiline nõuandja van. adv. abi O. Tolmoff annab ühingu liigetele 1928. a. liikme- kaardi ettenäitamisel maksuta nõu kõigis juriid- listes küsimustes.

P. Kollin, ühingu esimees.

Sõjakirjandust.

Prantsusmaa.

Revue militaire française

Nr. 81, 1 märts 1928 a.

„Maastiku organiseerimine Champagne lahingus Ilmasõja ajal“. (Järg). Major Roques kirjeldab ettevalmistustöid Saksa rinde läbimurdmiseks 13.—25. septembrini 1918. a. Tähelpanuväärt on artikli osad, kus autor käsitleb seljataguse korraldamist kallaletungiks ja kallaletungi arendamise kestvuseks (Vt. „Sõdur“ nr. 9/10—1928. a.)

„Prantsuse Marokkos 1925. a.“ (Järg). Kirjeldatakse sõjaväelise tegevuse lõpetamist sügiseste suurte vihmasadude tõttu; üldkõkkuvõtte poliitilise seisukorrast, milles kaalutakse küsimust marokkovaikse sõjategevuse rakendamise võimalustest oma kaasmaalaste vastu ja selleks antud juhtnõude ning saavutatud tagajärgesid.

„Sõjategevus ja juht“. Major Gaulle, käsitledes roobastikku sõjategevust ja selle mõju juhi omadustele, väidab, et peale 1815. a. sõmitud lepinguid Prantsusmaa olevat ette aimanud pikemaajalist püsivat rahu Euroopas, mistõttu nooruse koorekihi püüid on olnud kuulsaks saada politika alal, kunstis ja spekulatsioonil; see põlv olevat andnud Prantsusemaale küll kuulsusi, nagu Victor Hugo, Thiers jne. kunsti ja kirjanduse aladel, kuid piiratud võimetege kindraleid, millega seletatav prantslaste lüüasaamine 1870. a.

Praegu olevat püüid anduda äritegevusele ja raha kogumisele, sest raha olevat võimu tunnusemärk. Pealegi hellitavat prantslased heameelega lootust, et rahvusvahelised seadused ja lepingud suudavad tulevikus ära hoida sõdu (Kokkuvõttegegija harvendus).

Käesolev ajajärk olevat vähe soodus sõjaväe juhtide valikuks ja kujundamiseks, sest Ilmasõja kannatuste tagajärjed annavad end tunda üldises sõjaväelise tahte lõdvenemises ja moraali pehmenemises, millega olevat seletatav sagedasti sõjaväe ridades kuuldavale tulev küsimus: „Mis pärast olen ma siin?“

„Serblaste võidud 1914. a.“ (Järg. Vt. „Sõdur“ nr. 9/10—1928. a.). Taandumine Drinast — Kolonbarasse. Kolonbara lahing. Belgaradi, Souvobori ja Oujitsé evakueerimine.

„Õppiseid lennuväe alalt Marokko sõjas“. (Kolonel Armengaud). Autor tuleb otsusele, et:

1) kõikidest väelikeidest koosneva üksuse, näiteks diviisi, juures, peaks olema Marokkos 4 eskadrilli lennuväge; tegutseb aga diviis eraldi, siis 6 eskadrilli lennuväge ja

2) õhukallaletungid vaenlase seljataguses annavad positiivseid tagajärgi ainult sel juhul, kui neid ette võetakse nii aja kui ruumi mõttes enne teiste väelike kallaletungi.

„Välikindlustustööd Saksa sõjaväes“. Keegi X võttes aluseks Feldbefestigungsvorschriit 1924, väidab, et sakslased on tõsiselt võtnud ja õieti hinnanud välikindlustustööde alal omatud kogemusi Ilmasõjas. Erilist rõhku pandavat Saksa sõjaväes moondamisele.

Sõjakirjandust.

Uudiseid välisriikide sõjavägedest.

R. Tck.

Soome.

„Sana ja Miekka“

nr. 2 juhtkirjas polemiseeritakse teenistusaja lühendamise vastu. See on nimelt Soomes üks põnevamatest päevaküsimustest. Oli juba läinud aastal eduskunnas arutusel, kuid lükati edasi valimisteni. Tuleb s. a. uuesti ja lõpulikult arutusele. Lühendamist 12—18 kuu pealt 9—12 peale nõuavad eeskätt sotsiaaldemokraadid. Neile ongi artikkel adresseeritud. Selles rõhutakse järgmist väiteid:

Rahvuslik kaitseväge on rahva kool. See tõstab rahva ainelist ja vaimlist tasapinda astne võrra kõrgemale. Teenistusaja lühendamine teeks aga selle kooli töö võimatuks ja viljatuks. Küllalt pikk teenistusae annab noortele meesetele vaimlise ja füüsilise kasvatuse, millist ükski teine kool anda ei suuda. Selles koolis kasvab noormehe keha painduvaks ja lihased terveks, ta meeled teravnevad, tähelpanu-, otsustamis- ja algatusvõime suureneb, ta on pärast seda kooli loodus, seltskonnas ja kodus vaba ja kindel, kool õpetab talle armastust isamaa ja krra vastu, ta tunneb juhtimise saladust ja oskab teha korraldusi, ta mõistab töödistsipliini tähtsust ning oskab seda luua ja selle alla painduda — ühe sõnaga: väeteenistus kasvatab noorest mehest mehe mehe. Teenistusae peab aga küllalt pikk olema. Sotsiaaldemokraatidel, kes harrastavad tööliisklassi rahva igakülgselt ainelist ja vaimlist arendamist, peaks küll olema kõige vähem põhjust teenistusaja lühendamist nõuda, eriti veel, kui peame meeles, et jõukatel kondanlastel on ilma väeteenistuse tagi võimalus oma poegadele vastavat kasvatust anda — lõpetab autor oma artikli.

Artiklis, mis käsitleb küsimust Soome 1918. a. kodusõjast, toob autor huvitavaid võrdlusi Ida ja Lääne vahel. Läänes kasvas inimsuse, mõttevahaduse, uurimise ja vaba töö vaim — Idas oli ja on härra ja ori, piits ja põlvili paindumine: Läänes, näiteks Soomes, Rootsis, Inglismaal ja Shveitsis, on talupoeg olnud oma talus alati vaba mees — Venes aga ori kuni keiser Aieksander 2. ajani; Läänes on seadus käinud isegi üle kuningate peade ja kõik olnud seaduse ees võrdsed — Venes oli härra käsk orjale seaduseks; Läänes võttis rahvas juba ammust ajast osa riigi ja omavalitsuste juhtimisest — Idas on alati rahvast valitsenud; Läänes on võrsunud puhlas Luteruse usk — Venes aga on kreeka-katoliikliku kirik, pühade palvetamine ja büzanti kulturi hämarus; ja Läänes on alati valitsenud aumõiste — Idas on see tundmatu, seal ei isegi keisrite vanded ja lubadused tähendanud midagi. Soome on alati kuulunud Läände ja Rajajõgi on piiriks Lääne kultuuri ja Ida barbaarsuse vahel. Õnneks jäi Soome pärast Vene võimu alla sattumist (1809. a.) edasi Lääne kultuuri mõjuvalda. Võitluses Soome venestamise vastu oli rahvas põhimõtte ühemeelne. Aiault võitlusviiside suhtes oli lahkuminekuid. Hiljem leidsid kommunistlised õpetused Soomes pinda. See tuli rahva madalast kultuur-tasapinnast. (? Toim.). Rootsis, Saksas ja Inglismaal ei ole kommunistid soodsat pinda, sest rahvaharidus on seal kõrgemal järjel. Tähtis on teada piir Ida ja Lääne vahel, teada, et kuulume Lääne kultuuri piirkonda. Soome rahva ajalooline kohus on seista eelvahtipostina Ida ja Lääne piiril. Sellel hädasohtlikul kohal on

vaja teada ja tunda need alused, millede peal meie Lääne kuuluv õiguslik riik seisab. Ja need alused on: usu-, vaimu- ja mõttevabadus, isamaa- ja rahvusaated, õige (Lääne) arusaamine seadusest ja õigusest ning neile põhjenevad vastavad asutused, vaimliselt valgustatud (haritud) valitsus ja vastavalt organiseeritud kord, rahvaharidus, inimelu väärtus, isiklik vabadus ja Lääne aumõiste.

Samas numbris jätkub artikkel-seeria sõjaväelise pedagoogikast, mille autoriks tuntud Soome sõjaväe õpetaja Hannes Anttila. Siis veel üleskutse asutada Soome kodusõjalaste (valget) liit, mis kaitseks nende huvioid teisi mõtlejate vastu, tõlge J. J. Alksnisi „Voina revolutsijas“ ilmunud artiklist „Kodanliste vägede mobilisatsiooni iseloom tulevikus“ jne.

„Hakkapeliitta“

nr. 8. Käesolev Soome kaitseliidu peahäälkandja on pühendatud — peale jooksvate küsimuste ja päevasündmuste — tervelt autasuandusele. Esimesest artiklist leiame, et 1922. a. oli Soomes 1754 registreeritud autot ja 837 mootorratast. Viis aastat hiljem (novembris 1927. a.) aga 24.376 autot ja 4290 mootorratast. Kasv üle üheteistkordne! Autode rohkus nõuab juba nende liikumist ja sõidulubade andmist reguleerivate määruste kohastamist ja kõvendamist. — Kolonel K. G. Heinrichs kirjutab pikemalt masinate ja mootorite tarvitusele võtmise eelne ilmasõda, selle kestel ja pärast seda. Kuni ilmasõjani kuulus sõjavägedel suurim osa ajast marssimiseks ja puhkamiseks — näiteks Preisi-Prantsuse sõjas tuli üksikutele saksa väeosadele ainult üks lahingupäev kuu kohta, teised olid marssi- ja puhkepäevad. Aastasajangu algul võeti tarvitusele mehhaaniline transport ja suurendati tehniliste võitlusrelvade arvu. Ilmasõda viis seda arengut hiigla viisil edasi. Nüüd räägitakse juba tervete armeede mootoriseerimisest. Tehakse ka katseid selleks. Inglismaal on juba olemas mootoriseeritud kaader-brigaad. Teatavasti on selle koosseisus: tankide pataljon, soomusautokompanii ja, samuti mootoritel (autode, traktorite jne. abil), liikuvad: pataljon jalaväge, brigaad suurtükiväge, jalaväge kahurpatarite, pioneer- ja sidekompaniid ning voor. Isegi ratsavägi tahetakse mootoriseerida. Mis puutub Soomesse, siis leiab autor, et Soome maastik piirab suuresti tankide tarvitamise võimalusi. Traktorid suurtükkide vedamiseks ning autod meeste ja materjali veoks on sellevastu Soomeski kohased — kuigi rasked ilmastikuolud nende tarvitamist talvel raskendavad. Teede lumest puhastamine on aga moodsate abinõudega võimalik. See küsimus ongi Soome kaitseväes päevakorral. Oma autotööstust Soome soetada ei suuda. Katsed puugaasi ja sulfiitpiiritusega näitavad, et hädakorral võib neid aineid mootorites kütte- (plahvatus) ainetena tarvitada. Ja neid on Soomes küllaldaselt. Kaitseväge seisukohalt oleks soovitatav vedada välismailt sisse vähem sõidu- ja rohkem veoautosid. Riik peaks juhtima ja hõlbustama viimaste sissevedu. — „Kaitseleidiu mootorvägedest“ kirjutab major P. Susitaival. Kaitseliidu poolt korraldatud autokursustel on suur tähtsus, mitte ainult juhi ja mehhaaniku õpetamisel, vaid ka korrapärase ja kiire transpordi loomisel. Autori arvates tuleks kaitseväge ja kaitseliidu vahel mootoriseerimise suhtes luua lähedam koostöö. Õpetatud ja mootoriseeritud kaitseliidu üksusi on võimalus ka rahuajal metsade põlemise, raudteeõnnetuste, uputuste jne. puhul kasutada. — Prof. H.

Kyrklund kirjutab „Hädaaja bensiinist“. Tema teada oli Soomes k. o. aasta algul umbes 30.000 mootoriga liikumis- ja veoabinõud (autod, mootorrattad, traktorid, mootorpaadid jne.) Nende jaoks veetakse aastas sisse umbes 42 milj. kilo bensiini. Ja nõudmine kasvab kahekordselt iga aasta. See sunnib mõtlema, mis juhtub sõja ja võimaliku blokaadi puhul? Siis peaks mootorite küttainet ise valmistama. Selleks kõlbab sulfiitpiiritus ja — puu. Soome võiks praeguse paberitööstuse kõrval valmistada tselluloosasulfiidist umbes 21,2 milj. liitrit 96 kraadilist sulfiitpiiritust. Vabrikud aga selleks puuduvad. Teine võimalus on valmistada eriliste gaasitajate abil puust puugaasi, mis katsetel on osutunud väga kohaseks ja äärmiselt odavaks mootorite küttaineks. Ka puusõe priketeerimine autode ja teiste mootorite jaoks on mõeldav ja võimalik. Riigikaitse ja rahvamajanduse seisukohalt on tähtis arendada neid alasid, mis võimaldavad kodumaal mootorite kütta- (plahvatus) aineid valmistamist. — „Soomusautodest“ kirjutab kapt. Y. Valkama. Ta jagab nende ülesanded sõjas järgmiselt: 1) Ühes teiste relvliikidega üllatada vaenlast ja tungida ta kallale seljatagant ja külgedelt; 2) edenemise ajal toimida luuret (vägi-valdselt) ja avada nõrgemalt kaitstud kitsusi (tänavavõitlus); 3) pidada ühendust marsikolonide ja mootoriseeritud väetüksuste vahel; 4) olla luureks ja kaitseks autokolonnile (voorile jne.); 5) tagaajamisel kimbutada vaenlast, tungides vahetpidamata ta kallale tagant ja külgedelt; ja 6) kaitsta oma vägede taganemist ja uuesti vastupanuks organiseerimist. Et kõiki neid ülesandeid täita, selleks otsitakse praegu soomusautotüüpi, mis ei oleks, nagu praegused, seotud maanteedega, vaid mis võimaldaks liikumist igasuguses maastikus, ilma teedeta ja kiirelt. Lõpuks mainib autor, et Soomes nähtavasti pole veel saadud täiesti aru soomusauto väärtusest — vastasel korral oleks seal kümne iseseisvuse aasta kestel vähemalt üks soomusauto juure muretsetud...

„Suomen Sotilas“

nr. 7. Tähtsamatest kirjutustest võib mainida kaks: „Tervishoid ja haigete eest hooldamine talvesõjas“ ja „Laske-riistade arengust“.

Esimeses neist annab autor, sanjtaar-kol.-leitnant Angervo juhatusi, kuidas toimida talvesõjas ettetulevate külmetus- ja haigusjuhtumiste puhul. Parimaks abinõuks raske teenistuse tõttu nõrgenenud keha vastupidavuse tõstmiseks ning n. n. külmetushaiguste vastu on keha karastamine ja puhtus. Eriti tuleb ihu külmade vannide, tushide ja hõõrumise (masseerimise) abil karastada kõvemaks soojuse vaheduvuse vastu. Mõistlikku sauna tarvitamine on selleks hea abinõu. Kõvasti väsinuna ja kohe peale söögi ei tohi siiski sauna minna. Pärast sauna ei ole alasti lumes püherdamine soovitatav, küll aga külma veega keha karastamine. Jalad tuleks pesta iga öhtu. See on väga tähtis, sest jalahigi vähendamiseks jalgade vastupidavust külma vastu. Pikemate marsside jaoks peavad saapad olema küllalt suured, jalgadele kohased ja hästi määritud. Marssi ettetulevate pikemate puhkuste ajaks tuleks saapad ja sukad võtta jalast ära ja masseerida jalgu vere ringvoolu kiirendamiseks. Higistunud aluspesu, eriti särk (ja sukad) tuleb vahetada kuivadega. Lume söömisest ja nu kustutamiseks tuleb hoiduda. Külmamise esimene tunnus on ihu muutumine kahvatuks ja tundetuks. Hiljem ilmub külmanud kohale rakukesi ning „surnud“ kohti, mis varstigi muu-

tuvad mustaks ja hakkavad mädanema. Esimehe abi külmanud kohale on lumega hõõrumine. Külmanud isiku järsult sooja, näiteks lahtise tule juure viimine, on hädaohutlik. Soojendamise peab sündima aeglaselt ja samas tempos kui vere ringvool elustub. Pärast keha (või külmanud kehaosa) lumega hõõrumist, tuleb see määrada kergelt piirituse ja peale seda mõne rasvaga ning siduda kinni. Kuum jook ja kamfertilgad aitavad ka vere ringvoolu kiirendamist ja südame tegevust. On külmetus pikaldane, siis muutub külma ohver raugeks ja uniseks ning vajub viimaks uimastusse. Puls on siis tal nõrk, kuid elu võib siiski veel säilinud olla. Niisuguse, näiliselt surnu, elluäratamine peab sündima äärmise ettevaatlikkusega. Külmanud viiakse ruumi, kus soojust ainult mõni kraad. Siis võetakse temalt ettevaatlikult riided ja keha hõõrutakse lume ehk külma vette kastetud rätikutega. Kohmetanud isikut võib ka külma vette (vanni) panna ja vett aeglaselt soojendada. Hõõrumist ja masseerimist tuleb jätkata seni, kui ta liikmed ja ihu on saavutanud jälle loomuliku painduvuse. Kui külmetanud isik avaldab veel elumärke ja võib neelata, siis tuleb talle anda sooja ja soendavat jooki ning kampvertikaskid. Kampveri naha alla sissepriitsimine on ka hea abinõu külmasurmast elluäratamisel. Telkide ja hagudest (kuuse-, männi- või kadakaokstest) ehitatud majade tarvitamisel talvesõjas ja manöövritel, tuleb silmaspidada, et maja (telgi) põrand on lumest puhas ja paksu hagude korraga kaetud. Okste peale pannakse magadisriided. Augud seintes tuleb hoolega kinni toppida ja seinad võimalikult kõrgele väljastpoolt lumega katta. Maja keskele (telki) tuleb jätta tule jaoks lumest puhas koht. Magada tuleb alati jalad tule poole. Magadisase tuleb teha misugune, et pealune on niivõrt kõrge, et magaja on pooleldi istukil. Siis soendab tuli teda tasaselt. Niisuguses okstest majas ja nii toimides pole karta külma ega külmetamist.

Oma artiklis „Laskeriistade arengust“ käsitleb kapt. B. Fink tulerehvade ja lõhkeainete leidmist ja arenemist kuni 1500. aastani. Kirjutus on ajalooliselt huvitav. See järgneb — kuni meie ajani.

„Kuninglik Pori rügement“ — Soome väeosadest vaneim ja kuulsaim — pühitset 16. veebr. s. a. oma asutamise 302. aastapäeva. Mainitud rügemendi (nüüd lihtsalt „Pori Rykmentti“) asutas Rootsi kuningas Gustav Adolf viibides 1626. aastal Tallinnas. Pori rügemendi ajalugu kuni 18. sajangu alguni on lähedalt seotud Eesti omaga. Aastapäeva puhul pühendab „Suomen Sotilas“ rügemendile ja selle juhtidele rea kirjutusi.

A. W — y.

Itaalia.

Rivista Militare Italiana. Detsember, 1927. a. Kindral Barbarichi: Rooma sõjaväe elu ja kombed Rooma asumaades. Autor toob huvitavaid andmeid vana Rooma legionääride traditsioonidest, eriti aga III. Augustuse leegioni elu-olu kohta, kes asus garnisonina Karthago läheduses, Aafrikas. Selgub, et paljudi sõjaasjanduse alal, mida meie ehk loeme uuema aja saavutusteks, oli tuntud vanas Rooma sõjaväes. Näiteks tuletub roomlaste sidepidamine semaforidega (päeval) ja tuledega (öösi) üllatavalt meele meie sidepidamist Morse tähestiku järele. Samuti oli roomlaste sõjaväe laagri kord sarnane, nii kui meie seda tunneme end. vene sisemäärustiku järele.

*) Vaata „Sõdur“ nr. 52. lhk. 1161, 1926. a.

Kontradmiraal Bernotti: Mõtteid õhusõjast.

Autor ei loe otstarbekohaseks siduda sõjaajal õhujõude mõne üksiku väeliigi kitsamate huvidega. Õhujõududele tuleb anda võimalikult rohkem vabadust, ainult siis on nad teguvõimsad täiel määral. Sõja eesmärk saavutatakse maa-, mere- ja lennukite kooskõlastatud tegevusega, kuid igaüks neist tegutseb oma erinevas valdkonnas (maa, meri, õhk) ja seepärast peab kõigil neil olema tarvilisel määral vabadust oma ülesannete täitmiseks.

Kindral Corselli: Itaalia sõjaväelised traditsioonid (järg).

Kol. Trezzani: Rännak lahingusse astumiseks (La marcia alla battaglia — Gefechtsmarsch). Käsitletakse suurte üksuste (korpus, armee) lähenemist vastasele lahingusse astumiseks.

Kindral Baistrocchi: Tuli.

Artikkel väljendab Itaalia kindralstaabi vaateid suurte üksuste tule ülesannete peale. Need vaated ei lähe palju laihu neist, mis on võetud omaks prantsuse sõjaväes, ja meile enam-vähem tuntud. Retsensioonid: raamatud; ajakirjad; ajakirjanduse kokkuvõte.

Ja anuar 1928. a.

Kol.-lt. Scola: Emmanuel Filibert ja tema sõjalised reformid Savoia riikides (XVI. sajangul).

Kindral Corselli: Itaalia sõjalised traditsioonid (järg ja lõpp).

Vaadeldes Itaalia minevikku, alates Rooma vana ajast, leiab autor, et ühegi rahva patriootiline ja sõjaline kirjandus ei ole nii rikas sisult ja ulatuselt, kui seda võib tähele panna Itaalias. Vanad roomlased, vastupidiselt kujunenud arvamisega, ei olnud sõjakas rahvas; nad astusid välja ainult siis, kui see oli tarvilik riigi piiride julgeolekuks barbaaride vastu, mis aga paratamatult viis riigi piiride laiutamisele. Praegused itaallased sarnanevad oma esivanematele: nad ei ihka sõda, kuid on alati valmis võitluseks, kui riigi huvid seda peaksid nõudma.

Kol.-lt. Ferrero: Ühe taktikalise ülesande analüüs.

Kirjutis käsitleb meetodiliselt ühe taktikalise ülesande lahendamist jalaväe rügemendiga, mägisel maastikul, eeldusega, et rügemendi tiivad on kaitstud teiste jalaväe osadega. Rügemendile on juure antud üks kuulipildurite pataljon, mille kasutamise viisid pakuvad teatud huvi.

Kol. prof. Zugaro: Medalid ja ristid vahvuse ja teiste teenuste eest sõjaajal.

Mitmesugused sõjaajal ohvitseridele ja sõduritele antud aumärgid jagunevad riigi (Itaalia) osade järgi: põhja — 2,65; saarte — 2,56; lõuna — 2,47 ja keskosas 2,33 tükki iga 100 mehe peale. Sellest teeb autor järelduse, et paremat inimesterjali sõjaväe tarvis annab riigi põhjapoolne osa (Lombardia j.t. maakonnad), kuna nõrgemana osutub see osa, mis asub pealinna Rooma ümbruskonnas. Retsensioonid: raamatud; ajakirjad; ajakirjanduse kokkuvõte.

V. K—s.

Saksamaa.

Militär-Wochenblatt nr. 27 — 18.I.28. Kindral v. Altrock: „Saksamaa ruumi puudusest ja pindala juurevõitmisest“.

Oberst v. Notz: „Täienduseks artiklile — Saksamaa ruumi puudusest ja pindala juurevõitmisest“. Mõlemad artiklid kriipsutavad alla Versailles'i rahulepingust olenevaid Saksamaa piirimuudatusi. Saksa rahvalt olevat võetud elamisruum. Ruumi tulevat juure võita kõlbmata maapinna kultiveerimisega ja...

B. Sapoenikov: „Suured ratsakoondused (armed) sõjas“. Kokkuvõtte ratsajõududest Ilmasõjas ta esimestel kuudel.

Oberst Blümner: „Kaubalaevastikkudest ja nende ülesannetest sõjas“.

Major Kaiser: „Suurtükiväele punktide kindlaks tegemine helgiheitjate abil“.

Kindral v. Taysen: „Ohvitseride ja all-ohvitseride puudus Prantsusmaal“. Artikkel on toonilt ilheaastase väeteenistuse vastu. Lühike teenistuseaeg, et sõjavägi jõuaks tarviliselt ettevalmistada võitluseks, nõudvat suurearvulise ja hea kaadri olemasolu ja et ajateenijad saaks suurema osa teenistuseajast osa võtta õppusest. Tarviline kaader ja sarnased võimalused väljajõe suhtes puuduvad koguni prantslastel, sellega ilheaastane väeteenistus sealgi enneaegne.

Artikkel „Kaelasidemega vormikuuest ja ranitsakoormatuse vähendamise“ on pühendatud Reichswehri vormiküsimusele.

Kol.-lt. Heules: „Vana Rooma teede ehitamisest“. Artikkel pakub tehnilisi andmeid Rooma teedest. Ütelusel, „Kõik teed viivad Rooma“, on faktiline alus, sest endised Rooma teed, mis ehitatud strateegia nõuetele, algasid kõik Rooma tsentrist, **kuldsest kilomeetripistist**, ja läksid siit kiirtena ilma. Vana Rooma teede üldpikkus ulatavat 75.000 km-ni. Tee keskmine laius (kraavid exl) 5,5 m, peale selle mõlemilpool teed 20 m ribad jala ja ratsa liikumiseks. Tähelepanu väärib teede ehitusel sügav suurtest kividest alus, siis mitmesugused kiviprügist ja savist vahelduvad kihid, siis plaaster — kas kiviprügist või kõvast kivist tahutat „kiviparkett“ (Viae stratae). Ehituseks kasutati peamiselt kohapealset materjali. *Soodest ine ülekäike ehitati tamme ja sellele tugevuselt sarnaneva puude pakkudest. Teedelt nõuti sirgjoonelikkust. Maastikule alistumist teede ehitusel vanad roomlased ei tunnustanud: sirge tee saavutamiseks murti läbi kaljudest ja mägedest, vähendades seega sõduri rännaktee pikkust ja võites aega.*

Militär-Wochenblatt nr. 28. — 25. I. 28.

Rittmeister Fiebig: „Friedrich Suure päevilt“. Märkmeid kuninga sõjapäevikust. Artikkel „Saksamaa poliitikast Ilmasõjani ja lõpp“ on kokkuvõtte teostest „Die diplomatischen Akten des Auswärtigen Amtes 1871—1914“ ja Alfred Niemann: „Revolution von oben — Umsturz von unten“. Viimane teos käsitleb Saksamaa ümberkujunemist 1914—1918 ja keisririigi lõppu.

Major Dr. Oskar Regele: „Mehhaniseerimisest ja sõjakestvusest“. Tuleviku mehhaniseeritud sõjavägi võivat sõja enne lõpule viia kui senised väed, kuid kauakestev sõda polevat sellegipärast ka tulevikus võimalata.

Ratsaväe kindral v. Poseck: „Kapt. B. H. Liddell Hart: Moodsa armee uuestsünd“. Artikkel on märkmeid ja väljavõtteid ülalmainitud inglise autori teosest.

Artikkel „Tsaariarmee veebruarirevolutsioonis“ on märkmeid punaarmee staabilt 1927. a. väljaantud E. J. Martõnovi teose „Tsarskaja Armija v fevralskom perevorote“ kohta.

Artikkel „Massidehullustus“ on märkmeid äsja ilmunud teostest massipsühholoogia alalt. Artikkel „Inglismaa nõrkusest õhus“ on väljavõtteid inglise ajakirjandusest, milles näidatakse, et inglise sõjalemmikite arv olevat väike ja

selle arvuga ei jõutavat täita neid õhusõja ülesandeid, mis tulevikusõda võivat Inglismaale esitada sõja esimestel päevadel.

„Poola väljapääsust merele“. — „Suurtükiväe osast jalaväe lahingus“.

Artikkel „Milles otsida põhjust“ on märkmeid enne „M. Wochenblattis“ ilmunud artiklite puhul laskuraheliku uuestsünnist.

Kol.-lt. Hipp: „Rongide vedurdusest elektriga Saksamaal“. Autor arutab Saksamaa raudteede elektrifitseerimise küsimust.

„Kunstlikust kautshukist“.

Sõjaväelisi teateid.

Sõjakirjadust.

Mitmesugust.

K.

N.-Vene.

Voima i Revolutsia (Война и Революция)
nr. 9. (September) 1927.

A. Zinovjev: „Genfi merejõudude vähendamise konverentsi äpardumine“. Konverents peeti juunis 1927. Ta olevat ideeliselt 1931. a. Washingtonis peetud viie suurriigi (P.-A. Ühisriigid, Jaapan, Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia) konverentsi sarnane. Washingtoni konverentsile järgnevatel aastatel olevat mainitud suurriikide väljaminekud merejõududele suurenenud, eriti P.-A. Ühisriikides. Seega olid Washingtoni konverentsi tulemused vähesed.

Artiklis peatatakse suurriikide viimaste aastate merejõudude arengul ja uute sõjalaevade ehituste programmidel. Autori arvates tulevase suurte merejõudude kokkupõrke väljaks saab olema Vaikne ookean, kuid selle kokkupõrkeni mööduvat veel palju aastaid, sest ettevalmistustega polevat veel jõutud lõpule, nagu Singäpuri merehaas ehitus ine.

Prokofjev: „Staabiid kodusõjas“. Autor, andes lühikese ülevaate Saksa ja Vene staabide ülesannetest juhtimises ja juhi ning staabi suhtumisest, tuleb Vene kodusõja kogemustel järgmisele otsusele: et ainult juhi ja staabi koostööga saavutatakse üllesseatud sihid.

Sellepärast iga staabi tegelane („stabnik“) olgu samal ajal juht ja iga juht olgu samal ajal „stabnik“. Staabi töö ei ole ainult ettevalmistav abitöö, juhi otsuse võtmisel ja täitmisel, vaid on orgaaniline osa ühisest tööst vägede juhtimises ja valitsemises. (Seega autor propageerib juhtimise dualismi. K.)

A. Kirpitslnikov: „Taktikaline ülesanne, mis õppekorras lahendatud VI kütü korpuse rügulidelt ja rügementide staabi ülematelt“. Tunakse olukorrad, otsused, käsud, skeemid.

N. Filatov: „Laskeasjanduse kontroll“. Mõtteid ja andmeid laskeraamatute pidamisest punaarmee, prantsuse armee, saksa Reichswehris.

Kokkuvõttes autor leiab, et isikliku laskeraamatu (isikliku laskekaustiku) pidamine iga laskuri peale tulevat punaväes teha sundslikuks.

N. N.: „Sõjatööstuse asukohtade valikust SSSR'is“. Autor leiab, et Lõuna-Venemaa (Ukraina) olevat kohasemaid alasid, kuhu tuleks koondada N.-Vene sõjatööstus, sest selle poolt kõnelevat: 1) tihe raudteevõrk (kui N.-Vene Euroopa osas üldse 100 km² pinnale tuleb 3,5 km raudteed, siis Ukraina osas tulevat 100 km² peale 30,5 km). 2) Dnjepri veesüsteem annab energiat ja täiendab teevõrku. 3) Toitlusküsimuse lahendamise on lõunas kergem kui Põhja-Venes.

V. Vashkevitch: „Võitlevate vägede ja seljataguse kooskõlastatud tegevusest“. Autor nõuab rohkem tähelepanu seljatagusele.

El-we: „Rügemendi ja diviisi õhukeemilisest kaitsest“. Autori arvates tuleks oodata tuleviku sõjas õhuväenlase otsekohesest ja alalist mõjutust rinde ribas, mille sügavus 300—400 km. Millega ja kuidas kaitsta end õhuväenlase vastu: a) pealetungil, b) kaitsetahingus? Sellele autor vastab üldjoontes. Autor kokkuvõttes leiab, et õhu-keemilise kaitse korraldus peab

olema diviisis kontsentreeritud diviisi staabi ülema kätte.

Artiklid — P. Kalimovski: „Suurte ratsaja jalaväe-koonduste koostegevusest Budennõi löögigrupes talvel 1919/1920“ ja P. Sergejev: „Poltava operatsioon Mahno vastu“.

Mõlemad artiklid pakuvad meile huvitavaid momente N.-Vene kodusõjast.

B. Dolivo-Dobrovolskiilt tuuakse välismaade sõjakirjanduse ülevaade.

Kriitika ja bibliograafia. K.

Bibliograafia.

Maastiku organiseerimine I ja II osa.

A. Parv, kindralstaabi kolonel.

I osa sisaldab kaitseehituste tüüpelemente ja on mõeldud õpperaamatuna välikindlustamise tööde alal. Lisas rohkesti kaunis õnnestunud jooniseid.

II osa sisaldab positsioonide organiseerimise üldpõhimõtteid ja talitusviise; lisas arvulised joonised ja skeemid. Töö on kaunis kehakas. Kokku teksti 294 litografeeritud lehekülge ¼ lehe kaustas.

Lugedes raamatut, paistab otsekohe, et raamat on trükitud enne Jalaväe Eeskirja II osa ilmunist, sest määrangud ja tehnilised oskussõnad lähevad lahku. Tekstis on vigu, mis tuleb kirjutada osalt masinakirjutaja, osalt kokkuseadja arvele, näiteks: „hüperiiit“ pro yperiit, „tegevus“

pro tugevus j. n. e. Skeemid on kohati ebaselged. Ei ole tähendatud päritolu. See raskendab arusaamist. Skeemidel näidatud osade ja relvade arv läheb tunduvalt lahku meie sõjaväe organisatsioonist. Oleks kasulikum olnud iga skeemile tähendada, kust äratrükk tehtud.

Lugupeetud autori, nagu ta ise tähendab, on mõjutanud Prantsuse allikad. Raamatu II osa on täienduseks ja selgituseks äsja kindralstaabi VI osakonna väljaandeil ilmunud Prantsuse ajutise maastiku organiseerimise eeskirja tõlkele.

Raamatus leidub rohkesti põhjendusi ja selgitusi.

Kirjatööd võib lugeda kasulikuks käsiraamatuks juhtidele maastiku organiseerimise ja meeskonna väljaõppe aladel.

V. Riiberg.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

9659. 6. Instruction provisoire sur l'organisation du terrain. II. partie.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 205 lhk.

9629. 6. Наставление артиллерии РККА. Стрельба. Объяснит. зап. к прав. стрельбы зенит. артиллерии.

Л., «Воен. Вестник», 1928. 184 lhk.

9671. 6. Règlement provisoire de manoeuvre de l'aéronautique. II. partie, livre IV. La défense contre aéronefs.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 134 lhk.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 36 lhk.

9668. 6. Règlement provisoire de manoeuvre de l'aéronautique. III. partie, livre II, titre II. L'aviation de bombardement.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 71 lhk.

9669. 6. Règlement provisoire de manoeuvre de l'aéronautique. II. partie, livre III, titre I. L'aviation de renseignement.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 170 lhk.

9670. 6. Règlement de manoeuvre de l'aéronautique. II. partie, livre III, titre II. Aérostation d'observation.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 164 lhk.

9661. 6. Instruction provisoire technique sur le camouflage.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 79 lhk.

Л., «Воен. Вестник», 1927. 54 lhk.

9656. 6. Боевой устав артиллерии РККА. Часть I, книга II. Артиллерия большой мощности.

Л., «Воен. Вестник», 1928. 95 lhk.

9657. 5. Боевой устав артиллерии РККА. Часть I-ая. Книга II-ая. Войсковая артиллерия.

Л., «Воен. Вестник», 1928. 83 lhk.

9658. 5. Боевой устав конницы РККА. Часть III. Полевая служба.

Л., «Воен. Вестник», 1928. 214 lhk.

9643. 5. Временный боевой устав пехоты РККА. Часть I.

Л., «Воен. Вестник», 1927. 78 lhk.

9642. 6. Временный стрелковый устав РККА. Часть I. Винтовка обр. 1891 г.

Л., «Воен. Вестник», 1927. 68 lhk.

9594. 98. Tallgren, A. M. Euroopa muinasaeg pronksaja algusest ajaloolise ajani. Tartu, E. K. Selts, 1927. 179 lhk.

9593. 98. Eisen, M. J. Tõll ja ta sugu. Tartu E. K. Selts, 1927. 159 lhk.

9592. 8. Meos, E. Eesti tagavara pataljon ja temaga ühenduses olevad sündmused 1917.—1918. Tartu, Postimees, 1928. 104 lhk.

9585. 96. Wollert, H. Quellen und Studien d. Osteuropa Institut. Heft 6. Die Industrie Lettlands. Berlin, H. Sack, 1927. 95 lhk.

9584. 93. Bihlman, A. Die politischen und wirtschaftlichen Grundlagen d. Baltischen Republik Lettland. Ein Handbuch f. Journalisten, Politiker und Wirtschaftler. Riga, 1927. 148 lhk.

9576. 97. Finland. The Country, its People and institutions. Helsinki, Otava. 598 lhk. + 1 kaart. Pilt.

9595. 3. Ley de disciplina militar. (Sõjaväe distsipliini seadused). Republika Argentina. Auditoria General de guerra y marina. Sisust: Organisatsioon. Kohtupidamise üldine käik. Juurdluste korraldamise juhtnõõrid. Asjaajamine sv. kohtutes. Sõjaväelised kuriteod. Karistused.

5. 9525. Manuel de préparation militaire supérieure. I-re année. Enseignement théorique et pratique. 24-e édition. Sisust: Préparation technique de l'infanterie. L'infanterie au combat. Service en campagne. Organisation du terrain. Considérations générales. Instruction à l'usage des troupes de toutes armes. Liaisons et transmission. Cartographie. Instruction provisoire sur la pratique du tir. Armement. Instruction provisoire pour les unités de mitrailleuses d'infanterie du 1-er octobre 1920. Règlement du service dans l'armée. Discipline générale. Service de place. Service de garnison. Gaz de combat. Protection contre les gaz. Education physique. Paris, Ch. Lavauzelle, 1927. 508 lhk.

8. 9516. V. La retraite sur la Seine. (24 Août — 4 Septembre 1914).

8. 9517. VI. La victoire de la Marne. (5—13 Septembre 1914).

8. 9518. VII. La course a la mer. (14 Septembre — 15 Octobre 1914).

8. 9519. VIII. La ruée vers Calais. (15. Octobre — 13 Décembre 1914).

8. 9520. IX. Les Offensives de 1915. (Decembre 1914 — Decembre 1915).

8. 9521. X. La ruée sur Verdun. (5 Août 1915 — 30 Juin 1916).

8. 9522. XI. Bataille de la Somme. (1. Juillet 1916 — 1 Janvier 1917).

8. 9523. XII. L'année d'angoisse 1917. Nancy, Chapelot. Paris, Ch. Lavauzelle.

9619. 3. Fuhse, W. Militärstrafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 16. Juni 1926. 2. Auflage. Berlin, G. Stike. 338 lhk.

9624. 2. Kroh, O. Erziehung im Heere. Ein Beitrag zur Nationalerziehung der Erwachsenen. Langensalza, H. Beyer u. S. 76 lhk.

9623. 96. Krauth, K. J. Kraftfahrzeugverkehr. Handbuch f. d. Überwachung d. Kraftfahrzeugverkehrs. Karlsruhe, G. Braun. 172 lhk., joon.

9618. 6. Drahtnachrichtendienst im Reichsheer. H. Dv. 94. Teil I. Feldkabelbau. V. 26. Oktober 1926. Berlin, Reichsdruckerei, 1927. 133 lhk., joon.

9620. 93. Hurwicz, E. Der neue Osten. Wandlungen und Aussichten. Polen, Litauen, Lettland, Estland, Finnland, d. Sowjet-Union. Berlin, Mittler u. S. 1927. 201 lhk.

2. 9558. Mayer, E. La psychologie du commandement. Avec plusieurs lettres inédites du maréchal Foch.

Sisust: L'exercice de l'autorité. Le subordonné. L'influence des mœurs. Le rôle des institutions. Le chef. Les moyens d'action. La préparation de la discipline. Paris, E. Flammarion, 207 lhk.

5. 9556. Захаров, П. М. Походы и бои ночью. Москва, Госиздат, 1927. 69 lhk.

8. 9554. Campbell, Stuart. Geheimnisse aus Grewe House. Die Geschichte eines wohlbekannten Feldzuges.

Sisust: Propaganda: Ihr Gebrauch und ihr Missbrauch. Grewe House: Seine Organisation und sein Personal. Unternehmungen gegen Österreich-Ungarn, Deutschland und Bulgarien. Von der Kriegs- zur Friedenspropaganda. Leipzig, T. Weicher. 207 lhk.

97. 9560. Tartu (Dorpat). Résumé français. Tartu, 1927. 78 lhk.

8. 9552. Juvelius, E. Suomen sotahistorian pääpiirteet. I osa. Aika vuoteen 1617. Helsinki, Kustannusosak, Otava, 1927. 383 lhk., pilt. + 1 kaart.

5. 9555. Бернай, А. Служба связи в дивизии в маневренной войне. Москва, Госиздат, 1927. Төлге saksakeelest. 167 lhk., skeem.

97. 9559. Tartu. (Koguteos.) Tartu linna uurimise toimkonna korraldatud ja toimetatud. Ajalooline, geograafiline ja üldosa. Tartu, 1927. 728 lhk. pilt. + 17 kaarti ja tabelit.

Vea parandus.

„Sõdur“ nr. 11/12, leh. 479, 1. veerg; alt lugedes 22. rida, on trükitud: „Belgia vajab Mooseli liini kaitseks...“ peab olema — „...vajab Maasi liini kaitseks...“

Saskeinspektori poolt kinnitatud Õppelaskmise märklauad.

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10.

Vastutav toimetaja A. TRAKSMANN.

Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Uus tän. 10.

Toimetus ja talitus Uus tän. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 42

Varim, soliidseim ja moodsaim

jalanõu

kannab

kaitsemärki

Oskar Kilgas'e trikoo- pitsi ja sukavabrik

Tallinn, Prii tän. 3.

Telefon 2-23.

Valmistab:

Siidisukke
Floorsukke
Villaseid sukke
Laste sukke
Meester. sokke

Trikoopesu
Siidi pesu
Laste ülikondi
Supelusülikondi
Spordiülikondi

Pesupitse: Vene (Klõpel), broderii ja gipüür. — Ainukene sellelaadiline suurtööstus Eestis. — — Kaubad vabriku märgiga varustatult saadaval igal pool üle maa. **Nõudke ainult meie kaupu.**

ARSENAL

TALLINNAS,

Suur Karjamaa tänav ur. 1. :: Telefonid Arsenali keskjaama kaudu.

Võtab vastu peale Sõjaministeeriumi tellimiste ka tellimisi teistelt riigiasutustelt, eraisikutelt ja ettevõtetelt peaaesjalikult autode, mootorite ja muude masinate osade, koonus-, tigu ja igasuguste teiste hammasrataste, tigufreeside, kuivade, määrgade ja poolmäärgade elementide, hobuseraudade, vankrite plekkseppa, peenlukkseppa tööde-lekaal. ja shabloonide valmistamise peale; igasuguste laskeriistade, sihtimise ja optiliste abinõude parandamise ja kordaseadmise alal. Toimetab autokummide pealepressimist, rataste valmistamist ja rautamist (vitsa peale tõmbamist) külmalt, pressi abil, millede vitsa paksus on kuni $\frac{3}{4}$ ja laius kuni 6 tolli ratta läbimõõdu juures kuni 170 cm ehk 67 tolli; vase valu kuni 100 kg iga üksik tükk ja teeb stantsimise, nikeldamise, mustamise, elektrotehn. ja muid töid. Hinnad ajakohased.

Kreenholmi

Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osaiühisus.

Asutatud 1857 a.

Ketrusvärtmaid 500.000.

Kangrutelgi 4.000.

Valmistatakse:

puuvillariief igat seltsi pleekimata, pleegitud ja värvitud; lõnga, sukalõnga ja vatti.

VABRIK: Kreenholm, Narva kaudu.

VALITSUS JA LADU: Tallinnas, Pikk t. 68, telef. 7-31 ja 32-95.

Wärwid, rohud, parfümeeria ja majapidamise tarbeained.

E. Günther.

Osakond :
Tartus,

Kaubahoov 26.
Telef. 9-25.

Asutatud 1854. a.

Tallinnas, Kuninga tän. 8.
Kõnetr. 15-99.

Osakond :
Wiljandis,

Tartu tän. 9.
Telef. 2-12.

Shokolaadi ja biskviidi
Tallinn. vabrik Tallinn.

J. Ginovker & Ko.

Ainult hea ja loomutruu raadiomusika kuulmine pakub lõbu.

Ameerika parem waljuhääldaja

„Bi-Cone“ ja „Standart Electric“

wastuwõtjad wõimaldavad Teile kodus seda naudingut !

Suur ladu igasugu raadioaparaatide tar-
beasju ja materjale isehitajatele

Wäljasaatmine prowintsi postiga 24 tunni jooksul

Mõõdukad hinnad - eeskujulik teenimine

Täielik wastutus headuse eest

TEHN. BÜROO

„Standart Electric“

Ins. A. E. REINEKE

Tallinn, Wene 11-a, kõnetr. 27-90

Telegr. „Microphone“, Tallinn

Kullasepa- ja kellaäri

Th. Grünh & Ko

Harju tän. 28, Tallinn
Kõnetraat 17-05.

Alaline suur väljavalik

kalliskividest, kuld-, hõbe-,
emalle- ja kristallasjadest

niisama ka kõige kuulsamate vab-
rikute kelladest, nagu :

„OMEGA“, „LONGINESS“,
„BORELL FILS et CIE“ jne.

Kõik alasse puutuvad tööd, parandused ja tellimised täidetakse paremate
meistrite poolt kõige kiiremas korras.

EESTI KINNITUS-AKTSIA SELTS

„POLARIS“

TOIMETAB KINNITUSI
TULE, MURDVARGUSE, MAA- JA MERE-
VEO, RAHA-, VÄÄRTPABERITE-,
VÄÄRTSAADETUSTE-,
KLAASI-, KASKO-

ÕNNETUSTE VASTU.

AGENDID IGAS LINNAS.

!!!

AGENDID IGAS LIDNAS.

JUHATUS ASUB TALLINNAS.
VANA VIRU 12. TELEF. 14-41 JA 7-38.

OSAKOND ASUB TARTUS.
LIHATURG 7. — — TELEF. 6-75.
TELEGRAMMIDE ADDRESS: „POLARIS.“

**Eestimaa Põllusaaduste Ümbertöötamise
Osaühisus**

„VIRU“

TALLINN,

Suur Kloostri tän. 22/18.

Telegr. aadress; „Virusa“.

Kõnetraat 8-13.

Vabrikud: Rakveres ja Kadrinas.

Valmistavad :

kõrgeväärtuslist kartulitärklist, kar-
tulihelbeid, kartulisiirupit, glukoset.

Peaesitaja :

A.- S. Rumberg, Tuberg & Ko., Tallinnas.

Oma ülituntud

peenemaitselisi ja kõrges headuses

tubakaid: paberosse:

Delhi Privat.	1/8 n. kr.	1.50	Sultan	20 tk.	50 s.
Delhi Extra	1/8 " "	1.25	Extra tellitud nr. 8	20 " "	40 " "
Delhi 800	1/8 " "	1.00	Eva	20 " "	35 " "
Delhi 640	1/8 " "	— 80	Leda	20 " "	25 " "
Paabu	1/8 " "	— .75	Panorama	20 " "	25 " "
Paabu	1/8 " "	— .60	Tuju	25 " "	15 " "
Paabu	1/8 " "	— .50	Sport	25 " "	15 " "
Patent	1/9 " "	— .65	Kull	20 " "	10 " "
Patent	1/8 " "	— 50			

Soovitab

O-ü. „Tubak“.

Saku õlletehas A/s.

ÕLU

ja

MÕDU

Pealadu:

Tallinn, S. Kloostri 10/12. Kõnetr. 17-48.

EESTI PANK

Aktiva.

Ariseis 31. jaanuaril 1928. a.

Passiva.

Kattevara:		Põhikapital	5.000.000.—
kuld rahas ja kangides	10.285.381.46	Tagavarakapital	528.050.—
välisraha	30.843.482.35	Jooksvad kohustused:	
vahetusraha	695.467.52	a) pangatähed liikvel	37.105.599.—
Sisevekslid:		b) jooksvad arved:	
kaubavekslid	6.577.881.41	valitsuse	15.236.307.41
põllumajand.	1.588.868.98	pankade	2.110.507.65
metsatööstusl.	95.823.—	teised	7.094.224.06
Laenud:			24.441.039.12
valitsusele	—	Muud passivad	9.184.387.86
teistele*)	21.018.892.93		
Kinnis- ja vallasvara	1.356.545.42		
Muud aktivad	3.796.732.91		
	<u>76.259.075.98</u>		<u>76.259.075.98</u>

Kattevara vahetõrd jooksvate kohustustega: 66.82

*) Selles summas Vab. Val. poolt garanteeritud laene **Kr. 15.000.000.—**

Juhatus.

EESTI PANK.

Aktiva.

Äriseis 29. weebruaril 1928. aastal.

Passiva.

Kattevara:		Põhikapital	5.000.000.—
kuld rahas ja kangides	10.281.039.59	Tagavarakapital	528.050.—
välisraha	29.822.301.25	Jooksvad kohustused:	
Vahetusraha	808.118.18	a) pangatähed liikvel	38.528.616.—
Sisevekslid:		b) jooksvad arved:	
kaubavekslid	7.479.534.72	valitsuse	13.101.533.25
põllumajand.	1.105.795.09	pankade	2.047.545.89
metsatööstusl.	154.653.19	teised	6.715.104.93
Laenud:			21.864.184.07
valitsusele	—	Muud passivad,	8.616.545.93
teistele*)	20.121.828.11		
Kinnis- ja vallasvara	1.356.590.42		
Muud aktivad	3.507.535.45		
	<u>74.537.396.—</u>		<u>74.537.396.—</u>

Kattevara vahetõrd jooksvate kohustustega: 66.40

*) Selles summas Vab. Val. poolt garanteeritud laen **Kr. 15.000.000.—**

Juhatus.